

Javier Retegi: "Enpresan sarri kafetegia izaten da garrantzitsuena"

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

Integrazioa Hezkuntzan, Lanean, Aisialdian

ZEIN DAGO ATZERAGO?

"Egunkaria"ren itxiera operazioan atxilotutakoen bizipenak

Euskal Herriko Oroitzapena MAKILA

Mizpira/Alpaka

Mizpira/Zilarra

Gaztaina/Larrua

Mizpira/Larrua

• Opari Bereziatarako

• Pertsonalizatu Daiteke

• Neurrira Egiten Dira

• Eskaria Denboraz Egin Behar Da

• Prezio Aukera Desberdinak

• Alberdik eginak

Informazio edo argibide gehiago nahi baduzu, deitu gure telefonora
edo ondoko laukia bete ondoren, bidali gure helbidera.

IZEN-DEITURAK _____

KALEA _____

ZBKIA _____

SOLAIRUA _____

HERRIA _____

TFNOA _____

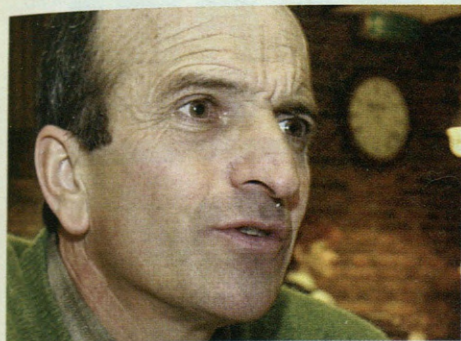
POSTA KODEA _____

HERRIALDEA _____

HARPIDETZA ZENBAKIA _____

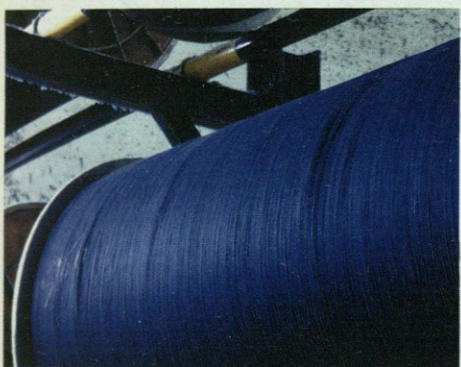

Argazkia: Mikel Saiz
Diseinua: antza S.A.L.

ALBERTO ELOSEGI

■ Joxe Ramon Etxebarria:
"Autodeterminazioan dago
gatazka konpontzeko gakoa" 12

TAVEX

■ Bergarako ehun bakeroak
Amerikaren konkistan 14

ALBERTO ELOSEGI

■ Zer esan txora-
txora eginda
gabiltzanean 17

ALBERTO ELOSEGI

■ Herrenka, baina
korrika egiten du
Nikolak 44

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta	4
Oihartzunak	5

POLITIKA

Termometroa	6
Hamar pertsona, hamaika bizipen. Erredakzioa	8
Elkarriketa: Jose Ramon Etxebarria. Xabier Letona	12

EKONOMIA

Bergarako ehun bakeroak Amerikaren konkistan. Daniel Udalaiz	14
---	----

EUSKARA

Zer esan txora-txora eginda gabiltzanean?	17
Nagore Irazustabarrena	17

GIZARTEA

Beren balioa erakusten ari zaizkigu. Mikel Asurmendi	20
Otso uluaren itzulera. Maider Zapirain	29
Elkarriketa: Javier Retegi. Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	32

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	38
Herrenka, baina korrika egiten du Nikolak. Katixa Garate	41
Elkarriketa: Mike Nedo kolektiboa. Izaskun Jauregi	44

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Bizia	50
Ihesi	51
Denbora-pasak	55

IRITZIAK

Politika: Allande Boutin	7
Kultura: Juan Martin Elexpuru	40
Azkena: Bernardo Atxaga	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

kutxa

gizarte ekintza

KONTSUMI EZAZU

DIETA MEDITERRANE

AUKERA OSASUNGARRIA

BEHARKO ERE...
ZEREN ATLANTIKOTIK
GAUR GERO...

Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta.
Zuzendaria: Xabier Letona.
Zuzendaritzaren Albokoa: Pello Zubiria.
Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
Produktzioa: Berdaitz Goia.
Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi.
Sustapena: Kike Amonariz.
Argitalpenak: Bego Zuza.
Harpidetak: Edurne Urruzmendi.
Bezeroen harrera: Olatz Korta.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze.
Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00. Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina. 31001 Iruñea. Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:
Erredakzioa: kazeta@argia.com
Komertziala: komertzial@argia.com
INTERNETEN:

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria	110 euro
Ipar Euskal Herrian	133 euro
Espainia	110 euro
Beste atzerriak	140 euro
Airez	219 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaiña Taldeko partaidea da

■ Pedro Molina, Nikaraguako "El nuevo Diario" egunkarian

- Eguneko galdera: Zer pentsatzen ote dute beraiek gerraren aurkako protestaldiez?

■ Jick Day, AEBetako "The Las Vegas Review Journal" egunkarian

- Nazio Batuen Erakundea ez da beharrezkoa (hitz jokoa).

Hiruko Txikian

TELEFONOAK

Jo eta jo. Berririk bai? Bestaldetik ari dena baino gehiago ez dakizula, mintzatzeraz behartuta zaude. Bitartean, Del Olmo sekretario, Gobernu arrotz baten gerrako estrategiak bere bidea egiten du errukirik gabe. Zigorra. Bere bizia, kontzienteki, gizarte hobeago baten alde emana duena ari da ordaintzen bere haragitan gizarte horri eman nahi dioten zigorra, ezberdina eta berezia delako gerragileentzat. Ezagutu nahi ez duten hori gorrotatuz, Euskal Herria akabatu nahi dute, euskalduna baita beren gorrotoaren oinarria. Guardia Zibiletako ziegatan bortxaz bakartuta eduki dituzten euskaldunen gainbalioa da hain zuzen

horientzat delitu. ETA aitzaki, gure inguruetan baloratuak ditugun pertsonak, jarrerak eta talentuak erabiltzen ditu gerragileak bere alde, gu guztiak lagunei eragin izuak mendera gaitzan. Mundua aldrebes. Sarituak behar luketenak zigortu, zanpatu eta desegin, gure inguruko inork jarraitu ez ditzan. Maloresek eman du abisua, Pello kartzelaratzek sor diezazkiokeen kalteak larriak eta errekupeza ezin izan litezkeela. Horren bila dabilta. Eredu suntsitzailea nahi dute finkatu gordinki, eta EGUNKARIA hartu dute laboratoriotzat. Doan ateratzen bazaie, gureak egin dezake ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

TERMOMETROA

TXANPONA

LANA ETA EMAKUMEA

Langabeziak, prekarieta-teak, aldi baterako kontratazioek eta soldata txikiagoek emakume izena dute Euskal Herrian. Hori adierazten dute INEMek eta sindikatuek aurreko astean emakume langilearen eguna zela-eta jakinarazitako datuek. Hego Euskal Herrian langabezia dau- den 99.257 pertsonetatik, 59.624 emakumeak dira. Kontraturik gabe lan egiten dutenetatik %90,7 emakumeak dira. 2002an eginda- ko kontratuen artean, %7,07 soilik izan ziren mugagabeak, %92,93 aldi batekoak eta hauetariko asko lanaldi partzialeko kontratuak izan ziren gaine- ra. Gizonezkoek 17 puntu- tan gainditzen dituzte emakumeak kontratu mugaga- beei dagokionean eta hauek jarraitzen dute lanaldi partzialeko kontratuen hartzai- le nagusi izaten, %72, gizo- nezkoen %28aren aurrean. Emakumeek gizonek baino %32 gutxiago kobratzen dute. Datu hauek, gaur egun gizonen eta emakumeen artean dagoen desberdinta- suna eta diskriminazioa adierazten dute. Egoera horri buelta emateko fun- tsezko aldaketa bat behar da gizartean eta bereziki botere publikoetan: azpie- gituren eta gizarte zerbi- tzuen eraketan, haur hez- kuntzarako zentro publi- koen sarearen hobekuntzan, prekarietatearen eta kontra- tazioan egiten den iruzurra- ren ezabapenean.

◆ DANIEL UDALAITZ

MARTXELO OTAMENDI, MALORES ETXEBERRIA ETA IÑAKI ESNAOLA GIZA ESKUBIDEEN BATZORDEAN

DATORREN martxoaren 17an Eusko Lege- biltzarreko Giza Eskubideen Batzordeak Mar- txelo Otamendi, Malores Etxeberria Pello Zubi- riaren emaztea eta Iñaki Esnaola abokatua hartuko ditu beren testigantzak entzuteko. Iñigo Iruin Otamendiren abokatuak jakinarazi due- nez, Juan del Olmo epaileak ez ditu inongo epaitegira bideratu Otamendiren tortura salake- tak. Pello Zubiria, aldiz, Soto del Real espetxe- ko erizaintza psikiatrikoan dago hilaren 7az geroztik. Zubiriari dagokionez, komisaldegia eta Gregorio Marañoneko sofrikarioa ez da nahikoa izan eta, ospitaleko garaian saiatu diren bezala, bere egoera behin eta berriro lotu nahi dute buruko gaitz batekin, familia eta ARGIAko lankideen aldetik behin eta berriro salatu dena.

ZERGATIK "EGUNKARIA"REN AURKAKO OPERAZIOA?

"EGUNKARIA"REN aurkako operazio hau guztia zergatik etorri den eta zergatik molde horretan, horixe izan da azken hiru asteotan euskal gizartean egon den galdera nagusieta- koa. Egin diren hipotesi ugarien artean, batek Ibarretxe planarekin lotzen du eta Josu Ameza- ga EHUKo irakasleak jaurti zuen Radio Euska- diko goizeko tertulian: Estatuak egoera oso gogor bat sortu nahi izan du, euskal gizartean zirrara eta egonez handia sortu duena, Eusko

LANUZTEA

Martxoaren 13an, osteguna, ELA, LAB, ESK, EILAS, EHNE, ELB, HIRU eta EGASek ordubeteko lan uztea deitu dute "Egunkaria"ren aurkako operazio politiko eta polizialaren aurka protesta egiteko. "Bai euskarari, bai adierazpen askatasunari, bai herriari eta bai Euskaldunon Egunkariari" leloa erabiliko da. Deialdiak arrakasta handia izatea espero da. Katalunian ere, astean zehar "Egunkaria"ren aldeko ekitaldi ugari izango dira.

Jaurilaritzak nola erreakzionatzen duen ikuste- ko, Ibarretxe lehendakariak bere plana martxan jarri eta Estatuak gogor jokatzuz gero honen erreakzioa noraino iritsi daitekeen neurtzeko. Auzi honi lotuta, "muturreko abertzaleek egin- go duten kanpainari aurre egiteko", Espainiako Gobernuak bere enbaxadetara "Egunkaria"ren itxierari buruzko txosten bat bidaliko ei du, herrialde desberdinetan azal dadin itxiera ope- razioa epaile batek gidatu duela -beraz zuzenbi- dezko estatuaren bermea dagoela- eta ez Espai- niako Gobernuak.

IBARRETXE PLANA: GALDEKETA EUSKAL HERRI OSOAN

HERRIA 2000 Elizak bere 25. urteurrenari ospatzeko antolatutako sei foroetako lehenean. Ibarretxe lehendakariak bere planean aurreikus- ten den galdeketa egin egingo dela adierazi zuen. Juan Mari Juaristi EAJko GBBko lehen- dakaria urrutirago doa eta galdeketa Euskal Herri osoan egun berean egin daitekeela zehaz- ten du: EAEn ofizialki eta Nafarroan eta Ipa- rraldean ezofizialki; bere ustez, era honetan Euskal Herri osoak parte hartu ahal izango luke galdeketa. Adierazpenok datorren zenbakian ARGIAk banatuko duen LARRUN aldizkaria- ren 64. alean egiten ditu Juaristik; zenbaki honetan, jeltzale gipuzkoarra eta Pernando Barrena Nafarroako Sozialista Abertzaleak tal- deko parlamentaria aurrez aurre aritu ziren, alde eta aurka, Ibarretxe lehendakariaren proposa- mena aintzat hartuta.

Departamendu berria: zaharkitua? Ahaztua?

Alde ziren batzuk epeltzen hasi dira... (kargu politiko berriak direla eta, edo neke politikoaren poderioz). Aurka zeuden beste batzuk, alde omen dira orain, baina publikoki ez dute deus erran nahi "ez baita mementoa". Alde ez izan arren beste zenbait politikari ez da arrunt kontra! Horrez gainera, alderdi politiko guzien baitan fraktura bada. Alderdi Sozialistan kasik geografikoki banantzen dira: Biarritzekoak, Angelukoak eta zuberotarrek kontra ditugu nagusiki. Baionakoak, Kostaldekoak, eta Baxenabarreko zenbait alde daude. UMPn, hots, Jacques Chirac presidentearen alderdian, berdin. Ofizialki aurka dago. Baina UMPko hainbat auzapez eta kontseilari nagusi alde daude. Gauza bera dugu UDF alderdi zentristan. "Berdeak" alde dira eta Alderdi komunista kontra. Mugimendu abertzalea berriro departamenduaren alde daukagu. Nahiz duela zenbat urte horrelako egitura baten beharraz elkarriketatu genuen Ezker Mugimendu Abertzalearen (EMA) bozeramaile batek "departamenduak ez zuela euskararen egoera konponduko ez eta ekonomia lagunduko eta are guttiago presoen hurbilketa eta garaian aipatzen zen amnistia ekarriko" esan zigun. Eta, neurri batez, arrazoiak zeukan. Baina gaur egun alde dago. Gainera soluzio posibiltasitak bakarra da!

Euskal Herriko departamendua eskatzen da ala Euskal departamendua? Euskaraz aldarrikatzen delarik, kasu gehienetan "Euskal departamendua" erraiten da. Frantsesez aldiz "Euskal Herriko departamendua". "Euskal departamenduak" kutsu etnikoegi izanen zuelakoan (eta aurka direnei arrazoirik ez emateko) Iparraldeko "politikoki korrektoa" den horretan, Euskal Herriko departamendua aipatzen da.

IPARRALDEKO auzapez gehienek departamendu berria sortzea nahi dute. Lapurdiko kostaldekoak zein barnealdekoak eta Baxenabarrekoak dira gehien alde ari direnak. Zuberotarrak askoz epelagoak dira. Azpimarra daiteke Ipar Euskal Herriko "margenetan", Biarnorekin muga dagiten herrietan, alkateak departamendu berriaren aurka azaltzen direla. Bestalde, Baiona, Angelu nolaz Biarritzeko auzapezak kontra edo ez-alde dira (Baionako auzapezaren kasuan). Hor sortu da haustura poli-

tiko kezkarri bat, guztiz agerian gelditu dena otsailaren leko manifestazioan. Alkate andana bat zera hasi da pentsatzen: BAB deitu mankomunitateko alkateek ez badute borrokatzen Euskal Herriko departamenduaren alde, zergatik segitu eskatzen Baionan Prefektura? Zergatik ez eskatu Prefektura Kanboko herrian? Hots, barnealdean. Baxenabarrerri hurbilago? Lur antolaketa dagokionari ez zen gaizki izanen! Bukatzeko, Pirinio Atlantikoak departamenduko senatari eta diputatu oro departamendu berriaren kontra azaldu dira. Hautetsi "handi" eta "tipien" arteko amildegia politikoa handituz doa departamenduko gai horrekin!

Allande Boutin
Kazetaria

*"Pilota Frantziako
Gobernuaren teilatu gainean
da. Baina, Gobernuak
deszentralizazio berria eta
"beheko" Frantzia aipatzen
dituen une honetan, ez du
Herri horren boza entzuten"*

ORAIN arte "legitimista" samarra izan den Iparraldea, nolabait aldatzen hasi da. Ez pentsa iraultzaile bihurtu denik, ez! Baina zerbait bai, aldatu da. Otsaileko manifestaldia jendetsua izan da. Nahiz neguko euri zaparrada hotzak lagun izan larunbata hartan, 7.000 pertsona bildu ziren antolatzaileen arabera. (3.500 poliziaren arabera). Lehen datu honetaz ez irri egin! Demagun egia dela: Frantzia mailan halako jende biltze batek 700.000 lagun karriketan ibili zirela suposatuko zukeen! Arrakasta izugarria! (Baina Iparraldean salbu, hedabideek aipatu ez dutena!). Eta gainera, Frantziako lehen ministroak departamendua ez zuela sortuko esan eta bi asteren ondoren. Hori zen nire iritzi apalez elkarretaratze horren "inkognita magna". Frantziako goren autoritateak bere erabakia jakinarazi eta, jendea mobilizatuko ote zen? Balio ote zuen? Betirako galdua ote zen departamendua? Karrikako erantzuna

argia izan da. Lau eskakizun bateratzeak arrakasta esplikatu dezake ere bai. Euskararen koofizialtasuna. Unibertsitatea. Euskal Laborantza Ganbera. Departamendua. Lau zutabe Ipar Euskal Herria garatzeko. "Batera" kolektiboak ongi asmatua, anitz jende bildu baitu, orain arte bakoitzak "bere xokoan" erdietsi nahi zuena, batera aldarrikatu duenez.

Pilota Frantziako Gobernuaren teilatu gainean da. Baina, Gobernuak deszentralizazio berria eta "beheko" Frantzia aipatzen dituen une honetan, ez du Herri horren boza entzuten. Dialogoaren alde dagoela adierazi berri die administrazioak Iparraldeko zinegotziei, Departamenduari zein Laborantza Ganberari berriro ere ezetz esan ondoren. Elkarriketaren filosofia berria ●

"Euskaldunon Egunkaria"ren aurkako operazioan 10 pertsona atxilotu zituzten. Haietako sei kartzelan dira eta lau kolean. Kolean nahiz barruan egon, jasandakoak ondorio fisiko eta psikologikoak eragin dizkie. Eurek eta euren familiarrek nola dauden kontatu digute.

Testuak: Erredakzioa

HAMAR PERTSONA, HAMAIIKA BIZIPEN

JOAN MARI TORREALDAI.

Larunbatean egon zen Beatriz senarrarekin. Goizeko 9:00etan egin zion bisita Soto del Realen. Hitz egiten hasi bezain pronto, Torrealдай ondo dagoela esan digu, nahiz eta kartzelako moduluan bera bakarrik dagoen, hau da, "Euskaldunon Egunkaria"ren afera dela-eta atxilotutakoak ez daude berarekin. Hala ere, bost euskal preso aurkitu ditu moduluan. Ingelesa ikasteko materiala hartuta joan zen Beatriz emaztea, baina ez diote utzi sartzen. Hori bai, "Egunero" eta "Gara" irakurtzen ditu eta hunkituta dago jendeak izan duen jarrerarekin. Oraingoz ez dauka bestelako ezer irakurtzeko gogorik. Eskutitzak jasotzen hasteko irrikaz dago.

Atxilotuta egon zen egunetako gauza handiegirik ez du kontatzen. Gogorra izan zela azpimarratzen du, baina zehaztasunetan sartu gabe. Beatrizek uste du,

agian, bera gehiegi ez larritzeagatik ez duela ezer kontatu nahi.

10 eta 12 urteko bi haurrekin igandean hitz egin zuen telefonoz. Beatrizen ardura nagusia bi haurrak babestea da orain. Joan Mari heldua eta gogorra dela dio, baina haurrak txikiegiak direla gertatutakoa ulertzeko.

Beatrizek nabarmendu digu Joan Mariren eta familiarren partetik beraiek babestu dituzten guzti-guztiei eskerrikeria beroenak luzatzeko.

TXEMA AUZMENDI. Txema Auzmendiaren ilobarekin, Miguel Angelekin, hitz egin genuen larunbatean, Soto del Realeko espetxean osaba bisitatu ostean. Oso animatua aurkitu zuen, bi hitzetan: "Bere saltsan". Txema Auzmendi jesuitak gizarte laguntzaile lana burutu ohi du Martuteneko espetxean eta honela esan zien senitartekoei: "Martutenen azkenal-

dion ez zidaten sartzen uzten eta hara hemen ari naiz lanean". Txema eukaristia ematen ari da eta aitortza hartu die hainbat presori. Euskara eta alemana erakusten omen dio hainbat presori.

Txema Auzmendi, bi arreba, koinatu eta Miguel Angel ilobarekin egon zen hogeita hamabost minutuz. Ostiral honetan pasako da epailearen aurrean. Moralez oso ondo dago, ez da batere urduririk, ezta libre gelditzeko irrikik. "Espetxetik ateratzen banaiz ondo, bestela lasa", esan zien senideei. "Euskaldunon Egunkaria"ren aferan atxilotutakoak erabaki politiko baten ondorioz espetxeratutakoak izan direla dio. Kontzientzia oso lasa eta garbi omen dauka, ez du ezertaz damutzerik, ez duela inolako delituri egin esaten du, eta gainontzeko atxilotuei buruz berdina pentsatzen du. Beraz, askatzen badute ongi, bestela aurrera. Azkenik esan, senitartekoei adiskide askoren

elkartasunezko hitzak helarazi zizkiotela Txema Auzmendi.

XABIER ALEGRIA. Xabier Alegria ikusi eta ordu batzuetara hitz egin genuen Itziar bere emaztearekin. Ondo aurkitu omen zuen, aurreko astean baino hobeto, Xabier oso gaizki geratu baitzen guardia zibilen eskutik pasa ondoren. *"Hobeto baina oraindik oso baxu dago, oso urduri. Bisitei aurre egiteko beldurrez"*, esan zigun Itziarrek. Itziar berrogei bat minutuz egon zen Xabierrekin beste bi senideekin batera, baina kristal baten bitartez baino ez zuten elkar ikusi. Bis a bis-arik ez diete onartu orain arte. Martxo honetako 29an Xabierrekin eta haurrekin egoteko baimena eman diete.

Xabierrek medikazioa dauka, libratzeko arazoak ditu, alegia, sabeleko arazoak ditu eta medikazioa eman behar izan diote. Xabierrek jasan izandako tratatu txar posibleez ez du txintik esaten. Bere egoerari buruz oso gutxi hitz egin da prentsan. Itziarrek esan zigunez, dakiten bakarra Xabierrek Martxelori eta abokatuei aitortu ziena da. Eta Itziarrek Martxelok esandakoaz dakiena zera da: *"Xabierri poltsa egin zioten eta bere burua blokeatuta dauka"*.

Gaurko bisitan ez dute gaia aipatu. Horretaz hitz egiten hasten denean mingaina koskatzen baitu Xabierrek. Lasai egoteko esaten diote, ateratzen denean hitz egingo duela. Bere buruaren estima lurretik dauka. Xabier atxilotzen duten hirugarren aldia da. Aurreko bi alditan ez omen zuten torturatu, galdeketa gogorrek jasan zituen, aldi honetan torturatu dute ordea.

Azpimarratzekoa da, azkenik, Xabier Alegria 90.152 euroko (15 miloi pezeta-ko) fidantza ordaintzen ari zela atxilotua izan aurretik, eta orain, espetxean egon arren, ordaintzen segitzen duela.

IÑAKI URIA. Galdu samar aurkitu zuten senideek Iñaki Uria igandean. Aldatua zuten kartzelaz eta oraindik tokia hartu gabe zegoen, ez zuen jendea ezagutzen. Bisita izandakoan esan zioten 4. moduluan sartuko zutela. Kasualitate hutsez lortu zuten arrebak eta senideek bisita burutzea Aranjuezeko kartzelan.

Uria animoz ondo dagoela esan behar, beretzako baino besteentzako baititu animoak. Marian arrebak esan digu bi mezu luzatu nahi dituela Uriak: Animo

"Egunero"! eta Aurrera "Egunkaria"! Langileak, akzionistak eta baita irakurleak ere gogoan ditu Uriak. Surfisten moduan, olatu hau aprobetxatu behar dela nabarmendu du Uriak.

Joan den astean *"zerura jaitsi"* zirela omen dio Uriak eta orain berriz, errealistagoa da. Bi gau egin ditu ingresotan eta kartzelatik kartzelarako mugimendua hasi da. Orain, kexatzen hasi omen da, baina badaki pazientzia kontua dela.

XABIER OLEAGA. Gema emazteak larunbatean zeukan bisita kartzelan senarrarekin eta haurrekin joan zen. Bi orduraz egon ziren elkarrekin. Hunkigarria izan zela dio Gemak. Haurrak oso pozik jarri ziren aita beti bezala ikusi zutelako. Gemak berriz, oso ondo ikusi zuen senarra, burua hotz zuela. Hasieran urduri zegoen enkargu asko zituelako emazteari emateko, baina behin betebeharrak horiek kunplitutak lasaitu zen. Herriko kontuak galdetzen ditu eta mobilizazioak kontatu-

ta begiak zabalik geratu omen da, ezer esan gabe. Ikastolako egoeraz ere galdetu du eta baita Xabier Alegriari buruz ere. *"Oso gaizki ikusi nuen"* esaldia behin eta berriz esan omen zuen. Azaldu zaio Alegriaren egoera zein den eta lasaitu da. Liburu mordoa eskatu du eta baita Athleticeko kamiseta ere bai. Lasai dago Oleaga, eta badaki pazientzia hartu behar duela hau dena. Emazteak esan digu kartzelako erritmora oso ondo moldatu dela, datorren hilabeterako bisita guztiak berak lotu baititu eta orain, zelda garbitzen ari da, oso-oso zikina dagoelako. Une okerrak atzean utzi ditu, sufritzeko bako-rik balio duten 2-3 egunak (atxilotuta zegoenekoak) ez dizkio emazteari kontatu (abokatuari eta epaileari bai) eta traslardoak ere ez direla ederrak izan aitortu du klaustrofobia baitauka.

MARTXELO OTAMENDI. Badira bi aste "Euskaldunon Egunkaria"ko zuzendari den Martxelo Otamendi Soto

■ Pello Zubiria espetxean da joan den astetik

Joan den ostiralean, hilak 7, Malores Etxeberria Pello Zubiriaren emaztea Madrilgo Gregorio Marañón Ospitalean sartu zen arratsaldeko 17:00etan, Pello-ri eguneko bisita egin asmoz. Nortasun agiria erakutsi eta normala

baino denbora luzeagoa eduki zuten zain. 17:15etan Pello esposaturik zeramata ikusi zuen pasilloetan. Lehenik Pellok eskatu zuen besterik ez bazen emaztearekin 5 minutu egoteko aukera. Gero Malores Etxeberriak eskatu zuen senarrari agur esateko aukera. Ezezkoa eman zieten bie.

Ordutik Pello Zubiria Soto del Realeko espetxean da. Bertara egindako lehen bisitan, igande arratsean, jakin ahal izan zuten senideek espetxeko erizaintza psikiatrikoan dagoela Zubiria. Berriro ere, Pelloren egoera gaixotasun mentalekin lotu nahi izan dute, baina,

■ Malores Etxeberria, Pello Zubiriaren egoeraren berri ematen.

behin eta berriro errepikatu den bezala, espondilitis ankilopoietikoak ez du zerikusirik gaixotasun mentalekin.

Pello Zubiria egoera berrira egokitzen ari da espetxeko lehen egun hauetan. Familiak astean

behin 40 minutuz bisitatzeko aukera izango du, espetxeratutako gainontze-koekin gertatzen den bezalaxe. Emazteak oraindik ere oso argal sumatu zuen lehen bisitaldi horretan. Oraindik ikusteke dago kartzelan zein dieta egin ahal izango duen eta zein botika hartzeko aukera izango duen.

Printzipioz, ostiraleko kartzelaratzeak ez zuen esan nahi espetxeratuak baldintzapean aske uzteko errekurtsioa baztertuta zegoenik. Baina, asteburua horren zain egon ondoren, astelehen goizean jakin izan zen helegitea bertan behera bota zutela ●

de Realetik atera zela. Animikoki ondo dagoela esan digu, baina baita oso hase-rrere eta bere onetik aterata ere. Izan ere, "Euskaldunon Egunkaria"ren itxierak, bertako langileez gain, jende ugari kalte-tu du: harpidedunak eta irakurleak komu-nikabide hori gabe geratu dira eta herri honetako enpresa eta eragileek komuni-kabide bat gutxiago dute euren ekimenen berri emateko. Otamendik adierazi digu-nez, "Euskaldunon Egunkaria" itxi dute, baina beste komunikabideak ere jo egin nahi izan dituzte: ARGIA, 'Jakin', Ikas-tolen Elkartea..."

Inkomunikatuta zegoela jasan zituen torturengatik suminduta dago Martxelo, hala ere, haiek salatzeke asmo irmoa du. Horrexegatik, batetik bestera dabil: Bar-tzelona, Girona... Komunikabide ugaritan ikusi ditugu hari egindako elkarrizketak. Joan den astean eta aste honetan bertan Katalunian izan da "Egunkaria"ren itxiera eta tortura salatzen. Hango komunikabi-deetan elkarrizketak eman ditu, Katalunia-ko 75etik gora kultur, gizarte eta politika elkartek sustatutako Plataforma per l'E-gunkaria ekimenaren arduradunekin bildu da, baita nazioarteko PEN Internationale-ko ordezkariekin. "Kataluniako elkartasun mugimendua ikaragarria da", adierazi digu Otamendik.

Hara eta hona ibili arren, beldur fisi-koa du "Egunkaria"ko zuzendariak. Mehatxatu egin zuten atxilotuta zegoela eta ez da gauzez ateratzen, Tolosako (bere herriko) inauteri famatueta ez zen atera adibidez. "Lo ondo egiten dut, baina bel-dur fisikoa dut. Neurri prebentibo bat da gehiago, sekuela fisiko bat baino", esan digu. Une honetan, amesgaizto hau lehenbailehen bukatu dadila du buruan: "Ahalik eta azkarren atera ditzatela atxi-lotuak, euskalgintzak behar baititu. Bere-ziki Pello, bere egoerak asko kezkatzen nau. Astakeria bat da bera Sotora era-matea. 'Egunkaria' ireki ezin bada, ea ahalik eta azkarren proiektu sendo bate-kin aurrera egiten dugun eta beste egun-kari bat sortzen dugun".

FERMIN LAZKANO. Fermin Laz-kano Plazaguneako gerenteak adierazi digunez, oraindik harridura gainetik kendu ezinda dago, pasatutako uneak nolakoak izan diren sinestezina zaio. Ia bi aste izan ditu gertatutakoa razionaliza-tzeko eta horretan dabil: "Erasoa ez da pertsonala izan, 'Egunkaria'ren aurka-

koa baizik. Gu erdian harrapatu gaituzte, 'Egunkaria' itxeko argumentu bat behar zutelako". Bestalde, Lazkanok ez du uler-tzen nolatan jokatu duten Martxelo Ota-mendirekin eta Pello Zubiriarekin ezber-din, biek garai ezberdinetan bada ere lan bera egin baitute. Lazkano kezkatuta dago barruan daudenengatik: "Inork ez du egozten digutena egin, hori ziurtatu liteke gainera. 'Egunkaria' moduko enpresak oso zabalak dira eta dena age-rian egiten da". Aurrera begira, egoera pertsonalak lehenbailehen zuzen daitezen eta "Egunkaria" aurrera atera dadin espe-ro du.

LUIS GOYA. Egoera normalizatzen saiatu den arren, Luis Goyak, aske geratu zen egunetik "bolatuta" ibili dela aitort-zen du, egunero "albiste berriren bat etortzen delako: Txema Auzmendirera, Pelloren espetxeratzea...". Sumarioa ireki arte, ez omen da posible izango "horren atzean ongi zer dagoen" jakitea. Eta horrek ez du Goya gehiegi lasaitzen: "Uste dut oraindik ere sorpresa berriak iritsiko zaizkigula", dio.

Bestela, psikologikoki, indartsu dago Goya, "animoso". Nahiz eta lanean dago-enean nekatu egiten den eta "buruak beste norabaitera alde egiten" dion. Jen-dearen jarrerak lagundu dio neurri handi batean indarra hartzen. Izan ere solidari-tate handia aurkitu du herrian eta herritik kanpo: "Bi gutun jaso ditut. Bidaltzaile-tako batek telefono aurkibidean topatu zuen nire helbidea. Euskaraz AEK-n ika-sitako emigrante batek idatzia zen. Eta esaten zidan ohore handia zela beraren-tzat niri idaztea. Animoak emateaz gain, beti ez dutela besteek irabaziko esaten zidan".

Hala ere, kezkatua dago atxilotuta dauden sei pertsonekin. Izan ere, gertatu-takoa "hasiera bat besterik ez" dela uste du. Horregatik, guztiok oso erne egon beharko genukeela dio.

INMA GOMILA. Lehenbailehen bere biziko betiko martxa hartzen saiatu da Inma Gomila. Horrek gertatu den guz-tia burutik kentzen laguntzen dio, beste-lakoan "hondoratu egingo nintzatekeela-ko". Gainera, lanak berak eskatzen dio betiko martxa errekuuperatzea, izan ere, lan asko du pilatuta.

Baina gertatutakoak aztarnak utzi dizkio nahita nahiez. Nabarmenenak fisi-

■ Josu Landa, Egunkaria Sortzen-eko partaidea

J. Iñakiren Egunkaria

Martxoaren 2ko alean J. Iñaki Etxezarretak dioenez, Joxe-mi Zumalabek hiru traba aurrikusi zituen "Euskaldunon Egun-karia"ren proiekturako: "Ezker aber-tzalearen agintarien baimena, euskal-gintzaren baitako gutxieneko adostasun zabala eta botere publiko-an zeuden abertzaleen mesfidantza". Ondoren hiru faktoreok banan bana baloratzen ditu: "Bistan da lehena lortu zuela, bigarrena Egunkaria bere eguneroko praktikarekin eskuratuz doala eta hirugarrena eginkizun dago-ela". Etxezarretak esaten duenaren kontra, nik garbi daukat lehena ez zela osoki lortu (ugari dauzkat kon-trako datuak, ezker abertzaleko egitu-rek eta pertsona pisudunek kontra emandako iritziak), bigarrena jo eta pasa egin duela "Egunkaria"k, eta hirugarrena ere berak desira lukeena baino handiagoa dakala. Azken bi balorazioen froga gisa, bihoazkio hamar egunotako adierazpen eta ekintzak.

Beharbada, iraganaren hautsak larregi harrotu barik, hauxe argitu beharra dago: "Egunkaria"k duela hamahiru urte izan zituen bi "traba" (alegia, faktore saboteatzaile aktibo) nagusiek izen-abizenak ditzutela: Joseba Arregi eta J. Iñaki Etxezarreta. Besteak beste, orduan, batak zein besteak "Euskaldunon Egunkaria" ez zen egunkari bat egiteko proiektu propioak zituztelako ●

koak dira. Ez dago oraindik "normal". Jasandakoak "faktura pasa dio". Esate baterako, esfortzu handiagoa egin behar du lanean kontzentratzeko. Baina psiko-logikoak ere hortxe daude. Orain, zalant-zaz baina, "ondo" dagoela dioten arren, lehenengo egunetan beldur handia pasa zuen eta ez zen kalera bakarrik ateratzen ausartzen. Bestelakoan, familiak nabaritu omen du gehien jasandakoaren ondorioak: "Gurasoak adinekoak ditut eta oraindik ez daude errekuuperatuak. Eta haurren-gan ere ondorioak nabaritzen dira" ●

ETSIPENAREN ETA ITXAROPENAREN ARTEAN

Egunkariaren aurkako operazio judizial armatua. Espainiako Estatuaren boterea bete-betea euskalgintzaren aurka. Ondorioak ezagunak dira. Eta denok dardarka, hurrengoia nor izango ote den beldurrez. Inolako ziurtasun eta berme juridikorik gabe bizi garen froga gordina. Zer garantia dugu berriz ez dela horrelakorik gertatuko? Batere ez. Nork babestuko gaitu antzeko eraso judizial armatuetatik? Ertzaintzak? ETak? Zein epaitegik?

Gertatuak zer pentsa handia eman beharko liguke guztioi, besteak beste, EAEko erakunde ofizialei eta Ezker Abertzaleari. PP gure zatiketaz, Estatuaren botere guztiez, oposiziorik ezaz, komunikabide ahaltsuen kontrolaz eta nazioartean duen eraginaz baliatzen da. Eta non dago gure indarra?

Euskal Herrian gauza gutxiren inguruan lortzen den adostasun zabala (ez erabatekoa) ikusi da Egunkaria ixtearen eta, are garrantzitsuagoa, egunkari berri bat sortu beharraren inguruan. Inork gutxi ukatuko dit batasun horretantxe dugula oraingoz gure itxaropen bakarra, aski ez bada ere.

HERRI txikia gara, eta oso zatibatanua, gainera. Leizeak gero eta sokena goa dirudi abertzale eta espainiar konstituzionalisten artean (hauek Estatuaren indar guztia beren alde dutela), ahaztu gabe badirela beren burua bi multzo horietatik kanpo sentitzen dutenak ere.

Abertzaleen elkartu ezinak -ez desberdintasunek- bereziki ahultzen gaitu, jasan berria bezalako erasoan aurrean ezinduta eta babesik gabe utziz. Beraz, daukagun apurrari eusteko, presazkoa eta nahitaezkoa da adostasuna Eusko Jaurlaritzan osatzen duten alderdien eta Ezker Abertzale anitzaren artean. Eta premiazkoa da itun hori, alderdi politikoetara mugatu gabe, sindikatu eta beste gizarte-erakunde askotara zabaltea.

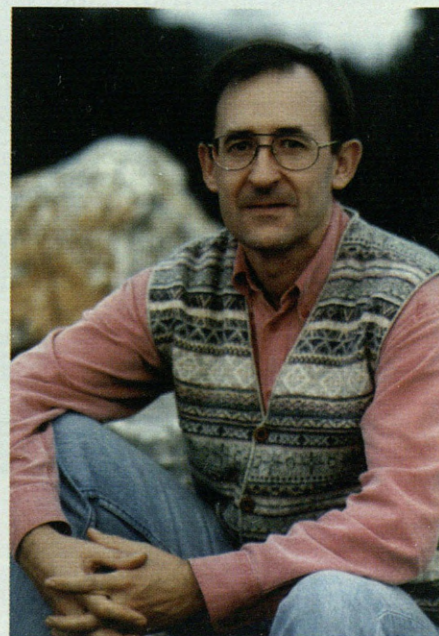
Baina ez da nahikoa. Herri honen zati handi bat direlako, espainiar konstituzionalistekin -inor baztertu gabehitz egin beharra dago; eta PPk nahi ez badu ere, nola edo hala PSE-EE (eta PSOE) ateratu egin behar da egungo dinamikatik. Hemen ez dago irtenbiderik sozialistekin hitz egin gabe (ezta Bata-sunarik gabe ere, noski!). Eta sozialistekin hitz egitea ezinbestekoa da, ez EAEn bakarrik, baita Nafarroan ere, han etengabea den eraso geldiarazteko.

Baina nola joan sozialistengana ezer aurkeztera beren arduradun eta kargudunak heriotza-mehatxupearan dituztela? Horretarako lehenbailehen ETak sueten orokorra onartu edo, gutxienez, zibilak eta politikariak hiltzeari utzi behar dio. Eta suntsitutako zubi asko eraikitzen hasi beharko denok. Sufrimendua gutxitzeak berez duen balioaz gain, armak isiltzea premia larria bihurtu da bai abertzaletasunaren -bereziki ezkerreko abertzaletasunaren- politikarako eta bai euskalgintza eta euskal kulturetzarako ere.

Badakit ETaren jarduerak aitzakia hutsa dela askorentzat, adibidez, zenbait abertzaleen politika eroso eta epe-larentzat, edo egunotako bezalako eraso txalotu edo horren aurrean itsu, gor eta mutu geratu direnentzat. Baina horrek ez du ezeztatzen serio galdetu beharra daukagula zertan eta nori egiten dion objektiboki kalte edo mesede ETaren egungo jarduerak.

BESTALDE, indartsuago bihurtzeko, ezagunagoak izan behar dugu kanpoan ere, adiskide gehiago behar ditugu, eta, ahal izanez gero, gure aldeko lobby edo presio-taldeak. Arazo eta mugapen handiak ditugu informazio eta komunikazio aldetik. Gure enpresak onak dira industri produktua esportatzen. Baina euskal politikaz, gizarteaz, kulturaz... ez guk, baizik eta besteek esportatzen dute informazioa, merkantzia usteldua gehienetan.

Hemen sufrimendua sozializatzen, denok gara artista. Orain ea nork asmatzen duen ongizatea sozializatzen! ●

Iñaki Mendiguren

Indartsuago bihurtzeko, ezagunagoak izan behar dugu kanpoan ere, adiskide gehiago behar ditugu, eta, ahal izanez gero, gure aldeko lobby edo presio-taldeak. Arazo eta mugapen handiak ditugu informazio eta komunikazio aldetik. Gure enpresak onak dira industri produktua esportatzen. Baina euskal politikaz, gizarteaz, kulturaz... ez guk, baizik eta besteek esportatzen dute informazioa, merkantzia usteldua gehienetan.

J O S E R R A E T X E B E R R I A

Unibertsitateko fisika irakaslea da Etxeberria, eta ARGIAren irakurlearen aurrean ezaguna da irakasle eta euskalgintzaren munduan duen ibilbide luzeagatik. Gaur egun, Autoterminaziorako Bilguneak plataformako bozeramailea ere bada eta horregatik jo dugu berarengana.

“AUTODETERMINAZIOAN DAGO GATAZKA KONPONTZEKO GAKOA”

Elkarriketa otsailaren 19an egin genuen, “Egunkaria”ren aurka-ko operazioa hasi baino hamabi ordu lehenago, Donostiako Costa Vasca hotelean, AuBk komunikabideen aurrean bere burua aurkeztu ondoren. Irakurleak ulertuko dituen arrazoiak medio, elkarriketa bi astez atzeratu behar izan dugu. Orduko solasaldiaren fruitu dira ondorengo lerroak.

■ **AuBk bost oinarri dituela aipatu duzue, eta horietako bat autodeterminazioarena. Bide horretan pauso atzerazekin eman nahi dituzuela azpimarratu duzue. Zein lerro jorratuko duzue hori horrela izan dadin?**

Biltze prozesuan gaude eta oraindik gehiena zehazteke dugu, baina honakoak garbi ditugu: bat, biltzen gaituen kontzeptua autodeterminazioarena da; bi, gatazka konpontzeko gakoa autodeterminazioan dago. Gure ustez, Euskal Herriko gehiengo ixila autodeterminazioaren aldekoa da eta irtenbiderik ez egoteaz nazkatuta dago; eta, gainera, sumatzen du autodeterminazioan dagoela giltzarria. Nola egingo dugun? Ez dakit, hasteko, 500 bat pertsona bildu gara eta gaiari buruz hausnartzeari ekin diogu.

■ **Autodeterminazioaz haratago dozen lan taldeak sortu dituzue, gizarte batean diren ia arlo guztiak biltzen**

dituztenak, ideia bat ardatz moduan hartzen duzue baina erakundetze antzeko bat dirudi.

Oraingoz ez nuke horrenbeste esango, baina alternatiba sendo bat eskaini nahi diogu gizarteari, dauzkan arazoak konpontzen hasteko, oinarritzko eskubideak ez dira errespetatzen eta. Norabide horretan arloka antolatzen ari gara, izar eta ipar batekin, autodeterminazioa. Hasi besterik ez gara egin, eta horregatik “Autodeterminaziorako bilgunea” izena, asko garela eta abian gaudela adierazteko.

■ **Irtenbidean indar handia jartzen duzue, eta horretarako autodeterminazioa giltzarri da. Zehaztu ahal daiteke zerbait gehiago irtenbide horren ezaugarrii buruz?**

Gatazka politikoaz gain, beste gatazka txiki asko dago, eta guztiek behar dituzte alternatibak. Adibidez, emakumearen arazoa: honek ez du irtenbiderik Euskal Herriaren ikuspegitik

kanpo, eta horretarako Euskal Herriaren izaera onartu behar da. Beste adibide bat, kultura unibertsala da, baina baita lokala ere, eta gure kulturak dituen arazoei aurre egiteko autodeterminazioa behar dugu. Berdin ekologiarekin, ekonomia, irakaskuntza... guztiek dute autodeterminazioaren beharra.

■ **Bi estatu handik gure existentzia ukatu eta arriskuan jartzen dutela dio-**

zue. Ez al da ikuspegi ezkorregia?

Ez, guk errealitatea ikusten dugu eta gaur egungo Euskal Herria ez dugu gus-tuko, bere herri eskubideak ez zaizkiola-ko onartzen. Guk sinesten dugu Euskal Herria existitzen dela eta beste edozein herri bere eskubide guztiekin bizi den bezala, guk ere eskubide guztiak izan nahi ditugu.

■ **Estatuen aldetik dagoen eraso horri erantzuteko desobedientzia tresna eraginkortzat jotzen duzuela diozue. Zelan egituratu daiteke desobedientzia hori?**

Hori da aztertu beharko duguna, gu onartzen ez gaituzten lekuan agian desobeditu egin beharko dugulako. Nola? Ez dakit, ikusiko dugu.

■ **Zein eraketa prozesu jarraituko duzue?**

Orain dela hilabete batzuk hasi ginen biltzen zenbait pertsona eta jadanik plazara atera behar genuela pentsatu dugu eta hori egin genuen Labriteko ekitaldiarekin. Aldi berean, eztabaidarako hamar talde eratu ditugu, martxoaren 15ean ekitaldi publikoa egingo dugu eta hartu beharreko erabakiak hartu.

■ **Euskal Herrian, aipatu duzun bezala, autodeterminazioaren aldeko jende asko dago, baina hor era bateko jendea bildu zarete, orain arte ikusitako izenekin jatorri antzerako bat duzue, ezker abertzaleko jendea zaretela.**

Ezker abertzaleak ideia horiek defenditu ditu, baina gure taldean ez da ezinbestekoa ezker abertzalekoa izatea, eta gainera AuBn ezker abertzalekoa ez den jende asko dago.

■ **Airean dagoen galdera. AuB aurkeztuko al da hauteskundeetara?**

Jakina, hori gai garrantzitsua da, eta beste gai batzuk lantzen ari garen bezala, hori ere eztabaidagai da. Euskal Herrian gizartearen parte batek ez dauzka bermatuak bere oinarritzko eskubideak. Autodeterminazioa eskubide horiek zabaltzeko giltza da, horrekin bakoitzak bere ideiak defendatu ahal izango lituzke, PPK, Batasuna, PSOEk... Dagoen ilegalizazioaren arazoaren aurrean ere irtenbide bat bilatu nahiko genuke.

■ **Oraindik ez dago epairik, baina itxura guztien arabera Batasuna legez kanpo utziko dute. Gizarte esparru jendetsu horren aurrean erreferentzia moduan geratuko zaretela dirudi.**

Etorkizuneko hipotesi bat planteatzen

ari zara.

■ Baina errealismo handia izan dezakeena.

Oso posible da hori gertatzea, baina gu oraindik eratze garaian besterik ez gaude.

■ Datozen hauteskundeak bikoi-tzak dira: udalak eta Batzar Nagusiak daude jokoan. Ezker abertzaleko jendearekin udaleta-rako plataformak sortzen ari dira han eta hemen, baina dipu-tazioetarako ez da ezer ikusten.

Guk ez dugu plataformekin zerikusirik. Egia da Batasunaren ilegalizazioak biziki kezkatzen gaituela. Zer egingo dugun? Ez dakit, baina gai hori oso serio ari gara aztertzen.

■ Goazen harira. Zer erantzun-go zenioke esaten dizunari AuB Batasunaren ordezkoa dela?

Bakoitzak nahi dituen hipotesiak egin ditzake, baina horrek ez du inongo loturarik. Horrek asko kezka-tzen gaitu, baina gurea autodetermi-naziorako bilgune bat da. Guk ez dugu zer ikusirik Batasunarekin, nahiz eta gurekin lanean ari diren batzuk Batasuna-koak diren. AuBn, iritzi, jatorri eta talde politiko desberdinetako jendea dago.

□ “Egia da Batasunaren ilegalizazioak biziki kezkatzen gaituela. Zer egingo dugun? Ez dakit, baina gai hori oso serio ari gara aztertzen”

ALBERTO ELOSEGI

■ “Gu onartzen ez gaituzten lekuan agian desobeditu egin beharko dugu. Nola? Ez dakit, ikusiko dugu”.

■ Autodeterminazioarekin bat datozen alderdi ugari dira Euskal Herrian. Zer harreman izango duzue haiekiko?

Hori ere landu beharko dugu eratze garai honetan. Alderdi politikoen bidea ez da eraginkorra izan autoderterminazioaren aldarrikapena bideratzeko, eta horregatik, gu gizarteari begira ari gara lanean, gainerako eragileekiko harremanak ukatu barik, jakina.

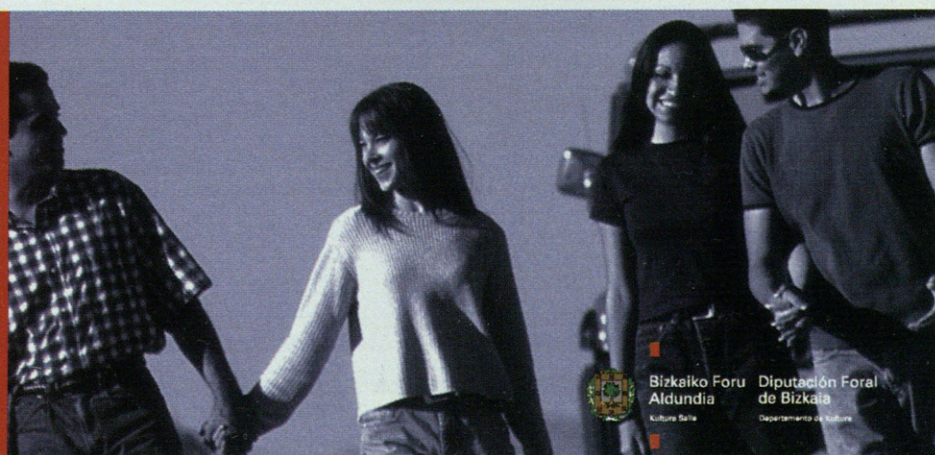
■ Autodeterminazioaren alde dauden artean ez dago zalantza handirik horren subjektu Euskal Herria dela. Eskubidea indarrean jartzeko unean datoz zalapartak: nola, noiz, une des-

berdinak... Zuk nola ikusten duzu gaia?

Gizarteak eztabaidatu beharko du hori. Badakigu eskubidearen aitortza hori ez dela egun batetik bestera gauzatuko. Lehenengoa da autodeterminazioaren atea zabaltzea, gero hasiko gara bide hori egiten. Adibide bat jarriko dut. Duela aste batzuk Irak erasotzearen aurkako jarrera erakutsi zuen gure herriak, munduko beste herri askok legez, eta argi ikusi da zenbait herritan agintari eta herriaren artean dagoen zanga. Bada, gure ustez, hemen berdintsu gertatzen da autodeterminazioarekin ●

◆ XABIER LETONA

gure
arte
euskaraz

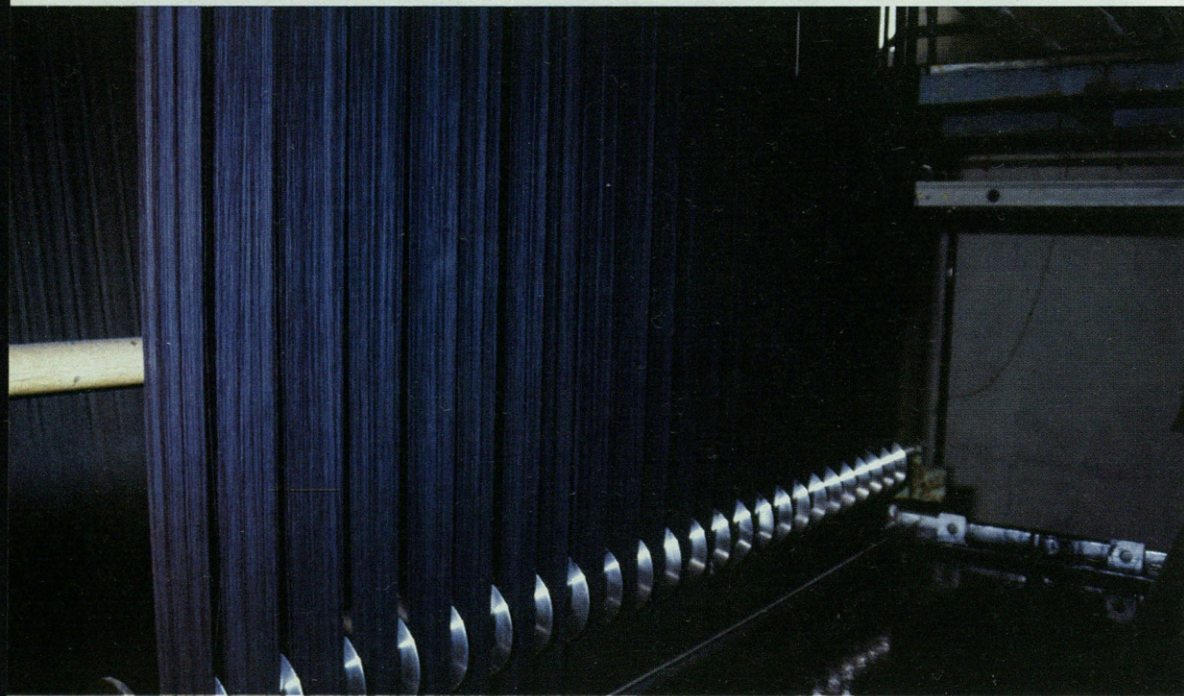

Bizkaiko Foru
Aldundia

Diputación Foral
de Bizkaia

Ehun bakeroaren merkatuan Europar liderra den Bergarako Tavex enpresak beste urrats bat eman du internazionalizatzeko prozesuan: Mexikora hedatu da eta Nafta (AEB, Mexiko eta Kanada) izeneko eremura zabaltzeko oinarria ere ezarri du.

BERGARAKO EHUN BAKEROAK AMERIKAREN KONKISTAN

ko edo Kanadako elkarteren batekin aliatzea, sektorea berregituratzeko beharra sumatzen baita inguru hartan. Egungo egunean, 2.000 lagun inguruko plantilla dauka Tavexek, eta, itxura denez, 13.000 milioi euroko irabazia izan du 2002ko ekitaldian. Bestalde, badira hainbat urte burtsan kotizatzen ari dela.

LIDERRA EHUN BAKEROAN. Mexikon instalatzeko garaian, kanpora hedatzea deliberatu zueneko filosofia bera apli-

Dagoeneko mendea gailendua duen Tavex kotoi enpresa euskaldunak, ehun bakeroa edo "denim-a" produzitzen duen Bergarako enpresak, gaur egun merkatuan Europako liderra denak, aurrera jarraitzen du internazionalizatzeko prozesuan, eta, antzina ez dela, Atlantikoa igaro du, aspalditik desiraturako arras eremu garrantzizko batera zabaldu nahirik. Hau da, Nafta eremura heldu da, AEB, Mexiko eta Kanada biltzen dituen areara, alegia. Horretarako, lehenbizi enpresa misto bat ("joint-venture" bat) sortu du hango sozio batekin, eta, urrats horren ondotik, oraindik haratago iritsi da: sozio lokalarekin batera sortutako elkarteko kapitala handitu du, hots, Industria Textil de Puebla elkarteko kapitala, eta beste instalazio

batzuk bereganatu ditu Mexikoko Puebla herrian. Horrenbestez, 2003-2006 Plan Estrategikoa egitamuko helburuetako bat bete du.

Ehungintzako enpresa hori, 1846. urtean Bergaran sortua, urratsez urrats joan da nazioartera hedatzeko filosofia aplikatzen eta etorkizuneko garaietara egokitze bidea egiten. Horrela, Tavex kotoi enpresa Valentziara, Gironara eta Marokoko Settara hedatu zen lehenbizi Gipuzkoako herri horretatik, eta azkenik Mexikora iritsi da. Prozesuak segitu egiten du, eta ez da harritzekoa izango etorkizunean Ipar Amerika-

Tavex enpresa Valentziara, Gironara eta Marokora hedatu zen eta azkenik Mexikora iritsi da

katu du Tavexek. Hau da, Marokon egin zuen bezala, sozio lokal bat aurkitu du elkarre konbinatu bat sortzeko ("joint-venture" bat sortzeko). Horrela, Mexikon ere pixkanaka eman ditu urratsak. Lehenik eta behin, Tamevex izeneko filial komertzial bat muntatu zuten, haren kapitalaren %51 berea zuela. Osterantzeko %49, berriaz, hango sozio batena zen; hain-

zuzen ere, Industria Textil de Puebla (ITP) enpresaren jabeena. Duela zenbait aste, aurreko operazioa egin zuenetik urtebetera, beste urrats bat ematea deliberatu zuen Bergarako enpresak, bere negozioa Nafta eremura hedatzeko nahikun-

■ Duela 157 urte Bergaran jaio zen enpresa

Tavex Algodonera enpresa 1846. urtean jaio zen Bergaran, eta, hortaz, 157 urteko historia du aldean. Garai hartan, ia Katalunian bakarrik zegoen ehungintzako industria. Hala, enpresaburu katalan batek eta beste bi merkataria ausartek Bergara jo zuten begiz, ehungintzako fabrika bat altxatzeko. Zergatik Bergara, ordea? Bada, hona hemen arrazoi bakarra: enpresaburu katalan horietako bat, Jose Julian Blanc, Beasaingo Martina Maiz andrearekin esposatua zegoen, eta, emakume horren jatorria ohoratzeke, Bergara hautatu zuten kotoizko ehungintzako enpresa moderno bat eraikitzeke. Emakume horrek garrantzi handia izan zuen enpresan senarra zendu eta gero, zeren zuzendaritzako kargua hartu baitzuen, nahiz eta orduan emakumea etxeko eta familiako lanetara mugatua bizi.

Tavex enpresa harritzeko moduan hazi zen. Sortu eta lau urtera, 1850ean, brontzezko domina eman zioten Madrilgo Feria Industrialean, bere kotoizko ehunen merezimenduagatik eta nagusitasunagatik. 1860an, jada, 501 langileko plantilla zeukan. 1891. urtean zendu zen Blancen alarguna, eta ordurako enpresa finkatua zegoen kotoizko ehunkien eta irunkien Gipuzkoako fabrika nagusi gisa. Garai hartan, bost soziok erosi zuten: Etxaide izeneko bat izan zuten buru, ekin-tzaile eta pragmatiko handi gisa ezagutua izan zena. Handik hamar urtera, 1901ean, elkarte anonimo egin zuten enpresa lehenbizikoz.

Euskal enpresa horren historia dakitenen iritziz, behin eta berriro asmatu omen zuen egoera politikoetara eta merkaturako beharretara moldatzen. Hala, Espainiako Gerra Zibilaren garaian, aldatu egin zuen produkzioa kolorea, ordura arte urdina izan zena, eta uniforme militarren kaki kolorea jarri

zuen indarrean. Ondoren, harik eta 1950. urtea heldu arte, ez zuen produkzioa dibertsifikatu. Urte hura garapen industrialaren hastapen legez markatzen dute; Tavex moldatu egin zen egoera hartara, eta produkzioa dibertsifikatu zuen: kotoizko sarga kaki kolorekoak, urdinak eta grisak; laneko jantziak eta guardia zibilentzako uniformeak; hainbat erabileratako lonak; izarentzako oihalak eta burukoentzako azalak; eta Espainiako Marinako Ministerioarentzako beste oihal batzuk.

Hala eta guztiz, enpresaren historian 1970. urtea da erabakigarria, zeren orduan bermatu baitzuen nolabait etorkizuna, baita gaur egunera arteko hedapena ere. Tavex enpresako Administrazio Kontseiluak "denim" ehuna fabrikatzen hastea deliberatu zuen, hots, oro har bakeroa esaten zaion oihala egiten hastea. Erabaki horrek bost urte geroago lortu zuen produkzioa abala, hain zuzen ere Levi Straussek 1975ean Espainiako Estatuan instalatzea deliberatu zuenean eta ehun bakeroaren hornitzaile bakar Tavex hautatu zuenean. Handik aurrera, kotoizko enpresa euskaldunak, pixkanaka, beste hainbat kontratu bikain lortu zituen, gainerako "jeans" firmak eta goi mailako jostintzakoak hornitzeke.

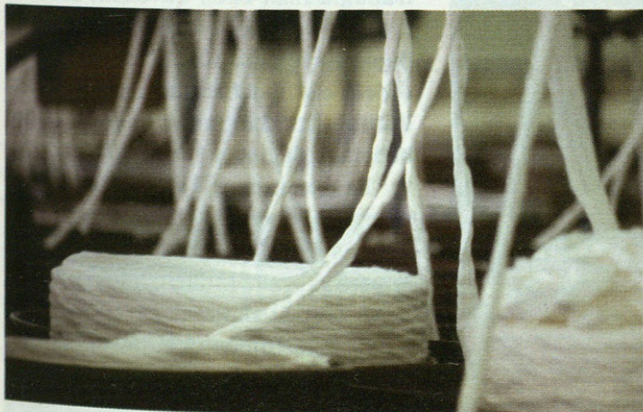
90eko hamarkadatik aurrera, beste produktu batzuk lantze-
ra bultzatu du dibertsifikazioa politikak, hala nola, etxeko eta dekorazioko oihalak, eta, horrez gainera, atzerrian hedatzeko apustua egin du. Lehenbizi, Gironako eta Valentziako instalazioak gehitu zizkien Bergarakoei; hurrena, berriz, Marokoko Setta herrikoak, non instalazio modernoak baititu instalatuak. Oraingoz Mexikokoa da azken operazioa, hedatzeko politikaren barruan. Hala ere, geroan etorriko dira beste batzuk Estatu Batuetan eta Kanadan ●

dea betetze aldera. Horretarako, kapitalaren egitura bera mantenduta eta Tavemex enpresaren kapitala zabaldua, ITPren kontrola eskuratu zuten. Euskadiko enpresak zazpi milioi euro ipini zituen; hango sozioek, berriz, instalazio industrialak.

Bergarako enpresa Europako liderra

da ehun bakeroaren merkaturan, eta nagusi izan nahi du, halaber, beste eremu horretan. Ehun bakeroetan, Mexiko da AEBen hornitzaile handiena, eta datu hori ez da hutsala. Oraingo operazio hori zeinen ardurakoa izan den jabetzeko eta ehungintzako euskal enpresari etorkizuneko zer ate zabaldu

zaizkion ikusteko, hona hemen zifra bakar bat: oihal bakeroetan, 300.000 metro kontsumitzen dira Europar urteko; AEBetan, ordea, 600.000 metro gastatzen dira. Nolanahi ere, argibide-txo bat eman beharra dago: tradizioz, oihal bakeroarekin erlazionatu izan da denim-a; ordea, askotariko kalitateak

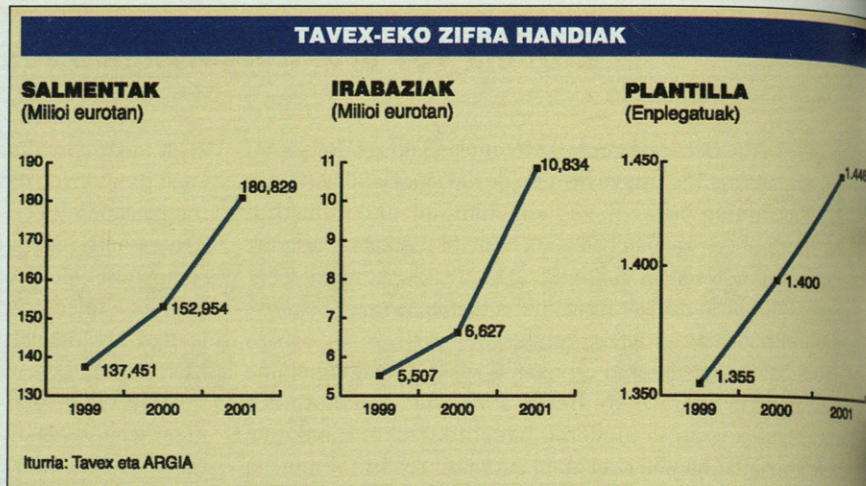
■ Oihal bakeroetan, 300.000 metro kontsumitzen dira Europar urteko; AEBetan, ordea, 600.000.

daude ehun horren barruan. Euskal enpresa balio erantsiko produktua ekoizten espezializatu da, halako erakoa non zaila baita Asian produzitzea. Tavexen produktua moda-etxe handien esanekoa da, eta partida txikietan banatzen da, bezeroen beharizanen funtzioan.

Enrique Garran da Tavex enpresako kontseilari ordezkaria, besteak beste, Papelera Española enpresan ibilitakoa. Arduradun horren eta beste batzuen iritziz, Mexikoko operazio horrek emaitza onak ekarriko dizkie. Iazko urtean, 13 milioi euro inguruko salmenta-edo izan zuen ITP enpresak, eta urte honetan 20 milioi eurora heltzeko asmotan dabil-tza. Bestalde, eta ez bairik gabe, Berga-rako Tavex Algodonera enpresa nagu-

□ Tavexek aurre egin behar dio asiarren konkurrentziari: haiek erruzko produkzioak egiten dituzte prezio merkean

siak azken urte hauetan izan duen eboluzio ona bera suertatu da erabaki-garria Tavexek Atlantikoa igarotzeko ekinaldian. Izan ere, aspaldian ehun urte beteak dituen enpresa horrek uste

du hamahiru milioi euro inguruko irabazia izan duela iazko ekitaldian, eta, kontuak horrela badira, %20ren batean gaitutuko ditu 2001eko mozkinak. Bestalde, inbertsioen aurreikuspena ere ez da batere makala: 85 milioi euro ditu izendatuak 2003-2006 plan estrategikoan.

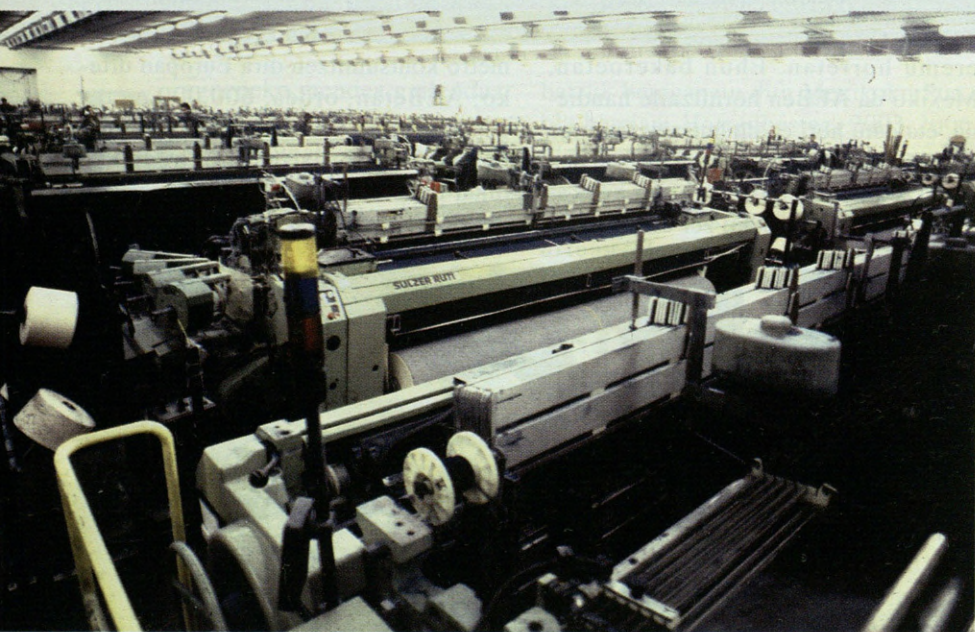
ASIAREN KONKURRENTZIARI AURRE EGIN BEHARRA. Elkartearren zuzendaritzako taldearen esku dago Tavexen akzioen pakete nagusia: %18, hain zuzen. Enpresako arduradunek, bestalde, konpromiso jakin bat dute: aurre egin behar diote Asiako konkurrentziari. Asiarrek erruzko produkzioak egiten dituzte oso prezio merkean; Tavexekoak, kontrara, nekez imita dai-

tekeen oihala ekoizten saiatzen dira, balio erantsi handiagokoa, eta kalitate hobeko zerbitzuaren bidez banatzen ahalegintzen dira. Helburu horren agindura, modaren azken tendentzietara eta diseinatzaile nagusien beharretara egokitzen saiatzen dira. Eskakizun beraren esanera, produktuen akaberak lantzen edota sofistikatuagoak egiten ere jarduten dute. Azkenik, ez dute baztertu ehun teknikoak ekoizten hasia. Horrelako produktuek balio dezakete automobilitzat, eta, horrenbestez, posible da suktrakto oihalak produzitzen hasia.

HARRITZEKO POSIZIOA BURTSAN. Bergarako enpresak burtsan kotizatzen du. Adituek diotenez, haren balioa ez da normal jokatzeko ari, beti dagokion balio errealetik behera omen dago eta. Artikulu honi erantsi diogun taulan ikus daitekeen moduan, onak dira enpresaren datuak. Gainera, azken lau urtekoak dira onenak, progresiboki gora egin dute eta. Dioguna frogatzeko, bistara dezagun aldi horretako daturen bat: 1999an, bost milioi eta erdi euroko irabazia izan zuen Tavexek; 2002an, aldiz, 13 milioi euroko etekina izan duela aurreikusi dute. Burtsako balioa, ordea, ez da nabarmentzen. Diotenez, kontularitzako balioa baino %20 bat beherago dago.

Tavexek bere kapitalaren %43,4 dauka burtsan. Osterantzekoa, berriz, honela dago banatua: %18 daukate enpresako zuzendaritzakoek, %19,5 beste zenbait enpresek eta pertsona pribatuk (Iberfomento, Rilafe, Errotalde eta beste batzuk) eta %19,1 aurrezki kutxek.

◆ DANIEL UDALAITZ

■ Enpresak azken urte hauetan izan duen garapen ona suertatu da erabaki-garria Atlantikoa igarotzeko ekinaldian.

LAGUNARTEKO HIZKERA

Euskaldun lehorrak maitasun kontuetan motz xamarrek garela dio topikoak. Baina topikoa hausteko eta zezenari nahiz behiari adarretatik eusteko ekimenak abian dira. Euskaraz ere txolinduta, gaztanberatuta, lerdea darigula eta eulia kaketan bezala egon baikaitezke.

ZER ESAN TXORA-TXORA EGINDA GABILTZANEAN?

Garaia duk, motel, esaiok! Ez pentsa geiho, esaiok! Amodioaren aurrean egia lotsagabe esaten ikasi behar duk” zioen 1988ko Hertzainak-en abesti ezagunak. Garai hartan gazte asko identifikatu zen kantarekin, Euskal Herrian nekez ligatzen omen zelako. Eta ez dirudi kantak gaurkotasuna galdu duenik, euskaldunak ligatzen txarrak garela nahiko zabaldua

dagoen iritzia baita. Euskaraz ligatzea, gainera, gaitzagoa gertatzen omen zaio askori. “Gauza batzuk euskaraz esatea oso ‘hortero’ geratzen da” erantzun digu galdetutako gazte batek; “niri ez zait ateratzen ‘gustatzen zatzaizkit’ eta horrelakoak esatea” beste batek. Eta egia da bihotzeko kontuetan erdaratako erreferentzia ugari dugula. Bada, euskarazko erreferentziak zabaltzeko kezkarekin

batzuk hasi dira lanean. Lasarte-Oriara hurbildu gara, bertako Ttakun Kultur Elkarteko Aisialdi Saileko buru den Iñaki Eizmendirekin hitz egitera.

2001eko udaberrian Nafarroako Gobernuko Hizkuntz Politikarako Zuzendaritza Nagusiak deialdi bat egin zuen gazte hizkera ikastetxeetan lantzeko helburuarekin. Ttakun Kultur Elkartek eta Urtxintxa Eskolak elkarrekin proiektu bat aurkeztu zuten eta huraxe izan zen Nafarroako HPZNk aukeratutakoa. Deialdiak ezaugarri zehatzeko proiektu bat eskatzen zuen: 10 bat orduko moduloa eskola orduetan emateko, adarra jotzea, haserretzea eta ligatzea gaitzat hartuta. “Gai hauen inguruko esamoldeak lantzeko, jolasean oinarritutako programa bat prestatu genuen” dio Iñaki

Euskara sailaren babeslea:

**Hondarribiko herriak ere
Bai Euskarari**

HONDARRIBIKO UDALAK

■ Mobil bidezko maitasun mezuak

Bergarako Jardun Euskara Elkarteak urtero amodiozko gutunen lehiaketa antolatu ohi du. Azkenekoak, ordea, berrikuntza bat izan du, ohiko gutunen lehiaketaz gain, sakeleko telefono bidezko maitasun mezuen lehiaketa ere antolatu baitute. Gazteen artean hain zabaldua dauden sms-etan maitasunak ere tokia bazuela pentsatu zuten antolatzaileek. Eta orotara 57 mezu jaso zituzten; 14 urte zituzten lehiakide gazteenek eta 54 zaharrenak, baina parte hartu duten gehienak 20 urtez beherakoak dira. Saria Azpeitiko Gorka Beobidek lortu zuen eta sari banaketa ekitaldia joan den otsailaren 14an, San Balentin egunean burutu zen.

Mezu saritua:

✓ Zuretzat; (m)imoak, (a)isia, (i)lusioa, i(t)xaropena, d(e)sioa, guzti(a)!

Beste mezu batzuk:

- ✓ Nere bizitzari argia ematen dion pertsona bakarra zu zara bihotza.
- ✓ Zu nire bezain ni zure, bide banatan baino batean ez hobe?
- ✓ Maite beltz hori, hire ikatzaren epela behar diat negu gorrian nire berdetsuna hori ez dadin.
- ✓ Arraintsua itsasoa, landaretsua basoa, zu zaitut beti nire bizitzan, maitasunaren gozoa.
- ✓ Eder hori: sakelekoaren leihoa ireki eta bihotzak lagun egin eta, eguzki izpiekin talka egin dut. Goizero zurekin ernatzen naiz maitia.
- ✓ Iturri ondoan nago. Zatoz atoa lastana, gaurko hotzagaz gerritik heldu eta mosu bero bat emongo deutsut. Maite zaitut.
- ✓ Zeinek eman deutsu baimena nire bizitzan sartzeko? Zeinek niri askatasuna kentzeko? Eta zeinek nire bihotza hola urraketako? Nik neuk.
- ✓ Kuttuna! 10etan Bihotz kalean, sentimenduen atarian eta amodioaren pisan, ados? Ez ahaztu kondoiak... ezta arima ere.
- ✓ Iep wapisimo! erran nai datzt lenengo lagun 1 zinla, gro ilusio 1 ta orain nre bihotzean dagon gauzaik edrena!! Aunitz mait datzt mxu aundi 1.
- ✓ Bixotxa! 23 urte egint dizkiagu gaur: Zorionak!
- ✓ Joeee! Horrenbeste kontzentratu naiz zure mezuko muxuan, ezpainak itsasita gelditu zaizkidala! Etorri ni salbatzera!!!
- ✓ Zugnak sntimnduk z dt mugark infntoan galtzn dielko, amtsk zugnko maitna areagtn dt mund irealn burtik kndu ezin zaitdalk; m. zaitd al diotsut ne biotzn jab zalako ●

ALBERTO ELOSEGI

Eizmendik. 2001eko udazkenean hasi ziren berau praktikan jartzen Nafarroako ikastetxeetan. Altsasu, Etxarri, Lizarra, Garralda, Elizondo edo Iruñea inguruko ikastetxeetako DBHko 2. eta 3. mailatan dagoeneko eskaini dute modulua. Lasartan ere, moldaketa batzuekin, martxan jarri da eta beste leku batzuetara ere zabaltzen ari dira eskaintza. Aretxabaletan esaterako saio batzuk eginak dituzte.

MAITE ZAITUT. Horrela du izena

lagunarteko hizkeraren inguruko programan ligatzeari dagokion joko batek. Denak borobilean eseriko dira, bakar bat zutik geratuz. Zutik dagoenak, adibidez, “maite zaitut begi berdeak daukazula” botako du. Eta ezaugarri hori betetzen duten guztiek lekuz aldatu beharko dute, zutik zegoena ere toki bat topatzen saiatuko delarik. Zutik geratu berri denak egitura bereko esaldia bota beharko du orduan: “Maite zaitut zure irribarrea txokolata bezain goxoa delako”, esaterako, eta jolasak modu horretan jarraituko du.

Beste joko bat hitzak lotzearen ariketa da. Bi kaxa hitzez beteko dira, bata adjektiboz eta bestea sustantiboz. Bi kaxatetik paper bana hartuta, ikasleek piropoak osatu beharko dituzte. “Begiak” eta “distiratsua” egokituz gero, ez dirudi lan zaila denik. Baina “ipurdia” eta “merkea” tokatuz gero?

LIGATZEKO ZERREDA. “Ikasleek

erabiltzen dituzten esamoldeak jasotzen eta, egokiak badira, haiekin jolastean saiatzen gara” dio Eizmendik. “Baina erdaratik hartuta badaude edo balore aldetik ez badira egokiak, guk bildutakoak eskaintzen dizkiegu edo haiek berriak sor ditzaten ahalegintzen gara”. Ligatze kontuetako esamoldeen zerrenda egin dute, gaika sailkatua: hitz goxoak, kuttunkeriak, piropoak, masturbazioa, ligatzeko saiakera, larrua jotzea, sexura-

ko gogo... Esamoldearen oinarria ere kontuan hartzen da eta hizkuntza zein balore aldetik egokia ote den ere adierazten da. Hona hemen programa honek egokitzen jo dituen hainbat adibide:

✓ **Eiakulazioa:** marmita hustu, olioia aldatu.

✓ **Hitz Goxoak:** panpoxa, sorgintxu, laztana, zurrurutuna, kuttuna, txilipristina, bihotza, azukre-koxkorra.

✓ **Kondoia:** langabetuaren zorroa.

✓ **Txolinduta egon:** Gaztanberatu, txora-txora eginda ibili, eulia kaketan bezala egon, ur gaineko aparretan ibili.

✓ **Larrua jo:** txortan egin, txorta jo, txotxoka egin, mok-mok, gainkatu, tiki-tiki, estali.

✓ **Ligatzen saiatu:** nesketara/mutiletara joan, erasoa bota, katotan ibili.

✓ **Masturbatu:** kanpaia jo, xagua klikatu, idiarena egin, partxisera jokatu.

✓ **Piropoak:** neskamotza, larru onekoa, mutil/neska puska, mutil/neska katxarroa, hori gerribuelta!, popa-eder.

✓ **Sexu jolasean aritu:** lardaskan aritu, txokolatinak izan, zirri egin, larrea aurkitu.

✓ **Musukatu:** zopa-janean aritu, mukiak jan.

□ **“Gustatzen zatzaizkit” bezalako esamoldeak ez dirudite ligatzeko orduan egokienak. Formula naturalagoak topatu behar omen dira**

Iñaki Eizmendi ados dago “gustatzen zatzaizkit” ligatzeko orduan esamolderik egokiena ez dela esatean. “Beste formula batzuk bilatu behar dira, formula naturalak”. Garbi utzi nahi du euren helburua ez dela gazteei ligatzen erakustea, “euskarak ere horretarako esamoldeak badaudela eta hizkuntzarekin jolas egin daitekeela” adieraztea baizik. Garbi du horrelako programek eragina izan dezaketela euskara erabiltzeko ohitura duten gazteen artean. Baina hortik kanpo ordea, zaila ikusten du: “Berez euskara ezertarako erabiltzeko ohiturarik ez badute, ez dira bat-batean euskaraz ligatzen hasiko” Hasten direnean, erreferentzia batzuk izango dituzte behintzat ●

◆ **NAGORE IRAZUSTABARRENA**

Arturoren kaiera

EUSKAL UNIBERTSITATEA ERRONKA

Euskal Herriak Bere Eskola ekimenak hezkuntza sistema propio eta nazionala lortzeko lan arlo batzuk finkatuak ditu: haur eskola euskalduna eta herritarra, eskolak euskalduntzea, euskal curriculum eta lanbide eskola euskaraz izatea.

Erronka nagusitzat hartu dute ordea, euskal unibertsitatearen aldarrikapena. Horrela, sinadurak bildu, unibertsitatearen aldeko egunak (apirilak 3) antolatu eta herriz herri informazioa zabalduko dute.

ALTSASUKO TOPONIMIA BILDUTA

Altsasuko 246 leku izen bildu dituzte Xabi Martinez de Lezeak eta Iñaki Aldatzek, bertako Udalak emandako beka bati esker. Aurretik eginda zegoen beste lan baten segida da. Informazioa biltzeko, herriko jendea elkarrizketatu dute. Egindako lana CD-ROM batean jaso dute, edozeinek kontsultatu ahal izateko. Lanari jarraipena emateko asmoa agertu du Altsasuko Udalak eta berau liburu bihurtzeko xedea adierazi.

EZ ATZERA EZ AUERRERA

Ostegun honetan, hilak 13, ikusiko da PSNk UPNren NUPerako euskara legea babesten duen. PSNk ikasgai solte batzuk euskaraz ikasi ahal izateko eskaerari baietza ematea eskatu dio UPNri, bere babesaren truke. Aipatu bi alderdiek eskuetan darabilten proiektuak kritika ugari jaso du. Horren adibide, martxoaren 1an Iruñean egindako manifestazioa UPN eta PSNren proiektuaren kontra.

■ 5.000 pertsona bildu ziren.

“BERBETA BERUA”

Izenburu hori du Badihardugu Deba Ibarreko euskara elkarteak argitaratu duen liburuak. Herri hizkeren egoeraz kezkatuta, eskualdean nagusiek eta gazte jendeak erabiltzen dituzten esaerak jaso dituzte, eskualdeko argota alegia. Euskara-gaztelania eta gaztelania-euskara atalak ditu.

Urrea

■ www.sukaldeon.org helbidean sukaldaritzari buruzko web orrialde bat dago.

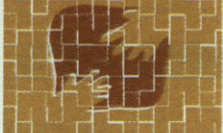
Bertan jasota dauden errezeta, aholku eta azalpen guztiak euskara hutsean daude. Sukaldaritzaren esparruan, zoritxarrez, hain gutxi erabiltzen diren hitz eta esamoldeetan egindako ahalegina eskertzekoa da.

■ Eroski taldeak berriki bereganatu duen Denok perfume denda katea “Eskaintza Berezia”rekin datorkigu postontzitan banatu duten azken iragarkian. Baina bere hizkuntz eskaintza ez zaigu bereziki gustatu, euskarazko titulu horren azpian, gainerako guztia erdara hutsean ipini baitute.

Ikatz

BEREN BALIOAZ OHARTZEN HASI GARA

Orain dela berrogei urteko gure gizartean "anormalak" bezala kontsideratuak izaten ziren. Jainkoak beren familiari ezarritako zigorra. Mundu ilun hartatik ateratzeko bide luzea egin dute. Beren gurasoek lagundu diete bilakabide horretan. Alabaina, ez dira ingurune beltz-beltzetik ingurune arras txuri batera aldatu. Bidean bide, pertsona hauek gris koloreko gune asko ikusten dute oraindik ere beren ingurumarian. Anormalak, subnormalak, atzeratuak, ahalmen urrikoak... Eta guk, bien bitartean, ustez normalak garenok, haiekin normal jokatzuz ikasi beharrean.

Testuak: Mikel Asurmendi

Erreportaje hau argitaratzean, martxoaren erdialde honetan, Atzegi elkartearen urteko kanpaina izanen da kalean. Eskuarki maiatz aldean izaten bada ere, aurren, udal hauteskundeei aurrea hartu nahi izan diete Atzegiko arduradunek. Kany Peñalvak 35 urte daramatza Atzegiko gizarte zerbitzuaren buru gisa. Atzegik burutu ohi duen kanpainaren filosofia azaldu digu: “Kanpainak ez du sostengu ekonomikoa bilatzen, zeregin honek administrazioaren ardura izan behar du. Administrazioari dirua kudeatzea dagokio, denon dirua baita. Beraz, kanpainak bereziki gizartea gogoetatzeraz deitzen du”.

Azken urteotako kanpainak Atzegirekiko zaletasuna sustatzeko burutuak izan dira. “Eta zu, ez al zara atzegizalea?” leloa zabaltzen du elkarte honek. Kanpainak gizartea ahalmen gutxikoengana hurbiltzea bilatzen du, pertsona hauekiko elkartasuna bilatzen du, jarrera baikorrak eta irekiak. Atzegiren logoa -bi esku bostekoa eman nahian- oso grafikoa da. Pertsona normalak kontsideratuak garenok eskua zabaltzen eta hartzen badiegu, pertsona hauek leku izango dute gure artean, gizartean parte hartuko dute, dituzten ahalmen guztiak erabiltzen ikasiko dute.

ELKARTASUNA OINARRI. Atzegi Gipuzkoan, Gorabide Bizkaian, Apdema Araban, Anfas Nafarroan. Hegoaldeko elkarteak dira hauek. Lan munduan hamaiak zentro eta enpresen sortzaileak. Ahalmen urriko senideek sortuak izan dira, gurasoak izan dira aitzindari. Orain berrogei urte luze, gurasoak bere seme-alabak marjinauak izaten zirela oharturik, lema kolpe moduko bat eman zuten. Seme-alaben eskubideen aldeko borrokan hasi ziren. Lehen urratsa elkartzea izan zen, bigarrena hitz egitea eta hirugarrena, bidean bide indartzen joatea: “Arazo bat onartzeko gakoa bere ezagutzen datza. Hau da, arazoa ez badugu ezagutzen ez

“Arazo bat onartzeko gakoa bere ezagutzen datza. Hau da, arazoa ez badugu ezagutzen ez dugu onartzen”
KANY PEÑALVA

■ Donostiako Okendo kalean dago Atzegi elkartearen egoitza nagusia.

dugu onartzen. Berrogei urteko esperientzia honetan gurasoek elkar ezagutzeko leku bat eraiki dute. Elkartasunean oinarria harturik, tokian tokiko taldeak antolatuz, talde hauek indarra bereganatu dute gizartea aldatzen joateko”, diosku Kany Peñalvak.

Gizarte ekimenaz aritu gara berarekin, orokorrean eta hurbiletik ezagutzen dituen Gipuzkoako gurasoez partekulari. Bere iritziz, Atzegi bultzatu zuten pertsona haiek itzelak izan ziren. “Chapeau” bat merezi dute. Gizarte erabat ezkor bati aurre egin zioten. Ahalmen urrikoak eta hauen gurasoak markatuak bizi ziren orduan. Jainkoak zigortuak ziren. Guraso haiek, alabaina, oldartzeko adore izan zuten beren seme-alaben alde borrokatzeko. Esaldi honetan laburbiltzen du Peñalvak guraso haien kementa: “Balio dutena erakutsiko dugu”.

Ordura arte, haur hauei garbitasuna eta elikadura baino ez zitzaizkien bermatzen. Gipuzkoako guraso haiek -beste eskualdekoek bezalaxe, noski- lehen eskola ireki zuten eta pertsona hauei irakastea bazegoela frogatu ere, baita berauek ikasteko ahalmena zutela frogatu digute ere. Orain normala iruditzen zaigu, orduan ez.

Atzegi -Gipuzkoa osorako Donostian finkatua- Espainiako Estatuko lehen zentroa izan zen. Valentzian ere hasia zen zerbitu eratzen ordurako. 1960ko abenduaren 28an, Inuzenteen egunean, inauguratu zen elkarte: “Orduan esaten zenarekin kontrastean-edo. Bekatuaren seme-alabak

zirelakoan, inuzenteak zirela esaten zen, eta ez bekataria. Bekatu egiteko ezgauza zirelako”, Kany Peñalvak bizitzaren paradoxa gisa azaldu digu inaugurazioaren data egun hura.

ERRONKATIK ERRONKARA.

Erronka hitza oso da egokia Atzegi elkartearen bilakabidea definitzeko. Erronkatik erronkara gauzatuz joan da, baita eskualdez eskualde osatu ere. Eskualde bakoitzak bere nortasuna dauka. Talde bakoitzak bere baliabideak garatu ditu eta beste taldeekin konpartitzen ditu. Eskualde bakoitzean familien ordezkari bat dago, tokian tokiko gizartean elkartearen proiektuak zabaltzeko. Talde bakoitzak tokian tokiko elkartearen kudeaketa egiten du, autonomia eta libreagoa. Horren lekuko, elkarteak Gipuzkoako komunitatearen barnean duen ezarpena.

Atzegik, lau hamarkadetan zehar, lehen eskola sortu zuenez geroztik, arazo sakonagoa dutenentzako zentroak, lan zentroak, etxebizitzak eta aisialdirako zentro-

□ Pertsona hauek izendatzeko erabilpenari dagokionean ardiek bezala jokatzeko dugu oraindik ere. Dirudienez, pertsona “normalok” nahiko lerdoak gara

■ Atzegi

Egungo gurasoek honela diote: "Arazo bat daukagu eta ez desgrazia bat"

Atzegi elkarte (Gipuzkoako adimen urritasuna duten pertsonen aldeko elkarte) 1960. urtean sortu zen. Ordura bitartean bere sorreraren aurreko aroa bizi zuen, eta harrezkero, hiru aldi ezberdin ezagutu ditu. 1960a arte, haur atzeratua zuen familiak larritasuna, lotsa eta bekatuaren ondorioa jasaten zituen. Zerbitzurik ez zegoen, pertsona hauek ezkutaturik edota etxean izaten ziren. Gizartean, berriz, haur hauekiko ezjakintasuna, gaitzespena eta axolarik eza zen nagusi. 1960tik 1980ra, familiak elkartu ziren, premiak ezagutarazi eta irtenbideak bilatu zituzten. Zerbitzu mailan premien azterketa egin zen, kasu bakoitzari erantzun bat emanez. Aro honetan, gizarteak ezagutza eta sinpatia beraganatu zuen. Karitate jarrera moduko bat zabaldu zen gizartean.

1979an, Atzegik Zarauzko Biltzar historikoa burutu zuen. Espainiako Estatu diktaduratik demokraziara iragan zen garaia ostekoa zen. 1980tik 2000ra bitartean, gurasoek beren haurrentzako programak landu zituzten. Gizarte gehiago sentiberatu zen. Zerbitzuak eskualdeka egituratuz hasi eta elkarte modu orokor eta anitz batez antolatu zen. Honen ondorioz-edo, gizarte pertsona hauen integrazio bidean sartu zen. Karitatezko ekintzetatik beren eskubideak onartzera pasa zen gizarte.

2000tik aurrera garai berri bati heldu dio Atzegik. Gurasoek hiritarren lankidetzaren beharra somatu dute, laguntzai-

leak, boluntarioak eta "atzegizaleak" bilatu dituzte horretarako. Zerbitzuen alorrean, pertsona hauen ingurune naturala sendotu du beren partaidetza sustatu aldera, beren ahalmenak eta gaitasunak indartzeko asmoz. Hau da, beren bizitza pertsonala egituratzeko proiektu bat gauzatzen ari da zerbitzu-guneetatik. Gizarteak, berriz, partaidetza hau gauzatzen laguntzeko konpromisoa eta inbertsioa bere gain hartu du.

Atzezin 1.800 elkartekide edo familia biltzen dira. 3.000 bazkide eta kolaboratzaile dira, eta hauek kuota bat pagatzen dute. Azken hiru urtetan 1.500 "atzegizale" bildu dira elkartean. Bere inguruan 150 zentro edo abegi-etxe lanean ari dira. Tailerrak eta eskolak ere badaude, bakoitzaren behararen arabera atendituak izateko. Atzegiren funtsa ez datza soilik erantzunaren beharretan, ordea, baizik eta adimen urriko haurra duen familiak gizartearekin bat egitean.

Ahalmen urrikoen gurasoek Atzegira hurbiltzeko urte bete behar omen zuten lehen. Bi urte negar malkoetan ematen zuten. Orain lehen astean hurbiltzen omen dira eta bigarren bileran ez dute negarrik egiten. Zergatik? Bada, nahiz eta inpaktua berdina izan, gizarteak haur hauek hobekiago hartzen dituelako. Baina, gurasoek ez badute arazoa onartzen haurra ez da gizarteratzen. Hortxe dago gakoa. Atzegik giza balorea lantzen du. Gurasoak premisa honetaz jabetzen joan dira eta honela diote: "Arazo bat daukagu eta ez desgrazia bat". Hots, lehen desgrazia bat zen, orain arazo bat da.

ak sortu ditu. Pertsona hauek gurasoak ondoan izango ez dituztenerako, zurkaitza edo babesa ere antolatua du, hots, pertsona hauek sortu eta hil bitartean artatuak izanen diren ziurtasuna dute dagoeneko. Zentro hauei guztiei izaera juridiko ezberdin bat eman zaie, Atzegi elkarte nagusiaren-gandik aparte.

Erronka nagusia nolanahi ere, pertsona hauek bakarrik ez izatea da. Horixe da gurasoen lehen helburua eta hori gauzatze-ko gizartearen aldetiko konpromisoa bilatzen dute gurasoek. Hau da, oraindik ere gizarteak pertsona hauekiko jarrera ezkorra agertzen du batzuetan, oraindik badago zer eginik. Alegia, gizartean parte hartzen lagundu behar zaie eta gizarteak berak ere parte hartuz.

AHALMEN URRIKOAK, ATZERATUAK.

Ahalmen urrikoak gaitasun intelektual gutxiagoa duten pertsonak dira. Hitz batean esana: atzeratuak. Berrogei urte luze hauetan izen ezberdinak erabili izan dira pertsona hauek izendatzeko. Kany Peñalvaren iritzirako, izenak alda-

■ Kany Peñalva.

tzea oso erraza da. Frankismoan, diktaduraren garaian, -eta kontserbadorismoaren menpeko gizarteetan orobat- "anormalak" deitzen zieten pertsona hauei. Hau da, ez normalak. Definizio doilorra eta zitala.

Lehen guraso haiek "subnormalak" izendatu zituzten, ordea. Demokrazia garai honetara iritsitakoan, berriz, lege dekretu bat ezarri zen. Lege honen arabera pertsona hauek ezin dira "subnormalak" izendatu. Hau da, normaren azpikoak: "Niri lege edo erabaki hau tontakeria bat iruditzen zait. Orain 'ahalmen urrikoak' deitu behar zaie. Baina gu ere ahalmen urrikoak gara hainbat aspektuetan. Nire ustez 'subnormalak' deitzea, normaren azpian daudela esatea da, besterik ez".

Aditu honen ustez "subnormala" arauaren azpian dago. Kontua da kontzeptua gaizki erabilia dela. Sozialki gaizki ikusia dago eta orduan jendeak irain bezala darabil. Modu horretara, pertsona hauek gizartean parte hartu ezin izango balute bezala tratatu ohi dira. Peñalvaren hitzetan, arauaren edo normaren azpian dagoena ez da berez gutxiagotzat hartu behar. Gizar-

■ Laura neska herabearren begirada, samurtasunaren eta zintzotasunaren ispilua izan zen guretzat.

teak gaizki darabilen kontzeptua aldatzea da kontua. Aitzitik, beste kontzeptuak okerrak iruditzen zaizkio: "Orain 'ezindu psikikoa', 'elbarri edo minusbaliatu psikikoa' erabiltzen da hitzetik hortzera. Oso ondo geratzen dira. Edota oso ondo geratzen gara, lasai eta gure buruarekin kontent. Baina pertsona hauek gutxiesten ari gara. Minusbaliatuak, ezinduak edo elbarriak gutxiago balio dutela esan nahi du, aldiz, 'subnormal' esatean normaren azpian dagoela esaten dugu, baina kalitate kategoriarik gabe". Zentzu honetan badago zer hobetua. Pertsona hauek izendatzeko erabilpenari dagokionean ardiek bezala jotzen dugu oraindik ere. Dirudienez, pertsona "normalok" nahiko lerdoak gara.

ATZEGIKOEN EZAUGARRIAK.

Normaren azpiko izatea, beraz, printzipioz, minusbaliatu psikikoari edota atzeratuaren izateari dagokio. Definizio hau AEBetako gizartean erabiltzen da, eta mendealdeko kulturen darabilgu orobat. Pertsona hauek gure gizarteko batez besteko pertsonen eduki intelektualaren azpitik daude, gizartean aritzeko gaitasun eskasa dutela diogu. Bizpahiru aspektu hauetan agertzen da beren gaitasun eskasa: bere buruaz kargu egiteko ezgauza izatea, besteekiko harremanetan motzagoak izatea, eta beren gorputza artatzeko arazoak izatea.

Atzegiko pertsonen ezaugarriak horrelakoak dira. Bertan -edota beste edozein elkartetan- gehien nabaritzen diren pertsonak Down syndrome dutenak dira, beren hazpegiengatik katalogatuta daude. Gai-nontzekoei ez zaie beren atzerapen intelektual hainbeste nabaritzen, edo gehienei behintzat. Ordea, hauetako batzuen koefiziente mentala Down syndrome dutenena baino apalagoa izaten da askotan.

Dudarik gabe, beren hazpegiak salatzen dituzte. Pertsona hauetako zenbaiten garapena paradigmatico izaten da. Hau da, Down syndromea dutenen gurasoek haurraren izaera onartu beharra daukate ezinbestean, aldiz, adimen urriko beste haurren gurasoek ez dute aise onartzen: "Haurrari nabaritzen ez zaionez, eta modu batez edo bestez gurasoak ez dakion nabaritu ahalegintzen direnez gero -nahiz eta ama edo aita konturatzen diren- gure antzeko hazpegiak duten haur hauek haurtzaroa beste

modu batez pasatzen dute", azaldu digu Peñalvak. Areago, batzuetan osasun eta heziketa zentroetako arduradunak ez dira gurasoei ezer esaten ausartzen. Haurrak "zailtasunak" dituela esaten diete.

Haur hauen gurasoek osasun nahiz eskola zentroetan aurkitzen duten jarreraren ondorioz, haur kolektibo honen aldeko borroka atzeratu egiten da. Familia batzuen kasuan, seme-alabek hamabost urte betetzen duten arte ez dira Atzegira hurbiltzen. Eskolako ohiko lagunekin bere harremanak hausten dituenen, bere antzekoak bilatzen hasten denean, orduan hurbiltzen dira guregan: "Gurasoak orduan ohartzen dira badagoela zerbait haurren baitan, zerbait ezberdin dutela. Baina, apurka-apurka onartzen dute". Zoritxarrez, arazoa nerabezaroa pasatzean azaltzen zaie, gordinki, batzuetan beranduegi denean.

Down sindromea kasuetan, gurasoek denbora hori guztia irabazia dute, arazoari lehen unetik heldu behar baitiote. Inpaktua izugarria da eta eutsi egin behar diote. Familia hautsi ez dadin beren nortasuna landu behar dute gogor, baita elkartasuna lantzen ikasi ere. Beste kasuetan, esperientzia poliki-poliki doa, eta gurasoek ez dute lehen urratsa erabat konbentzituak ematen.

Bi kasu dira: hazpegiak salatzen dituztenak eta besteak. Desiratzen ez dugun errealitate bat onartzea zaila da. Eta onartu ezean borroka are zailagoa ●

□ **Bi kasu daude:**
hazpegiak salatzen dituz-
tenak eta besteak.
Desiratzen ez dugun
errealitate bat onartzea
zaila da, onartu ezean
borroka are zailagoa

Atzegi elkarteak Down sindromea dutenekin lotzeko joera dugu. Alabaina, hazpegi espezifikokoak ez izan arren, elkartean badaude bestelako atzerapena duten pertsonak. Legazpiko familia batek bere etxeko ateak eta bihotza ireki dizkigu. Laura izan da familia honetako protagonista nagusia.

LAURARENGANDIK ZER IKASIA BADUGU

Laura Paredesek 18 urte beteko ditu laster. Eskola publikoan ikasi du txikitatik, DBHn ari da. Lauraren amarekin, Inma Hernandezekin, hitz egin genuen bera eta bere familia ezagutu aldera. Legazpira iritsitakoan telefonoz deitu diegu. Laurak hartu du telefonoa: "Nor da?". ARGIAko lagunak garelako esan eta minutu batzuk beranduago bildu gara haiekin. Aita, Carlos, hamaika urteko Irene eta zazpi urteko Asier anaia-arrebak ez dira gurekin bildu, beren betebeharretan daude-eta. Gure deiaz galdetu diogu Laurari. Ez digu erantzun. Lotsatu samar dago. Amak hartu du hitza: "Uste zuen bere mutiko lagunaren deia zela". Sentitzen dugula adierazi diogu Laurari. Bere mutiko lagunaz galdetu diogu: "Markel izena du. Lizarrako kanpalekuan ezagutu genuen elkar. Joan den astean deitu zidan bisitatzea etorriko dela esanez, baina ez zidan noiz etorriko den zehazki esan", diosku Laurak. Markel beltzarana eta bera baino baxuagoa dela eta gimnasia joaten dela esan digu ere bai. Ermuako da. 20 urte ditu: "Argazkiak eta eskuturreko hau oparitu dizkit. Datorren udan Tarragonara joango gara elkarrekin, udako kanpamentura". Reala ikustera joan ohi da lagunekin, baita eskiatzera ere familiarekin.

ABENTURAZKO LITERATURA.

Institutura bere kasa joaten da. Arratsaldetan, berriz, liburutegira edota igerilekura. Herriko igeriketa-taldeko kidea da. Gaur liburutegira joateko asmoa zuen eta gure etorrerak amañi bat urduri jarri du. Neska artega da berez: "Bere plana zeukan eta etorri zaretenez pixka bat erreakzionatzea kostatu zaio. Guk ere beste maila batean larritasun hori sentitzen dugu", diosku Inmak. Laurak "Oscar la aventura de correr" izeneko liburua ekarri du eskutan, Javier Garcia Sanchez idazlearena. Abenturazko liburuak ditu gustuko, liburua itzultzeko epea agortu zaio eta liburutegiarekin konpromisoa txintxo bete nahi du.

BIZITZA BERA ESKOLA DELARIK. Laurak sostenguko irakasle bat izan

■ Legazpiko liburutegira lagundu genion Laurari.

du hiru urte zituenetik. Institutura iritsitakoan ezin izan du bere adinekoen erritmoan segitu. Gaien ikasturtea beste modu batez lantzen du. DBHko maila ezberdinetan ari da, 2. edo 3. mailan, ikasgaien arabera. Beste lau ikasleekin batera ari da. Halaber, bizitzarako behar arruntak lantzen dituzte, diruarekin eta gizarte harremanetan trebatzen, kasu: "Zorte handia izan dugu eskola publikoan, kexarik ez, alderantziz", dio amak. "Hizkuntza eta musika gustatzen zaizkit eta Interneten nabigatzea ere bai. Soinketa ere egiten dut", adierazi digu Laurak.

Irene eta Asier anaia-arrebak oso maite ditu, Miriam da ordeza bere adiskide mina: "Harreman oso ona daukate, ondo

□ **"Markel izena du. Lizarrako kanpalekuan ezagutu genuen elkar. Joan den astean deitu zidan bisitatzea etorriko dela esanez"**
LAURA

moldatzen dira, bestela askotan bakarrik egongo litzateke etxean. Miriam bere moduko neska bat da eta bere bizitzaren zoria. Zaila da koadrila batean sartzea, norberak bere modukoak bilatzen ditu koadrila osatzeko. Guk ez dugu gure gustuko gauzeekin bat egiten ez duten pertsonen koadrila osatzen eta berauek ere ez". Ez Miriamek ez Laurak ez dute onartzen inor baino atzeratuagoak direnik.

"Laura zintzoa da, gauzak sinpleki ikusten ditu. Guk, berriz, mundu konplikatuago bat ikusten dugu, konplikatuago batzuetan", dio Inmak. Laurak zailtasunak ditu adimen urritua duelako, bizitzari aurre egiteko beste modu batez antolatuta behar du bizitza. Laurak erakutsitakoaz aritu gara azkenik: "Primeran bizi garelakoan ez ditugu besteen arazoak ikusten. Bizitza modu xumeago batez ikusten erakutsi digu Laurak, beste modu batez azken finean".

Bizitzaren esperientziak aberastutako familia bat topatu dugu. Amaren hitzetan, Irene eta Asier ez dira beraien aspian dagoen inoren aurka sartuko inoiz. Pertsona bakoitzak bere gaitasunak dituela erakutsi diete. Denok bizitzeko eskubide bera dugula ●

Ipar Euskal Herrian, adimen urriko haurren integrazio prozesua Hegoaldean baino atzeratuago dago. Hegoaldetik begira inpresio hori hartu dugu bederen. Hots, gizartea eta ahalmen urriko pertsona hauen arteko harremana aurre-adiskidetasun fase batean dagoela.

HAMAR HAUR SEASKAN

Seaska ikastoletako Integrazio Batzordea ahalmen urriko haurren arazoaz arduratzen da. "Ezberdina, ez ezindua" lemapean eratu zen orain dela hiru urte. Lehen urtean, dirua biltzea izan zen kanpainaren xedea. Iaz partaidetza kanpaina antolatu zuten, baita aurten ere. Halaber, Iparraldeko Euskal Irratietan "Integrazioaren sei orenak" ekitaldi berria burutu du joan den asteburuan. Diru biltze eta jendearen partaidetza handiagoa lortzeko 2.500 gutun zabaldu ditu. Hainbat elkarte eta enpresek ere ekimenarekin bat egin dezatela igurikatzen du Integrazio Batzordeak.

BEGIRADA ALDATZEA XEDE.

Integrazio Batzordeko Ladix Arrosagarai kidearen ustez, batzorde hau helburu bikoitz batekin aritu da hasieratik: gaiari buruzko gogoetak burutzea, jendea sentibilizatzea eta ohartaraztea. "Hasieratik 'ezberdintasuna integratzen duen eskola baten partaide izatea' leloari jarraitu diogu. Urtean behin diru eskaera bat egin dugu, baina, azken bi urteotan, pertsona hauen aldeko jarrera bat eskatu diogu jendeari eta berau urte osoan erakustea".

Aurtengo lema iazko bera da: "Pertsona hauenganako begirada aldatzen laguntzea". Eta Lema horretan oinarritu dute kanpaina aurten ere: "Haur hauek eskola normalean integratzea defenditzen dugu eta gainera euskaraz. Ikastolatik kanpo ez bailukete euskarari lotzeko aukerarik". Arrosagaraiaren aburuz, aspektu hau funtsezkoa da. Izan ere, Ipar Euskal Herrian ahalmen urrikoen kolektiboa badago izan, baina ez dute euskararen berezitasuna defenditzen, edo ez molde berezi batez behinik-behin. Euskaldunak biltzeko elkarerik ez dago. Integrazio Batzordea Seaskaren barnean ari den komisio bat besterik ez da, adimen urrikoek Seaskako irakaskuntzan ahal bezain bat ikasturte burutzea behin-behineko helburua duelarik.

ELKARTEA OSATZEA XEDE.

Duela hiru urtera arte Seaskako Ama Eskola bukatu arte baino ez ziren haur

hauek ikasten. Eskolatuak izaten ziren baina modu berezian hartuak izan gabe. Egun, hamar dira Seaskan ikasten ari diren ahalmen urriko haurrak, horietako batzuk Lehen Mailan.

Integrazio Batzordea hainbat familia eta irakasleren motibazioari esker sortu zen. Harrezkero diru premia handituz joan bada ere, ez dute dirua eskas izan aurkeztu diren proiektuentzako. Hori lorpen handia izan da: "Baina horrezaz gain, ahalmen urrikoak besteekin hezteko dagoela frogatu da, baita euskaraz irakastea eta ikastea", dio gure solaskideak. Lorpen handia bestalde, familiei eman zaien konfiantza eta ziurtasuna da. Integrazioaren bidez beren seme-alabak askoz gehiago aitzinatzen dutela ohartu dira gurasoak.

Hasieran ez bezala, gaur egun gurasoek ez dute duda egiten. Heziketa hau gauzagarria ikusten dute. Andereñoen eta pedagogoen oniritziek lagundu diete. Familiak ez daude arazoaren aurrean bakarrik eta Integrazio Batzordean beste familien esperientzia, berotasuna eta elkartasuna kausitu dituzte.

Proiektu hau bultzatu zutenak ameslaritzat jo zituzten. Orain ametsak gauzatzeko ari direla frogatu da: "Frogatu dugu

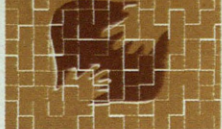
□ "Frogatu dugu ez ginela utopikoak edo burubero batzuk. Aukera bakarra zentro bereziak eta frantsesak ziren orain arte"
LADIX ARROSAGARAI

■ Integrazio Batzordearen kanpainaren aurkezpena.

ez ginela utopikoak edo burubero batzuk. Aukera bakarra zentro bereziak eta frantsesak ziren orain arte. Ez dugu deus asmatu. Hegoaldean egiten dena, kasu, egiten ari gara".

Orainokoa elkarrekin propio bat izan gabe, Integrazio Batzordeari esker, beren ahalmenaren arabera egin zezaketen guztia egitea lortu dute haur hauek. Beren gurasoek ez omen dute egin dutena "dogma" bihurtu nahi. Gurasoek badakite haur hauek guztiak ez direla Lizeora arte joanen: "Batzuk Ama Eskolara, beste batzuk Lehen Mailaren erdira edo osoa egin arte iritsiko dira. Ez dakigu, hori egin ahala frogatzen baita. Haur bakoitzak ongi ari den bitartean aurrera segi dezan nahi dugu" ●

Down sindromea duten bi pertsonen familiarekin bildu gara Iruñean. Aitor Urzainki eta Mirentxu Aldaz ezagutu ditugu. Aitor nerabezaroaren atarian dago. Mirentxu, berri, nerabezaroaren ondoko lan mundua ezagutzen hasi berria da. Bi aro eta mundu bat.

BEREN KOADRILA BILATZEN DUTE

■ Isabel Urzainki, bere senarra Jose eta euren semeak Pello eta Aitor.

A halmen urriko pertsonen hazpegiek ez dute bere ahalmen kognitiboa eta mentala determinatzen. Down sindromea dutenen hazpegiek berehala salatzen dute beren izaera. Isabelek honela azaldu digu bere esperientzia: “Aitor sortzean ez genekien Down sindromea zer zen ere. Pentsa dezakezun azkena da. Zergatik guri hau? Informazio dena patologiaz osatua dator. Beldurtu egiten zara. Seme europar bat itxaron duzu eta asiarra aterako balitz bezala da. Ez gaude prestatuak”.

Egoera hau bizi dutenen esanetan, egoera berezi hau ezagutu ahala gurasoak beldurra galduz doaz. Hasieran dolu moduko garai bat bizitzen da. Arazoari aurre egin eta berau onartu beharra dago, nahiz batzuek seme-alabari sindromea kentzeko modua bilatzen duten. Izan ere, baldin eta haurrari sindromea kentzen ahal bazaio gurasoak denetarako prest izaten dira. Kontua errealitatea onartzea da, hots, haurra den bezala onartzea: “Astebetera kardiopatia bat diagnostikatu zioten Aitorri. Sindromea ahaztu eta kardiopatiak arduratu ginen. Hil ala biziko kontua zenez, Down izatea bigarren maila batera pasa zen”. Isabelek gauza absurduak planteatzen omen zizkion bere buruari: “Ezin izanen ditut ilobak izan, ezin dut haur gehiago izan! Orain absurdua ikusten dut, baina orduan dena ezinezkoa ikusten nuen”.

□ **“Aitor sortzean ez genekien Down sindromea zer zen ere. Pentsa dezakezun azkena da. Zergatik guri hau?”**
ISABEL URZAINKI

Gurasoen hurrengo pausoa karrikara ateratzea da, jendeari azalpenak eman beharra, beldurra, fobia sozial bat sortzen omen da... “bateren bat hurbiltzen da eta azalpenak eman behar izatea ez da samu-

■ Anfas, Tasubinsa, Nafarroako Down syndromearen elkarte

Hamabost urterekin ikasi ez dutena hogeitaz urterekin ikas dezakete

Anfas (Asociación Navarra de familiares de amigos de subnormales) ahalmen urriko pertsonen elkarte da, duela berrogei bat urte sortua. Bere baitatik Onartu elkarte eta Tasubinsa enpresa sortu ziren. Onartu laguntza-zentro bat izan zen, arazo sakoneko pertsonen integratzeko xedez sortua. Orain zenbait urte desagertu zen, administrazioarekin zuen hitzarmenak porrot egin ondoren. Javier Aldaz, Anfas elkartearen idazkari ohiak dioenez *“ekonomiaren aferak negoziatzea zaila da. Onarturen hitzarmena bertan behera geratu zen, hitzarmena txarra zelako. Geroago, ekimen hau ardura publikotik ekimen pribatura pasa zen kontzertuen bidez”*. Tasubinsa Nafarroako enpresa inportanteenetako bat da gaur egun, 1.300 langile ditu: Orkoien, Beriain, Noain, Etxabakoitz, Burlata, Lakuntzan... Tasubinsaren %85aren akzioak Anfasena dira.

Mirentxu Tasubinsan ari da. Joan den abenduan hasi zen lan munduan. Goizeko 7:30etatik 14:30etara ari da, 7 orduz. Miren Agirre, bere ama, honela mintzatu zaigu: *“Zentroa oso polita eta egokia da. Jendea ikustean harritzen zara. Agian, guk beste ideia eta perspektiba bat izan dugulako. Baina berauek markatzen dute lan erritmoa eta Mirentxu oso pozik dabil”*.

Tasubinsa manufaktura-enpresa, kate-produkzioan antolatua da. Mirentxu da mintzo dena: *“Denetarik gaude, batzuk, kaketan artean ‘gaizki eginak’ daude. Badaude zailtasunak dituztenak. Badaude gorrak eta mutuak, denetarik. Batzuei kostatzen zaie hitz egitea. Badaude ere Down syndromea dutenak”*. Mirentxu ez da lan egiten dutenekin identifikatzen. Ez du ere bere burua Down syndromea duten gisara ikusten.

Guraso hauen ustez, hezteko ahalegina eta emaitza ez datoz bat. Mirentxuk *“FP sanitarioa”* egin zuen eta ahalmen urrikoekin ari da lanean. Gizartean integratzeko lan egin du beren alabak, baina jarraikortasunik ez dago: *“Integratzeko bi aldeak behar dira, integratu behar dena eta integratzailea. Ahalmen urrikoek eta familiak ahalegindu egin behar dute, baina gizartea ez dago oraindik jarria. Lehen eta bigarren mailan eta institutuan bai, baina gero jarraipenik ez dago”*, diosku Javier Aldazek.

DOWNEN ELKARTEA. Isabel Urzainki, Aitorren ama, *“Nafarroako Down syndromearen elkarte”*ko lehendakaria da. Elkartea Down duten haurrentzako bereziki sortu zen, 1990ean. Hona zergatia: *“Down dutenek ezaugarri bereziak dituztelako, ez dira autistak edo buru-elbarriak. Estatuko beste lekuetan ere*

beste urritasunak dituzten kasuentzako elkarte bereziak daude haurrak modu espezifiko batez tratatuak izateko”.

Haur hauek heziketa arloan, lan esparruan nahiz gizartean integratzea du helburu elkarteak. Ahalmen urriko pertsonak guztion esparruan sartzea, alegia. Haur trisomiko hauen gurasoak ez daude gustura, haur eta nerabezaro garaian gehiago egin daitekeela uste dute: *“Kontzeptu oker batetik abiatzen gara, hauraren urritasunetik, egin ezin duena gogoan, harlauza bat daramagu aurretik. Mugak dituzte, baina guk ere mugak ditugu”*.

Elkarite honetako gurasoek ez dute beren seme-alabek lan zentro berezietan aritzea baztertzeko. Hauetako asko horietan ariko direla uste dute, baina ez denak eta ezinbestean. Elkariteko lehendakariak dioskunez, ahalmen urrikoen elkartearen arauak, oro har, haur hauek gizartean integratu behar direla diote. *“Zergatik ez dira, esaterako, SEATEko produkzio kate batera joaten ahal?”*. Isabel Urzainkiren ustez, askotan, gurasoentzako berentzako erosoagoa delako. Haur hauekin mundu errealean aritzea zailagoa delako, ardura gehiago eskatzen dutelako. Enpresa normal batean zailagoa omen da: *“Erosoagoa da dirulaguntza edo pentsio bat jasotzea eta agur arazoak”*.

Trisomia duten haurren eskolatze ondorengo garaiaz eta geroaz arduratzen da elkaritea. Egun, trisomikoek %90 eskola komunetan ari dira. Itaka proiektua lantzen ari dira. Enpresa normaletan aritzeko bideratutako proiektu bat da. Zenbaitelkarte hau elitistatzat jotzen dute: *“Guk ez dugu horrela uste. Orain arte, atzeratuentzako tailer okupazionalak izan dira. Enplegua ematen dute, baina denak atzeratuak dira. Ez dira gurasoen gustuko tailerrak. Diru gutxi irabazten da. Lana ez da erakargarria eta gainera leher eginda ateratzen dira, beren formazioa jarraitzeko nekatuak”*, diosku Urzainkik. Kataluniako Aura proiektua dute eredu. Han Down syndromea dutenak enpresa normaletan ari dira: Zaran, Caixan edota F.C. Bartzelonan.

Filosofia honen helburua, enpresako monitoreek lana erakutsitakoan eta ohituak direlarik monitoreak beren ondotik desagertzea da. Helburua eta nahia, heziketa eta lan iraunkorra burutzea da. Gazte hauek atzeratuak datoz, jakina, hezikuntzako azken etapak galtzen dituzte, baina ez da beraiekin presaka aritu behar. Hainbat materia ez badute ikasi, oraindik ere irakurketa edo kalkulua ez dutelako menperatu da. Baina maila hori lor dezakete oraindik, hamabost urterekin ikasi ez dutena hogeitaz urterekin ikas dezakete ●

□ **“Amonari, Kutxa automatikoan dirua ateratzen laguntzen diot eta gero gonbidatzen nau. ‘Arima bikiak’ gara, bata besteari laguntzen diogu”**
MIRENTXU

rra. Gero, berriz, jendea kontsolatu beharrean aurkitzen zara. Irakaspen izugarria da’. Isabeli lagun batzuek ez zizkioten zorionak ematen. Beste kasuetan ere hori gertatzen omen zaigu, diosku Isabel: *“Inori zerbait gogorra gertatu eta nola jasan ote dezakeen galdetzen diogu gure buruari”*. Haatik, bizirauteko sortuak gara. Horrelakoetan, kasu gehienetan, gertaera norberaren bizitzaren

gauza inportanteenetariko bat izatera iristen da ordea.

EZ DIRA POLITENAK. Jose Aitorren aita da. Aitorrek lau urteko anaia bat du: Pello. Hau ez da oraindik bere anaia gertatzen zaionaz kontziente. Anaia bezalako bat ikusten duenean, orduan esaten omen du: *“Begira Aitor bezalako”*. Pellok normal-normal darama

Aitorren bizimodua. Batzutan anaia gaztea aurreratzan zaio erantzunak ematean eta horrek haien arteko liskarrak sortzen ditu etxean. "Nor etorri da arratsaldean Aitor?" amak galdetzen badio, adibidez. Pellok hitza kentzen dio eta Aitor hase-rretzen da. Pello azkarrago baitoa, jakina.

Nerabezaroa heldutakoan egoera konplikatu izaten da. Ez dira politenak, ez azkarrenak, eta alternatiba bilatu behar zaie: "Gizarteak haurtzaroan errazago onartzen ditu haur hauek. Nerabezaroan ez ditu berdin onartzen. Ezin da idealizatu. Egoera gogorra da".

NERABEEN GARAI ZAILA.

Mirentxu Aldazek hogeitaz urte eginak ditu, nerabezaroa atzean utzi berri du. Javier eta Miren dira bere gurasoak. Ahizpa bat du, Uxue, bera baino bi urte gazteagoa. Salamancara ikastera joan da aurten. Mirentxuk "FP sanitarioa" ikasi du, erizaintzan aritzeko titulua.

Mirentxuk ez du bere burua Down sindromea duentzat jotzen. Bera ezagutu-ta, ez da harritzekoa. Mirentxuk diabetes eritasuna dauka, berak eman digu eritasunaren berri: "Arazo pankreatikoa da. Intsulina sartu behar dut egunero, hormona natural bat. Nire pankreasak badu, baina gutxi. Nirea 'Bat' tipokoa da eta ez du nahiko hormonarik jariatzen. Intsulina giltza moduko bat da, karbono-hidrataoak sartzeko zelula irekitzen duena. Zelulak biziarazten dituen energia da, bestela, intsulinarik gabe, azukrea odol-lean geratzen baita", ahia bete hortz geratzeko moduko azalpena. Argazkiak egin nahi dizkiogula esan diogu bestalde, baina ezezko borobila eman digu Mirentxuk.

EZ DA LEGE KONTUA SOILIK.

Mirentxu, arratsaldeetan, "Atena" zentrorra baleta egitera joaten da edota 82 urteko amonaren etxera, bakarrik, oinez. Zinetokira joan ohi da bere amonarekin: "Kutxa automatikoan dirua ateratzen laguntzen diot eta zerbait hartzera gonbidatzen nau. 'Arima bikiak' gara, bata besteari laguntzen diogu", diosku Mirentxuk. "Diario de Noticias" irakurtzen du, berak eresia. Egunkari horren berri ematen die gurasoei.

Lan munduan aritzea arazoa bada, gazte hauentzako arazo handiena beren aisialdia antolatzea da. Aita da mintzo zaiguna: "Gizartea gero eta indibidualis-

tagoa da, gero eta toki gutxiago dago biltzeko. Gazte hauek zailtasunak dituzte, ez dira harremanetarako iaioak".

Javierren ustez, gizarteak ez dio lehentasunik ematen aisialdirako guneei. Eskola eta lanaren eskubideak lortzen ari dira, baina beren onarpen sozialik ez da lortu orain arte. Lorpen hau besteak bezain garrantzizkoa da, ordea: "Aisialdia bizitzaren herena da. Gazte hauen kasuan heren hori oso zaila da betetzen, zailena". Minimo batez ari da Javier, ez zortzi orduko aisialdiaz.

Bestalde, gazte hauek ere bere adinekoekin ateratzea nahi izaten dute, baina ez dituzte koadrilan onartzen, hori ez da lege dekretuz lortzen ahal. Nerabezaroan erraz ematen dira bazterketak. Arazo hau soziala da, ez da lekeen kontu bat, azpimarratu digu Javierrek.

EZ GARA SOLIDARIO-

AK. Solidarioak gara katastrofeen aurrean. Galiziara galipota biltzera joan gaitezke edo espetxean daudenak bisitatzera. Baina egunero bizitzen ez gara solidarioak, pertsona hauekin ez gara solidarioak behintzat. Ez zaigu arazo bat denik bururatzin. "Solidaritateaz gogoratzen gara baina beharra

□ "Aisialdia bizitzaren herena da. Gazte hauen kasuan heren hori oso zaila da betetzen, zailena" JAVIER ALDAZ

daukagunean. Anai-arreba kartzelan dugu eta solidaritatea eskatzen dugu, baina atera denean ez hainbeste. Horrela gara, humanoak gara, beraz inperfektuak". Honela segitzen du Javierrek: "Ni ez naiz solidarioa izan. Anai-arreba atzeratuak izan dituzten lagunak ditut. Pedrotxo, kasu, orain hiru urte hil zen, baina ordura arte ez nintzen jabetu haren beharraz. Ez zara jabetzen. Ni ez naiz ere kontzientea izan".

■ Javier Aldaz, Mirentxuren aita. Anfas elkarteko idazkari ohia.

DISKRIMINATUEK DISKRIMINATUAK.

Down sindromea dutenek harrera hobeagoa dutelakoan gaude gizartearen. Bere hazpegiak lagungarriak omen zaizkie integratzeko. Miren eta Javierrek ez dute hori horren garbi ikusten: "Zenbaite-tan, atzeratuen gurasoak dira Mirentxu bezalakoak diskriminatzen dituztenak. Badaude gizartearen mugitzeko Mirentxuk baino arazo handiagoak dituztenak, baina beren gurasoek disimulatu nahi dute". Gizartearen eskaileran maila bat gora egiteko gizakiok erabiltzen dugu jarrera "normala" da.

Pasadizo bat kontau digute azkenik: Mirentxuk "Plaza La Cruz" ikastetxean neska lagun bat egin zuen, atzeratua zen, baina ez zen Down sindromea zuena. Bere gurasoek Mirentxu ezagutu zutenean, alabari ez zioten uzten berarekin harremanak izaten. Alabak, ordea, gurasoengandik ihes egiten du Mirentxu ikusteko: "Mirentxu nolakoa den gustatzen zait, bere laguna izan nahi dut. Nire etxean ez dakite, sekretu bat bezala gorde izan dugu biok", esaten omen die lagun horrek ●

Otsoarekin ia ahaztu ere egin ginen. Desagertutzat jo zen, baina Euskal Herriko lurretan agertu da. Ehiztari bikaina da otsoa eta artzainek badakite hori, makina bat ardi irentsi baitu. Espeziea galdu ez denaren poza eta egindako sarraskiak nahasian dira.

OTSO ULUAREN ITZULERA

Oraindik sinesgaitza egiten zai-
gun arren, guztiz egiazkoa da
entzuten den notizia harrigarri
hori, bai, otsoa berriz ere gure
artean da! Amaitu dira artzainen lasaita-
sun gauak, otsoak euren lurraldeak
berreskuratzeko asmoarekin itzuli baitira
eta inoiz baino gosetiago daude ardi-tal-
deen usainean.

Baina, otsoaren itzulerak sentimendu
kontrajarriak piztu ditu guztiongan, otso-
ak etxe-azienda erasotzen baitu. Eztabai-

da pil-pilean dago, itzulera hau dirudie-
nez, ez da denon gustukoa eta gertatuta-
ko otso-erasoen aurrean hartutako neu-
rriek, askoren haserrea piztu dute.

Euskal Herriko lurretatik otsoa desa-
gertutzat jotzen zen orain urte gutxi arte,
lehen otso-erasoak agertzen hasi ziren
arte. Datu ofizialen arabera, 1923an
Urbasan, Zunbeltzen, hil zuten azken
otso alea. Baina geroztik tartekako ager-
penak egin ditu. Bizkaia eta Arabako
mugetatik sartzen dira Euskal Herriko

lurretan, Burgos eta Kantabria aldetik.
Zenbait gunetan otsoaren presentzia
konstantea da, bertara egokitu da.
Karrantza eta Gorbeia inguruetan dabil,
adibidez. Foru Aldundien arabera, joan
den urtean 79 otso eraso baino gehiago
jasan ziren eta 43 abeltzain dira eraso
hauek pairatu dituztenak.

Otsoak beste behin ere, ingurune
berrietara egokitzeko gaitasuna erakutsi
digu, egozten zaion moldagarritasuna
erakutsi du. Leku baztertuagoetan bizi

izan bada giza presioagatik
izan da dudarik gabe. Otso-
aren hedakuntzan lagunga-
rri izan diren arrazoiak
honakok dira: batetik, baso
berritzeak ugariak izan dira
joan den mendean, lehen
nekazaritzarako lurrak izan
zirenak baso bihurtu baiti-
tugu; bestetik, otsoentzako
hain erakargarri diren orein
eta orkatza bezalako basa
fauna asko emendatu da.

PREST AL GAUDE OTSOAREKIN ELKAR- BIZITZEKO?

Abeltzainak
haserre bizian daude eman-
dako diru laguntzak nahi-
koak ez direlakoan. Foru
Aldundiek emandako bai-
menen bitartez, kontrolatu-
tako uxaldiak egin dira,
beste behin ere otsoaren
ehiza burutu da. Hau guztia
dela eta, noski, hainbatek
ezadostasun osoa azaldu
du: otsoaren gupidagabeko
jazarpenera itzuli behar ote
dugu bada! Ez dirudi irten-
bide erraza duenik.

Bestalde, otsoa ez da
agertzen, Euskal Autono-
mia Erkidegoko espezie

■ Otsoa ez da animalia maiteena izan gizakiarentzat.

■ Canis lupus

Otsoa, kanidoen familiako ugaztun eder hau, itxura aldetik, zakur handi baten modukoa da, nahiz eta buru handiagoa eta borobilagoa duen. Zakurra baino belarri motzagoak ditu, beti erne, inguruan gertatzen denaz jabetzeko. Ikusmena ere modu berean oso garatua dauka eta begirada misteriotsua du, beharbada euren inteligentzia handiaren adierazle. Usaimenak ere, nola ez, puntako garapena du eta aurkari nagusia, gizakia, distantzia luzera nabarmentzen du. Ehiztari ona izateko ezaugarri bikainak ditu. Lepo sendoa eta iletsua du, baita hankak ere, ehizakia harrapatu nahi badu behintzat beharrezkoak ditu.

160 cm-ko luzera har dezake, eta altuera 70 eta 80 cm bitartean. Arra 40 kg ingurukoa izaten da eta emea 30 kg ingurukoa.

Historiak ibiltari gautiarra izatera behartu du otsoa, nahiz eta neguan, inoiz, egunez ere ikusi ahal den. Egunsentian ere hor izango dugu zelatan, animalia goiztiarren bat erasotzeko gertu.

Bere lurraldetasuna ondo defendatzen du modu ezberdinetan: leku jakinetan gorozkiak utziz edo txiza eginez adibidez, lurra aztarrikatuz, uzki guruinen jarioen bidez edo bere burua landare eta arroekin igurtziz, usaina uzteko moduan.

Otsoak harrapakari sena oso garatua dauka eta, nola ez, karniboroa da. Herbiboro handien ehiztaria da ordea. Orkatzak, azeriak, untxiak eta erbiak gustuko ditu. Eta guztiok dakigun bezala, elikatzeko modu errazagoak ere aukeratzen ditu etxe-azienda erasoz. Gosea badu inoiz sarraskijalea ere bihurtzen da. Harrigarria da nolako haragi zati handiak irensteko gaitasuna duen. Bere liseri aparatuak inongo zailtasunik gabe liseritzen ditu.

Izatez animalia soziala da, talde zalea, baina batzuetan bakarka ere bizi ohi da. Taldea hierarkizatua egoten da. Mailak ez dira soilik indarraren arabera ezartzen, otsoaren izaerak eta inteligentziak garrantzia handia baitute. Azken finean, liderraren ezaugarriak gainjartzen dira, ikertzaileentzat ere ulergaitza baldin bada ere.

Otsoaren araldia eta estalketak abendutik martxora bitartean izaten dira. Estalketa eta gero 10 asteren buruan emearen erditzea etorriko da. Horretarako txoko ezkutu eta lasaiak bilatu ohi dituzte. Hiru otso kumetik zortzira bitarteko kopurua izaten dute emeek. Ardura handiz esnez hornitzen ditu, era berean arrak emea zainduko du, emearentzako ehizatuz. Gurasoen zaintzapean otso kumeak azkar hazten dira, hilabete batzuk dituztela hasten dira ehizean ikasten. Eta segituan izango dira prest gurasoengandik banantzeko. Urtebetean lortzen dute heldutasun sexuala.

Otsoaren bizitzan ehiza oso garrantzitsua da eta ekin-tza honi esker lortu du otsoak halako garapen maila altua zentzu askotan, baina bereziki inteligentzian. Badu otsoak gaitasun berezia ahulezia detektatzeko, ehizean beti animalia ahulena erasotzen du, zaharrena, gaixo dagoena

edo gaztetxoena. Borrokaldiak ere ez dira falta izaten beraien talde lanean eta inoiz nagusitasuna lortzeko ere izaten dituzte borrokak ●

■ Otso taldeko liderra ez da beti indartsuena izaten.

mehatxatuen zerrendan. Badirudi, desagertzat jotzen dela animalia hau. Beste-lako neurriren bat ere hartu beharko litzateke otsoa babesteko. Era berean, artzaintzaren bideragarritasuna ziurtatu behar da. Beraz, plangintza zorrotzak burutu beharko dira nahi eta behar desberdinak bete daitezzen.

AMERINDIOAK ETA OTSOA.

Gutxi dira mitologian hain tratamendu txarra jaso duten animaliak, eta duda izpirik gabe otsoa horietako bat izan da. Kru-delkeriaren eredu, ume-umetatik erakutsi zaizkigu otsoaren aurkako jarrerak, ipuinak aztertzea besterik ez dugu horretaz jabetzeko.

Antzina-antzinatik izan du gizakiak otsoa inguruan, historiaurreko aztarnategietan jada baditugu horren erreferentziak. Gertutasun hori baliatuz, erraza izango zen otso kumeren bat jaso eta

gizakiaren babesean hezte. Horrela lortu ziren lehen animalia etxekotuak. Honela, oso antzinatik azaltzen da zakurra gure artean, gizakiaren lagun fidel eta otzana. Baina arazoa, lehen ardiak etxekotu zirenean hasi zen, hemen hasi baitzen gizaki eta otsoaren arteko borroka amaigabea. Geroztik, otsoak jazarpen gogorra jasan behar izan du gizakiaren eskutik, herrialde askotan guztiz desagertzearaino. Espainiako Estatuan gutxi gorabehera 2.000 ale inguru daude. Mundu mailan, gehienak, Amerikako iparraldean, Europako ekialdean eta Asian daude.

Harrapakari eder eta galant hauek sozialki oso konplexuak dira, eboluzio maila altua azaltzen dute. Baina orokorrean, ez dira historian zehar ondo tratatuak izan, ez dira ulertuak izan azken finean. Bada kultura berezi bat ordea, gutxi bezala ulertu eta mirestu izan

duena otsoa; amerindioen kultura, hain zuzen. Tribu nomada haietako ehiztariek anaia moduan hartzen zuten otsoa. Gainera, kondaira askoren arabera, amerindioen ehiza teknikak otsoarenean oinarrituta zeuden.

Otsoek denbora gehiena ehizari eskaintzen diote. Beti ere taldean burutzen dute ekintza eta taldekide bakoitzak zeregin propioa betetzen du. Ehizakia etsipenera arte jarraitzen dute eta ondoren, eraso burutzen dute otsoek. Horixe da ehiza teknikaren funtsa. Zakurrak ez bezala, otsoak, isiltasunaren babesean jarduten du eta harrapakina lepotik helitzen saiatzen da. Otso ulua, ehiza ondorengo kokalekua finkatzeko egiten omen dute. Lurraldetasuna ere azpimarratzen dute uluaren laguntzaz. Otsoaren harrapakin izan daitezkeenei ezezik, gizakioi ere heldu zaigu otso ulua.

◆ MAIDER ZAPIRAIN

■ Otsoak etxekotuta, zakurrekin ondo moldatzen zen gizakia, baina otsoak ardiak gogoko izanda arazoak handiak dira. Ardiez gain, azeriak eta erbiak ere jaten ditu otsoak.

P E R F I L A

"Argia" da elektrikari lanetan hasi zen Retegi ondoen definitzen duen hitza. Oso ondo ezagutzen ditu enpresa eta gizarteko konexio kableak.

Eta "Iana" da, bere bizitza laburbiltzen duen hitza. 20 urtez geroztik hartu izan du proiektu astunen ardura:

Arrasateko Ingeniaritza eskola, Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza eta Industria Sailak, MCC, orain Eusko Ikaskuntza...

Ikusten denez, trenak abian jartzea gustatzen zaio. Baina behin proiektua tren errailetan sartuta, bagoitik salto egiten du. Ez duzu bi aldiz geltoki berean ikusiko. Hurrengo trena galtzeko beldur baita.

Testuak: **Estitxu Eizagirre /Ixiar Eizagirre** Argazkiak: **Alberto Elosgi**

Arrasateko Ingeniaritza eskolan Jose Maria Arizmendi-
rreta (mugimendu koopera-
tiboan sustatzaile izan zen
apaiz markinarra) izan zenuen irakasle.
Nola gogoratzen dituzu garai
haiek?

17 urterekin hasi nintzen lanean elektrikari, sarrailedegi batean. Eta ondoren, lana eta ikasi egiten nuen aldi berean.

Iluntzeko seiretatik bederatzietara jasotzen genituen eskolak Arrasaten. Ostera Bergarara itzuli, eta hurrengo egunean goiz jaiki beharra zegoen... Oso bizimodu gogorra zen, baina gogo handia zegoen. Jose Maria guretzat beti izan zen lagun on bat, irakasle izateaz gain. Lehen unetik hartu nuen konfiantza berarekin.

“Urte batzuen buruan berriro hutsetik hasi izan naiz. Horrelako egoeran hasten gara lanaren puntu bakoitza sakontzen”

eman genituen, beheko sotoan sartuta hasi genituen ikerketak. Hor sortu zen taldea. Ikasleak kanpora ateratzen hasi ginen, ingeniaritza doktoregoa egitera. Horrela oso mugimendu sakona sortu zen.

1976. urte inguruan, hutsune handia ikusten zen ikastolako irakasleetan.

sistema ez da asko aldatu joan diren 200 urteetan. Irakasleak kontzeptu batzuk ematen ditu, ikasleak buruz ikasi, azterketa bat pasatu, eta agiri bat ematen da halako maila gaintitu duzula esanez. Gainera pentsatzen da agiri hori bizitza osorako pasaportea dela. Eta ez da egia.

Hasteko, ezagupenak ziztu bizian aldatzen ari dira. Besteko, teknologia berriak eta jakintza berriak bizitza osoan lantzen joan behar dugu. Ez irakasle batekin, norberak topatu behar du non dagoen informazioa, norekin bildu behar duen, norekin lan egin... Eta hori ez da egungo hezkuntzan irakasten.

Gainera, egungo hezkuntzak ez du nortasuna lantzen. Norberak bere bidea topatu behar du, eta irakasleak horretan

Javier Retegi

“Enpresan sarri kafetegia izaten da garrantzitsuen”

■ Lana eta ikasi aldi berean egiteak, zer eman zizun?

Aberastasun handia da hori. Lanean ardura eta zentzua hartzen dira, eta horrek erakusten du, ikasgaietan zer den benetan balio duena. Ikasketek zentratzen laguntzen dute, beraz. Kritikarako gaitasuna ematen dute. Lanean ikasitakoak aplikatzen ez dituen ikasleak, kritikatu ditzake mila gauza, baina ez daki benetan gauza bakoitzak nola funtzionatzen duen. Praktikan jarri arte, ez da erraz bereizten zer den garrantzitsua.

■ Gaztetatik hartu dituzu ardurak, beraz.

Ikasketak bukatu nituenerako, sarrailegian laminazio arduraduna nintzen, 20 urterekin. 200 langileren ardura hartzeak, sekulako heldutasuna ematen du. Eskola-tik deitu zidaten irakasle aritzeko. Urtebetera zuzendari izendatu ninduten, 25 urterekin. Oso garai polita izan zen. Ordura arte lanbide heziketa bakarrik zen, eta ingeniaritza jarri genuen martxan.

Ikerlan-eko lehen urratsak ere orduan

Horrela jarri genuen martxan Eskoriatzako Irakasle Eskola.

■ Lana eta ikasketak uztartuta lortzen bada heldutasuna, nola antolatu behar da egungo hezkuntza?

Arrasaten hori garbi dugu. Gaur egun, Mondragon Unibertsitateko denek dute aukera ikasi eta aldi berean lan egiteko. Baina guk bezala 8-9 ordu lanean pasatu eta gero ikasi beharrean, orain egun erdiz ikasten dute eta beste egun erdiz lan egin. Horrek heziketa osoagoa ematen du.

■ Hezkuntzaren kontzeptua bera aldatzea da zuk planteatzen duzuna.

Orain arte hezkuntzaz zegoen ikuspegi aldatu behar da derrigor. Hezkuntza

lagundu behar dio ikasleari. Ikasten duen bitartean gustura sentitu behar du ikasleak, eta ikertu egin behar du, aldi berean aztertzen ari den horretaz jabetzen delarik. Hori da ikastea.

Ez dakit konturatzen garen gizarte aldaketa handi baten aurrean gaudela eta hezkuntza dela lehenik aldatu beharrekoa. Aurrerantzean hezkuntza izango da, bizitza osoan egin beharreko lan bat. Ez garai zehatz batean egindakoa. Holandako eta Mexikoko unibertsitateak oso aurreratuta daude horretan.

■ Zein dira egungo gizartean landu beharreko gaitasunak?

Ikasketetan, edo ikertzerakoan, arazo bat planteatzen denean, irakasleak ematen ditu urratsez urrats klabe denak. Baina bizimodua ez da hori. Eguneroko bizitzan, arazoak ditugu, eta kito. Zerorrek bilatu behar dituzu pauso denak. Nola aztertzen da arazo bat? Inork ez du informaziorik ematen. Beraz, nola lortu? Nola bideratu? Norekin lan egin behar dut? Hori da pertsonak egiten ikasi behar duena. Etxebizitza bat egiteko, ez da

“Ez dakit konturatzen garen gizarte aldaketa handi baten aurrean gaudela eta hezkuntza dela lehenik aldatu beharrekoa”

- **Jaio:** Bergaran, 1937an.
- **Bizi:** Arrasaten.
- **Eusko Ikaskuntzako lehendakaria, iazko urtearen bukaeratik.**
- **Arrasateko Ingeniaritza eskolan:** Bertan ikasi eta ondoren zuzendari izan zen, 1962tik 1974ra.
- Ikerlan zentro teknologikoko lehendakari eta Hezibide elkarteko zuzendari izan zen 1975-1979 artean.
- **Euskadiko Kutxan:** Enpresa sailaren zuzendari izan zen 1982-1991 artean.
- **Eusko Jaurilaritza:**
 - +Hezkuntza sailburuordea izan zen 1979-1982 bitartean.
 - +Industria, Nekazaritza eta Arrantzako sailburuorde izan zen 1993-1995 artean, eta sailburu 1995-1998 artean.
- **SPRIko zuzendari izan zen 1991-1993 artean.**
- **MCC (Mondragón Corporación Cooperativa):** Kalitate arduraduna izan zen 1999tik 2002ra.
- **Mondragon Unibertsitatea:** Errektore izan zen 1999-2002 artean.

nahikoa porlana, harria, eta adreiluak ematea. Proiektu oso bat dago eraikuntza horren atzean, egitura bat, jakintza. Hezkuntzak ere materiala ematen digu, baina egituratzen da ikasi behar duguna.

Gainera ikasle denei ematen zaizkie kontzeptu berberak, eta modu berean. Eta bakoitza ezberdina da, bakoitzak dauzka bere gaitasun eta zailtasunak. Batzuk gaitasuna dute gaietan sakontzeko, beste batzuk harremanetarako, beste batzuk taldea zuzentzeko... Nortasunaren arabera bideratu behar lirateke ikasketak. Horretarako, ikasleak interes eta ilusio handia eduki behar du egiten duen lanean. Jakinda nortasuna osatzen ari dela. Horrek beste giro bat eskatzen du eskola barruan, lankideen artean... Taldean lan egin behar da.

■ Zertan aldatu da egungo gizartea?

Aldaketa zientifiko-teknologikoa ikaragarria da. Gaur ezagutzen diren aurreapenetatik, %5 bakarrik ari gara aplikatzen. Non dago gakoa? Pertsona askoz motelagoa da bere pentsamoldea aldatzen, gaurko tresnak baino.

Nik 15-18 urte nituenean, Bergaran erdi edo goi mailako ikasketak egiten zituztenak %10 edo izango ziren. 30 urte geroago, %80 dira erdi edo goi mailako ikasketak horiek dituztenak. Gizartea guztiz aldatu da. Lehengo gizarteak ez zituen gauzak ezagutzen eta ez zuen informazio. Oraingoak bai.

Horrek dakarrena da, gure gizartea ezin dela bideratu lehen bezala. Lehen batzuek agintzen zuten, eta besteek agindua bete. Orain denon artean garbi adostu

behar dugu nora joatea nahi dugun.

Hori, berdin gertatzen da langile eta ugazaben artean, berdin politikan, berdin

“Denbora ez da alferrik pasatzen. Ni denbora-gose hutsa naiz. Pasatako denbora, galdutako denbora da”

erlijioan, berdin sindikatuen artean. Eraikunde denetan adostu behar du jendeak elkarrekin proiektu bat. Horrek aldaketa izugarria eskatzen du erakundeen antolakuntzan. Horrela jokatu ezean, krisi eta eztabaida sakonak etorriko dira.

Politikan ere ezin gara ibili alderdi

batzuk manciatuta, buru batzuek diotena errepikatuz. Adibidez, ezin da Irakeko gerran sartu, jendearen iritzia kontuan hartu gabe.

■ Garai aldaketa hau nola ikusten duzu?

Sistema baten barruan egitura bat aldatzen bada, sistema egokitu egiten da. Baina egitura asko aldatzen badira aldi berean, sistema berri bat sortzen da. Hori epe motzean egiten bada, iraultza da.

Demografia, migrazio mugimenduak, teknologia, osasuna, elikadura... dena aldatzen ari da. Gizarte berri baten aurrean gaude. Nolako gizartea izango da? Ezta ideiarik ere. Baina zer egin behar dugu horren aurrean? Batzuek nahiago dute itxaron gizarte berri hori etorri arte. Gaitz gisa hartu, eta datorrena datorrela onartu.

Nirea beste bide bat da. Aurretik hasi behar dugu pentsatzen zer nolako gizartea nahi dugun. Datozen indar berriak eta aldaketak guk bideratu behar ditugu guk nahi dugun gizarte hori lortzeko. Nik aukera bat bezala ikusten dut, gizarte berri bat, aberatsagoa, hobe lortzeko.

■ Eusko Jaurilaritza ere aritu zinen, Kultura Sailan eta Industria sailan. Nola laburbilduko zenuke zure lana?

Hasieratik neukan garbi zertara nindoan. Nire eginkizuna ez da politika. Nikudeatzailea naiz. Madrilekin transferentziak negoziatu eta lortzea, eta lehen urtean martxan jartzea izan zen nire egitekoa. Horrela izan zen, nire legegintzaldia bukatu aurretik atera nintzen, eta Arrasatera itzuli.

■ Nolako izan zen ekonomia mundurako itzulera hori?

1980ko hamarkada zen, eta ekonomi-

BIZITZAREN PASARTEA

1974an, Arrasateko Ingeniaritza Eskolako zuzendari nintzela, Frantziako gobernuak gonbidatuta Parisera joan ginen 15 egun pasatzera. Hitzaldi eta bisita denak oso ondo antolatuta zeuden. Halako batean dirurik gabe geratu gine-la ohartu ginen. Ekainaren 29a zen, San Pedro eguna. Hurrengo egunean begazkina hartu behar, eta dirua falta! Banco Vizcayara joan nintzen, laguntza eske. Bere aholkua metro aurrean eskean jartzea izan zen! Wagon Litz tren enpresari esker itzuli ginen, hark utzi zigun bidaiatzen.

koki birmoldaketa handia egin behar izan zen. Oso gogorra izan zen. Kooperatiba batzuk itxi behar izan ziren. Enpresa munduan buru-belarri sartu nintzen.

■ **Hezkuntza, politika eta industria munduan ibili zara. Zer harreman dute?**

Bat da alderdiko politika, botoak lortzeko egiten den hori. Ni sekula ez naiz hor egon. Bestea da, herriaren beharrei erantzuteko egiten den bidea, eta hori da benetako politika. Sakoneko politika. Hori lotuta dago enpresarekin, zeren lanik ez badago, ogibiderik ez badago, herririk ez dago. Munduan lehiakortasuna lortu behar du herri batek. Eta hori dena lortzeko behar dugu hirugarren pieza, hezkuntza. Hezkuntza baita guztia muina. Denok esaten dugu hezkuntza dela etorkizuna, baina ez dakit benetan sinesten dugun.

■ **Bi politika mota bereizi dituzu. Alderdien politikak nola eragiten du sakoneko politika?**

Politikoa asko bizi da komunikabideetatik. Komunikabideetan agertzen denak garrantzia handia dauka politikoa-erentzat. Niretzako esklabutarik handiena hori zen, egunero prentsa irakurri beharra, zer esaten duen eta nola esaten duen ikusteko.

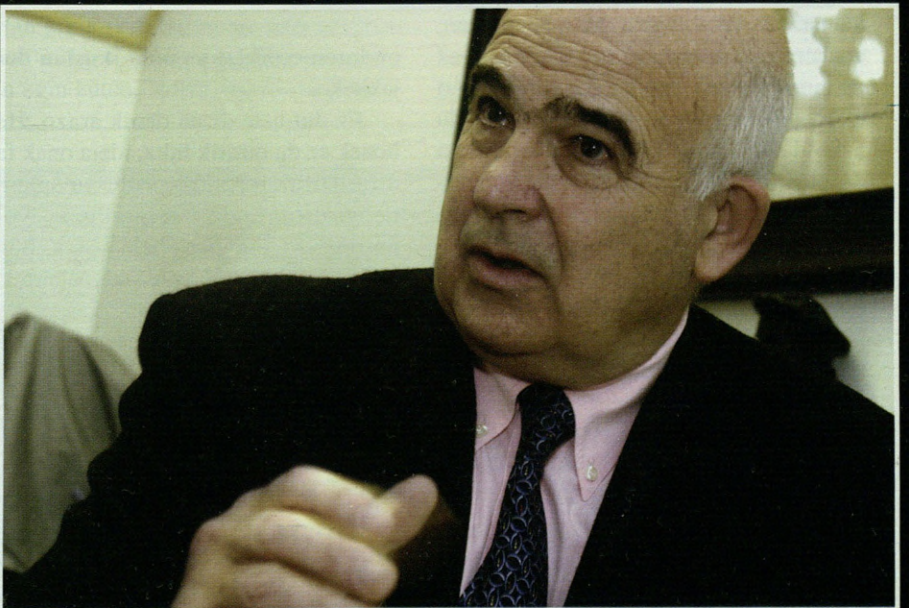
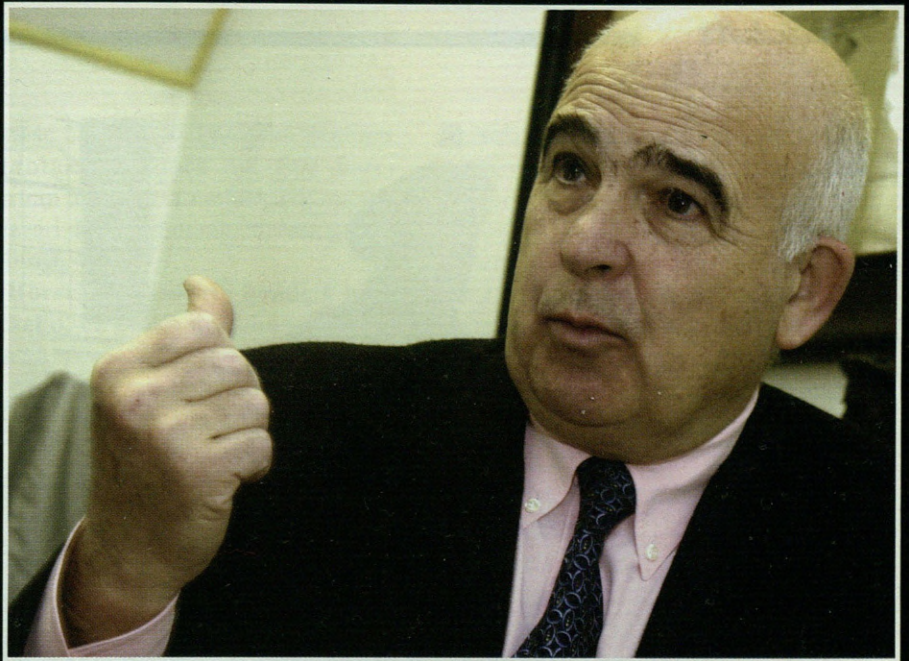
■ **Nola ikusten duzu komunikabideen lana?**

Ez dakit komunikabideek askatasunez betetzen al duten bere funtzioa. Batzuk lotuta daude diru laguntzak lortzeko, beste batzuk ideologikoki...

Interesatzen denaz informatzen da, ez egiten den politikaz. Hori nabarmena da hauteskundeak datozenean. Komunikabide denak jarrera bat hartuta egoten dira ordurako, eta gizartean zer mezu zabaldu nahi duten badakite.

■ **Nola egiten da sakoneko politika?**

Ez da erraza. Ez genuke politikoen esku bakarrik utzi behar. Gizarte zibila- ren esku ere egon behar du. Gaur sakoneko politika enpresek egiten dute, multinazionalek... Gizarte zibilaren eta erakunde publikoen arteko lotura sendotu behar da. Horretarako balore batzuk konpartitu behar dira. Erabaki behar dugu zer motatako mundura goazen. Ipar Amerikak markatzen duen eredu lehiakor huts horretara joan nahi dugun, edo Europak daukan bestelako ikuspegia aintzat hartu. Alegia, balioa eman nahi diogun, esaterako, ongizatea denongana zabaltzeari,

hezkuntzari, osasunari... Konpartitzen ditugun balio horiek adostu behar ditugu.

Migrazioarekin, berdin. Migrazioa kaltegarria da guretzat, edo denek eduki behar dute eskubidea hona etortzeko, guk eskubidea izan dugun bezala kanpora joan eta han gure bizimodua egiteko?

Ekonomikoki zer herri mota izan nahi dugu? Europan lan merkea eskaintzen duena, edo teknologian goi mailan egon, eta herri gisa aurreratu? Politikoki hori ez da inprobisatzen. Era bateko edo besteko ekonomia bultzatzen da. Munduan eredu asko daude, politika sakon hori egiten dutenak. Beraz, helburuak garbi edukitzea, eta ildo nagusietan ados jartzea da garrantzitsua.

■ **Enpresa munduan esperientzia handia duzu. Baina orain Eusko Ikaskuntzan hasi zara. Kultura nola gestionatzen da?**

Eusko Ikaskuntzan nire ekarpena hori izango da. Nik garbi dut kultura kudeatu daitekeela. Eta gainera indartsu kudeatu, bultzada handia emanez.

Sailetako lehendakari guztiekin bile-rak egin ditut, ia 20 elkarrizketa. Lehenengo, ikusteko zer egiten ari diren, eta

“Etorkizuneko galdera nagusiak planteatzea da gakoa. Sakon eztabaidatzeko, eta gaurko galderei erantzuteko”

ondoren etorkizuna nola ikusten duten jakiteko.

Ez dut uste dirua denik arazo. Herri honek ez du dirurik falta, ideia onak falta ditu. Dirua lortzeko proiektu sakonak behar dira, ondo landutakoak. Noski horretarako ere dirua behar dela. Beraz, sorgin-gurpil bat da, puskatu beharrekoa.

“Lan guneak sortu behar ditugu, pentsamendua sortzeko. Maila handiko kultura bat sortuko da horrela”

Eta diru publikoa bakarrik ez, pribatua ere gehiago bilatu behar dugu. Gure helburua da diru publikoarekiko dependetzia gutxitzea. Ni oso baikorra naiz. Herri honek kulturalki indar handia du. Baina bultzada handia eman dakiok berriro.

■ **Nola diseinatzen da proiektu sendo hori?**

Etorkizuneko galdera nagusiak planteatzea da gakoa. Ez etorkizuna definitzeko, baina bai sakon eztabaidatzeko, eta gaurko galderei erantzuteko. Sarri politikoki erantzuten zaie gaurko arazoei, eta politika esloganak dira, botoak lortzeko esloganak.

Lan guneak sortu behar dira, bertako eta kanpoko jenderik onena ekarrita. Pentsamendua landu behar dugu. Herriaren pentsamolde edo maila handiko kultura bat sortuko da horrela.

■ **Elkartzeko guneek garrantzia handia dute, beraz.**

Bai horixe. Ezagupenaren gizartea landu behar dugu. Eta hori ez da lortzen testuetan eta liburuetan, elkarbizitzan baizik. Enpresan sarri garrantzitsua kafetegia izaten da. Bai, ba! Bestela, bakoitza bere lanean dabil, bere mun-

duan sartuta, bere ikuspegia du, bere eza-gupena... Baina bakoitzak beretzako gordetzen du. Eta hori konpartitu egin behar dugu. Non lotzen dira harreman horiek denak? Sarri kafetegian. Egutero elkarrekin bazkalduta konturatzen gara bakoitza zer lantzen ari den, eta norantz goazen. Biltzeko eta eztabaidatzeko gune horiek sortu behar ditugu.

Eusko Ikaskuntzak 3.000 bazkide ditu, sailetan banatuta. Zein da Eusko Ikaskuntzan egiten duten bizimodua? Proiektuak ikertzea, eta aldizkari bat jasotzea bakarrik? Hori bezain interesgarria da eztabaidak sortzea. Batzutan formalak, alegia, gai bat lantzeko seminarioak. Baina baita informalak ere. Hau da, esperientzia bat konpartitu nahi dutenak kafetegi batean bildu, eta eztabaida planteatu. Horrelako eztabaida giro bat lortuko bagenu, bakoitzak bere atala lantzeko goi mailako jendearekin biltzeko, gure herriarentzako aberastasun handia litzateke. Eusko Ikaskuntzak ez ditu gauza formalak bakarrik landu behar. Jendea bildu behar dugu, gaiak lantzeko. Gustura sentitu dadila tertulia eta bilgune horietan, ez dezala beste lan bat gehiago bezala hartu.

■ **Kulturaren "enpresa" hitzak kutsu txarra dauka. Saltzearekin, komertzialtasunarekin lotzen da.**

Niretzat kulturaren enpresa ikuspegia ez da saltzea. Kontua da baliabide edo diru kopuru bat dugula, eta horri ahalik eta etekin gehien atera behar zaiola. Sarri diru asko erabiltzen da, etekin gutxiarekin. Ez da berdin lau urtean eztabaidan aritu eta bosgarrenean zer-bait martxan jartzea, edo orain hartu erabakia eta dagoeneko abiatzea. Denbora ez da alferrik pasatzen. Ni denbo-

ra-gose hutsa naiz. Pasatako denbora, galdutako denbora da. Epe baten barruan ahalik eta emaitzarik onenak lortzeko deitzen diot nik enpresa gestioa kulturari.

■ **Horrelako proiektu handiak bideratzeko, ez diozu arriskuari beldurrik?**

Ausarta izan beharra dago. Sarri planteatzen ditugun gauzak utopiak

B E R T S O A

Doinua: Espainian behera

**Gaur egungo gaitza da
denboraren pare,
berrikuntzak zahartzea
baliatu gabe.**

**Egin ezean gure
aukeraren jabe,
erabili ezean
beti geure alde,
geure lekua baino
atzerago gaude.**

Aitor Mendiluze

dira, ezinezkoak. Agian bai, baina hasi gaitezen horretan. Ezinezko diren gauzak, denborarekin egin egiten dira. Agian ez norberak nahi dituen mailaraino, baina lortzen dira. Kooperatibetako arduradun batzuek sarri esaten dute, ez lituzketela kooperatibak sortuko, garai hartan jakin izan balute ez zela posible. Baina nola ez zekiten posible ez zenik, egin egin zuten. Horra, paradoxa polita.

■ **Noizbait estu sentitu al zara?**

Sarritan. Nire ezaugarria izan da urte batzuen buruan planoa aldatzea, eta berriro hutsetik hastea. Enpresan gustura nenbilen, jada lan hori menperatzen nuen. Kolpean utzi nuen, hezkuntzan hasteko. Hezkuntza utzita enpresa munda itzuli nintzen, birmoldatze garaian. Berriro hutsetik hastera. Handik politikara, berriro hutsetik... Hori da erronka. Ausarta izan behar da ezagutzen ez den lekuan sartzeko. Horrek esan nahi du, sartu eta lehen urteetan ezinegona sentituko duzula, deseroso, zalantza beteta zaude... Horrelako egoeran baliatzen gara gure lan egiteko gaitasunaz. Orduan hasten gara lanaren puntu bakoitza sakontzen. Lan berri hori menperatzea iristean, onena da berriro puskatu eta berriro hastea. Hori sekulako aberastasuna da. Gai berriak lasai hartu eta bideratzen ikasten delako.

■ **Zein da gaurko Eusko Ikaskuntzaren helburua?**

Euskal Herria maite duen jendeak, bere nortasuna berreskuratzea. Lema horrekin jende askok parte hartu dezake Eusko Ikaskuntzan. Dei egiten diot gizarteari parte hartu dezan. Baina bazkide mordoak izateak ez du ezer esan nahi, kuota bat ordaindu besterik egiten ez badute. Sailetan nork bere asmoak landu ditzala nahi nuke. Internet bidez, sekulako aukerak daude parte hartzea bideratzeko. Sorrerako espirituari eutsi behar genioke berriz, datorkigun gizarte bideratzeko. Bere garaian Euskaltzaindia martxan jarri zen, edo Euskal Unibertsitatea, euskal kultura ikastoletan sartzeko... Gaurko gizarte aldaketak hango espiritua eskatzen du, baina berri-tzaile izan behar dugu ●

**gure
arteak
euskaraz**

Bizkaiko Foru
Aldundia

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

PRINTZA**ISTORIOAN
SINESTEA**

Asier Altuna zinegileak honako adierazpenok egin zituen "Putz"en egin zioten elkarriketan:

" (...) Oso samurra da ideia genialak edukitzea, baina hortik ideia gauzatzera bide luzea dago, eta bide luze horretan traba ugari egoten da; horregatik da oso inportantea zure istorioan sinestea eta istorio hori gauzatzuta ikusi arte burugogorra izatea. Nire ustez lehenengo-lehenengo gidoi on bat eduki behar da esku artean, eta hori gauza zaila izaten da. (...)

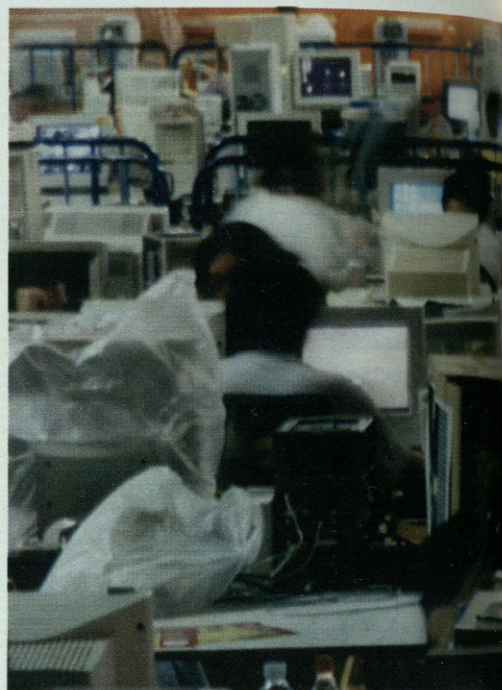
Internetek ematen du zure lana zabaltzeko kristoren aukera. Gaur egun edozeinek irekitzen du orri bat eta laburrrak ikusteko posibilitatea dauka. Beti ibili gara kexuka, laburrrak ez direlako guk nahi genukeen beste zabaltzen; ba Internetek, alde horretatik, erabateko iraultza ekarriko du, izan ere, gero eta jende gehiago dago bere indarra horretara bideratzen ari dena, nahiz eta oraindik deskargatzeko-eta ordenagailuak astiroegi dabilzan; (...) Euskal luzemetrai bat komertziala izateko, adibidez, 35 milioiko publiko potentziala, euskarak ez duena eta gaztelerak bai beharko litzateke. Hemen pentsatzen dugu diru publikoan bakarrik dagoela giltza eta hori ez da hola, ez duela hainbesteko ematen eta gainera jendea oso nagia bihurtzen da. Euskal Herrian produktoreen hutsune nabarmena daukagu. Ez dago inor. Bueno, egon badaude, baina oso gutxi egiten da (...)"

**LAU UDALETIK HIRUK DU
LIBURUTEGIA EAE-N**

BI urtean behin egiten du Espainiako Estatistika Institutu Nazioanalarak udal liburutegien datu bilketa. German Sanchez Ruperez Fundazioak jakinarazi berri duenez, Euskal Autonomi Erkidegoan, 2000. urtean, udal liburutegi bat zegoen 7.573 biztanleko. Guztira 264 udal liburutegi daude EAEn, biztanleen %97,7k du beraz, liburutegi publikoa bere udalerrian. Espainiako batez bestekoaren gainetik dago EAE udal liburutegiei dagokienez. Baina Europako egoeratik urrun dago. Dena den, EAEko liburutegi sareari dagokionez, datu baikorrak badaude ere, mailegu kopuru eta liburu bildumen gaurkotasuna hobetu beharrean daudela jakinarazi du Fundazioak.

**VERBIGRACIA, ARGITALETXE
BERRITZAILEA**

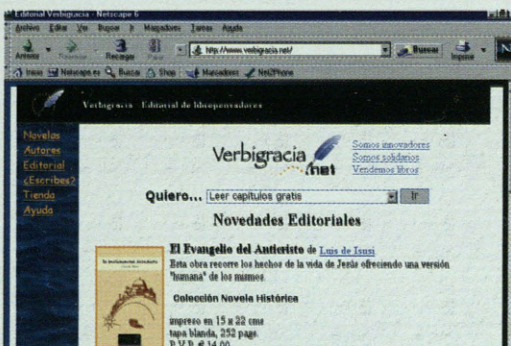
LITERATURA eta Internet gero eta lotuagoak daude. Horren froga da, sortu berri den Verbigracia izeneko proiektu editoriala. Argitaletxe honek liburuak Internet bidez salduko ditu batetik, eta ohiko salmenta puntuetan zabalduko ditu bestetik. Lehenengo kasuan, sarearen bidez saltzen dituenen, liburuaren egileek irabazien %50a eramango dute. Horrek idazle berriak eta liburu berritzaileak argitaratzeko aukera emango dio argitaletxeari. Izan ere, egilea eta irakurlearen

arteko bitartekaritza kentzen dute sistema honekin, eta horrela argitaratutako lana komertziala den edo ez baztertuko dute. Argitaletxeak ideologia baten menpe edo masen menpe ez dagoen pentsatzeko era duten autore eta irakurleen komunitate bat sortu nahi du. Eta horretarako Interneten foroak ere sortu nahi ditu. Dagoeneko hiru liburu argitaratuak ditu: "La Conquista de Aquitania", "El Evangelio del Anticristo" eta "La Tumbade Lunete" izeneko "antinobela historikoak".

NAFARROAKO TXAPELKETA

HOGITA hamabigarren edizioa du aurten Nafarroako Bertsolari Txapelketak. Otsaileko Bertso Ligan parte hartu zuten hogeitabertsolari-tatik hemezortzi izan dira aukeratuak Txapelketan parte hartzeko. Lehen saioa joan den igandean egin zen Elizondon. Ondoren, igandez igande, Baigorri, Goizueta eta Lesaka izango

■ www.verbigracia.net web gunea.

H I T Z B I T A N

- Miren Agur Meabe idazleak honakoa adierazi zuen "Gara"-n: "Konplexua gaztelaniazko irakurleena dela iruditzen zait, euskaraz idaztea bitxikeriatzat baitute".
- Toti Martinez de Lezeak "UK" aldizkarian: "Eleberri historikoak zeozer berri eman behar du, ez da nahikoa gertakari bat deskribatzea. Niri batek esan zidan eleberri historikoa idaztea data batzuk eta gertakari batzuk hartzea eta bete lana egitea baino ez zela. Ez, bada. Egongo da hori egiten duenik, baina nire ustez eleberri historikoaren idazleak ikus-

LANDER GARRO

PIRATEO LEGALA

Pirateoari alternatiba bat. Horixe da martxoaren 21erako Holandan, Frantzia, Italian, Alemanian, Ingalaterran eta Espainian egingo den Deskarga Digitalaren Egunak eskaini nahi duena. Egun horren aurretik, Espainiari dagokionean los40.com helbidean, 5 euroren truk izena eman dutenek musika entzun, kopiatu edo grabatu ahal izango dute. 5 euro horiek gastatzeko nabigatzaileak hilabete izango du. Lehen aldiz eskainiko da Internetetik musika jaisteko aukera sei herrialdetan aldi berean. 21ean musika Internetetik jaistea legala izango da, eta doanekoa. Zera frogatu nahi da: Internetetik musika jaisten dutenen %40a prest egongo litzatekeela ordaintzeko, horren truk kalitatezko soinua eta segurtasuna bermatuz gero.

dira eszenatokiak. Azken honetan, finala jokatuko delarik. Parte hartuko duten bertsolarien artean daude, Amets Arzallus, Sustrai Colina, Xabier Silveira edo Estitxu Arozena. Baina ezusteko izenak ere badira, hala nola, Eskolartean parte hartzeko adinean dauden Miren Arretxe edo Eneritz Zabaleta.

IPARRALDEKO KULTURA

IPARRALDEKO kultura protagonista izango

duten bi jaialdi burutzen ari dira hilabete honetan. Bata, Donostian, Koldo Mitxelena Kulturunean. Bertara, Mixel Arotze eta Maddi Oihenart kantariak eta Jos Anton Artze olkerkariak hurbildu ziren lehengo astean. Martxoaren 13an berriz, "Lau neskato gazte kantari" emanaldia eskainiko da; 20an Iratzeder olerkiari omenaldia eskainiko zaio eta bide batez, KM-k berari buruzko liburuxka argitaratuko du; eta 27an berriz, Pier-Pol Berzaitzek kantatuko du, besteak beste, Luis Camino eta Carlos Jimenezek lagundurik. Bestalde, hilaren 11n hasi eta 15ean amaituko da Miarritzen Bi Harritz Lau Xori jaialdia. Aurtengo ekitaldian aipagarriena, Itoizeko gitarra jole izan zen Jean Marie Ecayren kontzertua izango da. Hilaren 14an eskainiko du Gare du Midin nazioarteko zenbait musikarirekin batera. Horrez gain, txo-txongiloak eta musika izango dira aurtengo egitarauaren protagonistak.

puntu berri bat edo hipotesi bat eman behar du".

• Jabier Muguruza honela mintzo zen "Gara"n eginiko elkarrizketan euskal kulturaren egungo egoeraz: "Orain jende guztia ari da euskal prentsa erosten, eta gustatuko litzaidake hori beste esparruetara ere zabaltzea, adibidez, euskal musikara, edo literaturara: ez da nahikoa Durangora urtean behin joatea. Ea denok konturatzen garen oso gurea den hori -gure hizkuntza eta gure kultura-, baloratu egin behar dugula eta aurrera atera behar dugula".

■ J. M. Satrustegi.

IZENAK

Jose Maria Satrustegi euskaltzainak burmuineko infarktoa izan zuen joan den astean. Iruñeko Virgen del Camino ospitalera eraman zuten ondorioz. Ale hau ixterako bere osasun egoerak hobera egin zuela jakinarazi zuen osasun zentroak, nahiz eta gorputzaren eskuineko alde indarririk gabe zuten.

Ambulance talde nafarrak bere lehen diskoa kaleratu du "Gaua iristen den momentuan" izenburupean. Horixe da Itoiz taldeak kaleratu zuen lehen maxiaren titulua. Boskote nafarrak 80ko hamarkadako pop estilora landu du hamar abestietan, pop elektronikoaren ukituarekin.

Jon Mugartegi bertsolariaren bizitza eta bertsotxoak bildu ditu Joxemari Iriondok Sendotxoak plazaratu duen "Segi, Mugartegi" liburuan.

Sasibill Donostiako Elkarte Lirikoak "Don Manolito" izeneko zarzuela estreinatu zuen lehengo astean 37 urte ondoren. Parte hartzaile gehienak donostiarrak izan ziren.

■ "Don Manolito".

Literatura erotikoarengatik eta berakatzatza

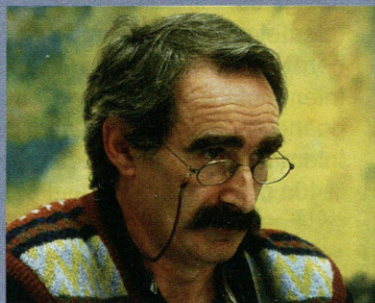
Literatura erotikoarengatik kalitatea neurtzeko termometroa sabelpen dagoela esan ohi da: izterurkila ingurua asaldatzea edo hezetzea lortzen duen testua ona da, ez duena txarra. Ezin ukatu neurgailu objektiboa dela, objektiboegia agian literatura bezalako arte eder batentzat, baina komediak edo izuzko filmeak ere barre eragiteko edo beldurtzeko gaitasunarengatik neurtzen dira gehienbat, eta inor ez da horregatik harritzen.

Sexologo eta hezitzaileek beste gaitasun batzuk eskatzen dizkiote literatura erotikoiari: "Badakigu, diote, besteek nola jaten, eztabaidatzen edo lan egiten duten, baina ez dakigu zer egiten duten beren adiskideekin bakarrean daudenean, nola jotzen duten larrua, alegia. Eta honek ezinegon handia sortzen dio gizakiari. Literatura erotikoa lagun diezaguke horren berri ematen eta tentsio hori arintzen. Aniztasun sexualaren kontzientzia hedatzeko ere balio dezake: homosexualitatea, bisexualitatea, aho-estimulazioa, sodomia, sado- masokismoa... ezagutzen eta ulertzen. Eta zenbait anatomiaren berri emateko ere ez da txarto etorriko: klitoris, pinpota ezezagun hori. Eta tamainuari eta kopuruari garrantzirik ez ematen eta samurtasunari eta beroketa lanei ematen laguntzen badu bide batez..."

Eta bai, horretan guztian lagun dezake apur bat literatura erotikoa, baina lagundu bakarrik, literatura erotikoa literatura baita lehenik, eta gero agian sexologia.

LITERATURAREN funtsa eta handitasuna, Kunderak dioen bezala, pertsonaren beldurak, fantasiak, korapiloak, grinak azaltzean eta aztertzean datza; ez psikologiak, ez soziologiak, ez sexologiak, ez beste ezein disziplinak egin dezakeen gauza, bestalde. Eta esan beharrik ez literatura erotikoa beste edozein genero bezain zaila edo zailagoa dela idazteko. Bideo pornoen aroan, ez dago gauza aspergarriagorik txortaldiak behin eta berriz

hitz berdintsuekin eta eszena berdintsuekin eta hasperen berdintsuekin errepikatzen dituzten nobelak baino. Ez gatz eta ez berakatz. Ezustea, umorea, giroaren prestaketa, dosifikazioa, progresioa, klimaxa eta beste mila baliabide aipa daitezke, edozein obra literariotik bezalaxe, mila modutakoak izan daitezke eta testu erotikoa, mila modutakoak diren bezalaxe gizon-emakumeen fantasiak, zaletasunak eta irrikak.

DANI BLANCO

Juan Martín Elexpuru
Idazlea

"Literatura erotikoa literatura da lehenik, eta gero agian sexologia (...) Eta esan beharrik ez literatura erotikoa beste edozein genero bezain zaila edo zailagoa dela idazteko"

BAINA hau mila aldiz hobeto esan zuen XVIII. mendean Sadeko markes dibinoak, diferentziaren eta askatasunaren apologista sutuak, bere "120 egun Sodoman" liburuaren hitzaurrean:

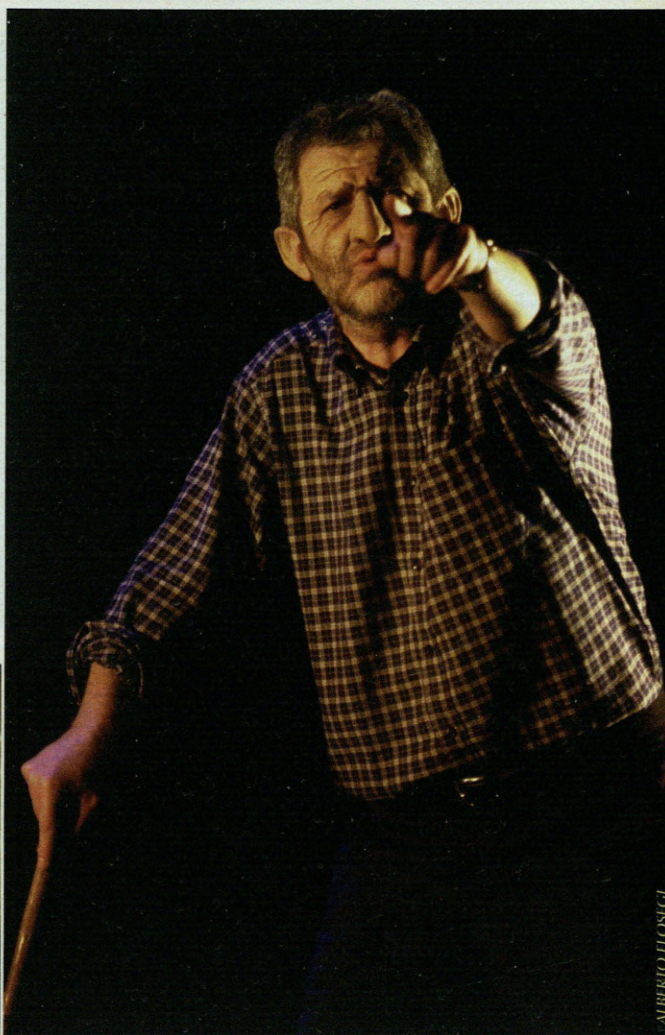
"Eta orain irakurle lagun, presta ezazu zure bihotz osoa eta zure gogo osoa mundua mundu denetik inoiz idatzi den istorio lizunena irakurtzeko. Zalantzarik gabe hemen marraztuta ikusiko dituzun galdukeria asko eta asko ez dituzu batere gogoko izango, badakit; baina izango da bateren bat berotuko zaituena kitzikatzeraino, eta horixe da, hain zuzen, inporta den gauza bakarra. Den-dena esan ez bagenu, den-dena aztertu ez bagenu, nola igarri behar genuen zuri komeni zaizuna? Zure esku dago gustatzen zaizuna hartu eta ostentzekoa uztea. Beste irakurle batek gauza bera egingo du, eta beste batek ere bai, horrela mundu guztia pozik geratu arte.

Hau oturuntza handi baten historia da, non seiehun plater ezberdin eskaintzen zaizkion zure jateko gogoari. Denak jaten al dituzu? Ez, jakina. Baina kopuru ikaragarri horrek zabaldu egiten ditu zure aukeren mugak. Hainbeste aukerarekin pozarren, ez zaizu burutik pasatzen gonbidatu zaituen anfitrioiarekin errietan hastea. Gauza bera egin hemen ere: gustatzen zaizuna aukeratu eta gainontzekoa utzi; baina zeuri gustatzen ez zaizulako, ez haserretu uzten duzunarekin. Pentsatu beste batzuek gustuko izango dutela. Izan zaitez argia: hartu gogoko duzuna eta utzi besteei hartzen; bakoitzak berak aukera ditzala bere irrikak, askatasunaren izenean" ●

A N T Z E R K I A

Korrika Kulturalaren baitan, "Metxa" antzezlanaren estreinatu zuen Tentazioak taldeak euskara hutsean, otsailaren 21ean, Donostiako Antzoki Zaharrean. Biran da Koldo Izagirrek sortutako pertsonaia maitagarria Euskal Herrian barna.

HERRENKA, BAINA KORRIKA EGITEN DU NIKOLAK

■ Ezkerretik eskuinera: Ramon Agirre, Jose Cruz Gurrutxaga, Aitzpea Goenaga, Ainara Gurrutxaga eta Jose Ramon Soroiz.

Ba al dakizue nor diren agiritarrak? Seguru zuetako batzuek haien berri duzuela, beste batzuek ez duzue jakingo agian, baina zuengandik uste baino gertuago daude. Sudur eta belarri handiak izan ohi dituzte, horra hor pista bat. Haiek ondo arraio ezagutzen dituen Agirre'tar Nikola dugu, lagunaren artean "Metxa" deitua (su erraz hartzen duena, metxa motzekoa izaki), Tentazioak taldearen azken antzezlanaren protagonista. Metxa agure erretiratu da, baina ez du bizitzatik dimititu, adarjolea eta erretxina da, gerran ibilia, gogor itxurakoa baina minbera du barrena; memoria pertsonal ahulekoa da, baina memoria historiko handia du. Agiritarra dugu; izan ere, beti erorian dabilen gizarajoak dira agiritarrak. Eta oraindik ere min hartzeko prest da Metxa egoskor maitagarria. Haren bizipenak, gezurrak, tramankuluak ikusi ahal izango ditugu

jokaleku gainean; hala nola, boza ematera doanekoa, euskaltegian izena ematen duenekoa, herriko ilunpe orokorra sabotatzen duenekoa... Ikuskizuna aurrera egin ahala, gero eta gertuago sentituko dugu Metxa, eta irribarrea aterako digu behin baino gehiagotan.

Koldo Izagirrek 1991n sortutako "Metxa esaten dioten agiritar baten ibili herrenak" narrazio liburuko protagonista dugu Agirre'tar Nikola. Tentazioak taldeko kide eta obraren zuzendari den Eneko Olasagastiri asko gustatu zitzaion Metxaren istorioa liburua irakurri zuten eta AEK-k eta Korrikak deitutako bekara aurkeztu zuen. "Metxa' euskaldunei buruzko gogoeta da, ironia handiarekin egin, guretik egin eta auto-konplazentzian erori gabe. Gainera, nahiko antzezgarria iruditu zitzaidan. Antzerkitik asko du liburuak, Izagirrek gezurrarekin jotzen baitu. Agiritar-

arren herriak badu alegitik eta fabulatik. Distantzia hartzen du hainbat gauza kontatu ahal izateko eta esateko".

Liburua egokitzerakoan, Izagirreraren ahotsa mantentzea kosta egin zitzaion Olasagastiri; autorearen ahotsak, izan ere, badu garrantziarik istorioan eta horrek ekarri zion buruhauste gehien. Horri irteera emateko, agiritarrak asmatu zituen pertsonaia gisa. Eta agiritar horiek izango dira hain zuzen istorioa kokatzen, Metxarekiko distantzia eta hurbiltasuna jartzen lagunduko dutenak.

Jose Ramon Soroizek jotzen du Metxaren rola. Harekin taula gainean izango diren adin guztietako agiritarrak, aldiz, honako aktoreek gorpuzten dituzte: Ramon Agirrek, Aitzpea Goenagak, Jose Cruz Gurrutxagak, antzerki kontuen berri orri hauetan idazten duen Ainara Gurrutxagak eta Xabier Sarasola gazteak. Aktoreei buruz zera esan digu Olasagas-

tik: "Ainara eta Xabier izan ezik, beste aktoreak ezagunak dira. Xabier lau urtez Zurriola ikastolako antzerki taldean ibili da, zortzi urte zituenetik. Ez zuen oraino testu antzerkirik egin. Natural eta aske agertu da taula gainean eta oso irakurketa zentzuzkoa egin du; harrituta utzi nau. Ainara ikusita neukan Donostiako Arte Eszenikoen Tailerrean eta zuzenean frogarik egin gabe deitu nion".

PETO-PETOAK. Pertsonaiak herrenka ibiltzen dira; euskaldunen topikoei jarraiki, sudur eta belarri luzeak dituzte. Exageratu egin dituzte pertsonaien ezaugarri fisikoak, distantzia lortze aldera. Arropak, aldiz, gaur egungoak dira, gertutasuna islatu nahian. Liburua 80ko hamarkadan kokatua bada ere, gaur egunera ekarri dute lana.

■ Xabier Sarasola gaztea eskuinean.

ALBERTO ELOSEGI

Hainbat elementu oso garrantzitsuak dira ikuskarian: musika, txotxongiloak... Musikari dagokionez, Joseba Tapiak zuzenean jotzen ditu sei kantu eta aktoreek abestu egiten dituzte. Horietatik lau kanta Joseba Tapiak eta Koldo Izagirrek apailatutako "Agur Intxorta Maite" diskoak dira. Iaz kaleratu zen disko horretan Gerra Zibileko hainbat kantu bildu zituzten eta musikatu. Metxarengan gerrak eragin handia izan duenez, abestiok bere bizipenen oihartzuna direla esan daiteke. Ikuskizunaren hasierako eta bukaerako abestia, "Agirretarren Bandera", Koldo Izagirrek idatzi zuen eta Oskorrik musikatu zuen duela urte batzuk. Okasiorako, musika berria jarri dio Tapiak.

Agirretarren mundu imaginarioa islatze aldera, modulo tolesgarriak dituen eszenografia osatu du Iñigo Altolagirrek.

■ Eneko Olasagasti

"Beharbada idazleek gehiago asmatzen dute interesatzen, hunkitzen gaituzten gaiak idazterakoan, antzerki autoreek baino"

Antzezle, zuzendari, gidoilari... gisa urte andana jardun du Eneko Olasagasti donostiarrak antzerkian, zineman nahiz telebistan. Korrika Kulturalaren habeetako bat den "Metxa" antzezlanean zuzendari lanetan aritu da.

■ **Korrika-AEK bekari esker egin du "Metxa" Tentazioak taldeak. Ez da ohikoa Euskal Herrian halako sorkuntza bekarik egotea, ordea.**

AEK-k adierazi izan du Korrika egiten denean, herriari asko eskatzen zaiola, eta nolabait itzuli egin nahi zitzaiola hori, kultur produktu baten bidez. Ohikotik kanpo eta egunero egin ezin den zerbaite kaleratuz, alegia. Filosofia hori gustuko genuen eta horregatik aurkeztu ginen beka deialdira. Gainera, aurretik ere, nahiz eta enkarguzkoa izan, "Komeriaka" egin genuen AEKrentzat eta oso gustura aritu ginen. "Metxa" moduko espektakulo bat euskara hutsean eta euskaldunontzat planteatzea ezinezkoa litzateke erabat, halako bekarik gabe. Diru publiko pila bat beharko litzateke. Azken finean hori da AEK-k egin duena: dirua jarri. Ez da nahikoa izan hala ere, AEK-k 60.000 euro jarri baititu produkzioarako eta 10 emanalditarako eta ekoizpena 85.000 euro ingurukoa izan da. Alabaina, errazagoa izan da lau horiek lortzea eta egin ahal izatea.

■ **Badirudi azkenaldian euskal antzerki taldeek batik bat nobelak aukeratzen dituztela eszenaratzeko: "Kutxidazu bidea, Ixabel", "Metxa" bera, "Ai ama!"... Bertako antzerki autoreen lanek ez dute zuen arreta pizten?**

Hori ez da hemen bakarrik gertatzen, nahiko orokorra da. Dramaturgia klasikoarekin edo egitura klasikoarekin du zerikusia beste ezerekin baino. 70eko hamarkadan iraultza bat egon zen eszenan, eta hori beste modu batera sortzen hasi zen. Ez zeuden, ordura arte bezala, autoreak, zuzendariak eta abar, lan egiteko modu libreagoak, zabalagoak sortu ziren. Gaur egun testu bat

edozein lekutan bilatzen duzu; jakina irakurtzen ditugu ere antzerkiko testuak. Irakurzaletasunak berak ere beste gauzak irakurtzera eta antzezpen posibleak ikustera eramaten zaitu. Azkenean, guztiak iturriak dira. Beharbada idazleek gehiago asmatzen dute liburuetan, hunkitzen, interesatzen, emozionaltzen gaituzten gaiak idazterakoan, antzerki autoreek baino.

■ **Zu kide zaren Tentazioak produkzio etxeak Komarekin batera Irrikitan telebista saioa egin du ETB1erako. Jarraituko du pantailan?**

Aste honetan bertan esango digute ea saioak jarraituko duen, audientziaren araberakoa izaten baita hori. Saio piloto bat eta sei atal grabatu genituen eta oraindik bi geratzen dira emititzeko.

Kuriosoa izan zen, ez baitzen guk proposatutako proiektua. ETBtik esan ziguten produktora batzuk elkarlanean jarri nahi zituztela eta "stand up" saio bat nahi zutela. Argi genuen nahiz eta monologo saioa izan, ez genuela "El Club de la Comedia" edo "Más Humor"ren antzekorik nahi. Haiek eskatzen zituzten beste elementu batzuk sartu genituen: istorio laburrak, bestelako pertsonaiak, baina batez ere Patxo Telleria eta Mikel Martinezen umorea. Umore mota asko sartzea bilatu dugu, barietatea, kritikotasuna lantzea, aktualitatetik gertu... "Irrikitan" aurkeztu genuen eta aurrera atera zen. Egia esan, telebistan bizi diren mementoak ikusita, pixka bat harrituta gaude programak jarraitu izanarekin. Programa ez da oraindik erabat erregularra, horrez gain izan ditugun baldintzak ez dira onak izan, beti presarekin egin behar duzu lan telebistan... Baina nahiko kontentu gaude emaitzarekin eta horrelako espazio bat izatearekin. Ez da programa eroso, prime timerako eta zaila da astelehen gauetan dauden gauza guztiakin borrokatzea, baina ea eusten diogun ●

■ Nondik ote datorkio Casablanca izena baserriari?

Metxaren gela urdinetik, haren mundu partikularretik miniaturazko agirretarren herria, Casablanca baserria... sortuko dira. Eskuinaldean Metxaren mundua daukagu, mundu onirikoa, urdinarekin sinbolizatua. Eta ezkerrean, mundu publikoa dago, eta hori gorriak irudikatzen du. Pastoraletik hartutako sinbolo horiekin jokatu dute, nahiz eta eszenarazteak pastoralekin zerikusirik ez izan.

“EUSKALDUNON EGUNKARIA” EROSTEN DU METXAK.

“Egunkaria” itxi eta hamar kulturgile atxilotu ondorengo egunean estreinatu zen “Metxa”. Gertakari hori antzezlanean islatu nahi izan dute eta “Euskaldunon Egunkaria” bera fisikoki bi pasartetan gehitu zuten. Metxak ere egiten du komentario agirretarrik auziaren inguruan: “Debekatzen gaituzten bitartean

libreak gaituk”. Horrez gain, emanaldi bakoitza bukatu ostean, “Egunkaria” reki-ko elkartasuna adierazten duen pankarta ateratzen dute taldekideek.

Mementoz, euskaraz ikus daiteke bakarrik antzezlan. Oraindik erabaki gabe du taldeak gaztelaniazko bertsioa prestatuko duen. Gainera, liburua bera gaztelaniara itzulita dago jada. Olasagastik adierazi digunez, “interesgarria litza-teke euskaldunak ez direnak hor kontatzen dena eta ematen den ikuspegia ikusi eta entzutea. Hala ere, itzulpenarekin gauza gehiegi galduko direla uste dut. Alegia, oso euskalduna dela eta oso guretzat egina. Gainera, erdaldunontzat gauza erakargarriak euskaraz egitea lortu beharko genuke. Ikus dezaten ziritatu beharko genituzke”.

Agirretarrak bertatik bertara ezagutzeko jakin-mina izanez gero, bada auke-

■ Beka baten fruitu

Tentazioak taldeak I. Korrika AEK bekari esker ekoitzi ahal izan du “Metxa” ikuskizuna. AEK-k eta Korrikak ekarpen bat egin nahi izan diote euskal kulturari eta beka hau sortu dute bertoko sortzaileen alde egiteko eta euskal kulturatik sortutako ikuskizun propioak bultzatzeko. Askotariko hamar lan aurkeztu ziren: antzerki hutsezkoak, antzerkia eta beste arloak nahasten zituztenak, zinema egitasmoak... Herrialde guztietatik gainera. Zentzu horretan oso pozik daude bekaren antolatzaileak. Edurne Brouard Korrika 13ko arduradunak adierazi digunez, “Oso oinarri sendoko obra da ‘Metxa’, Izagirreraren liburuan oinarritutakoa, zuzendari on eta ezaguna du, talde sendo batek egin du eta primerako aktoreak ditu. Jarritako helburuekin bete-betean asmatu dugu”. Produkzioarako beka izateaz gain, 10 emanaldi zituzten lotuta Korrika Kulturalaren baitan (azkenean 11 suertatu dira), eta azken horixe, obra zabaltzea gertatzen zaie zailen taldeei. Gainera taldeak bere kabuz gehiago lotu ditu.

Korrika bukatzean egingo dute balantzea eta orduan erabakiko dute bekarekin jarraituko dutenentz ●

ra franko. Besteak beste, martxoaren 13an Gasteizen izango dira, 14an Tolosan, 20an Iruñean eta 23an Bilbon ●

◆ KATIXA GARATE

Egunkaria aurrera

Orain inoiz baino gehiago!

Egin zaitez harpidedun

deitu
deitu

943 30 35 55 / 943 30 35 54
635733389 / 635733388

telefonoetara
telefonoetara

edo bidali zure datuak eta telefonoa helbide hauetara:

www.egunero.info/harpidetza

Martin Ugalde Kultur Parkea • Eraikin zuria • 20140 ANDOAIN

Egunero

Guztiak balio du arte garaikidean? Nora arte iristen da artea eta non hasten da zalaparta mediatikoa? Urtarrilean Guggenheim Museoan margolan bat zintzilikatzea lortu zuen Mike Nedo kolektiboak galdera hauek berriz plazaratzea lortu du. Ikusgarria bezain harrigarria izan zen kolektiboaren lehen jarduna. Ikusgarritasun horri eutsi dio ordutik, web gunea, Arcon eginiko ekintza eta kideen anonimatua baliatuz. Baina zein da benetan Mike Nedoren asmoa?

“GIZARTE HAU BARREGARRIA DA”

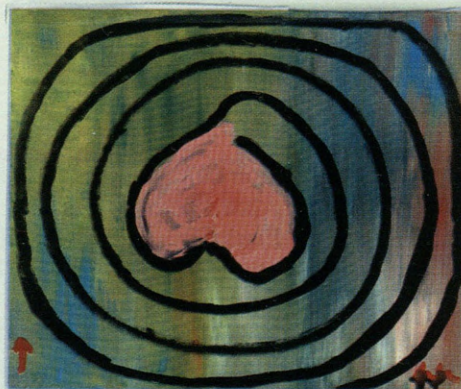
Batzuetan horrela dirudien arren, ez artearen munduan ez beste munduetan ez da inoiz ezer aldatu”, zioen Mike Nedo kolektiboak “Karma” aldizkarian eginiko elkarriketan. Eta jarraian, horretarako borrokatzen jarraitzeko asmoa agertzen zuen kolektiboak. Borroka horren lekuko da Mike Nedok Guggenheimen urtarrilean eginiko ekintza. Harridura sortu zuen Museoan koadroa zintzilikatzeak. Baina, www.mikenedo.com web guneako foroan dauden mezuei erreparatuz gero, bi ondorio atera daitezke: batzuek aspaldiko desira betetzen ikusi zutela, alegia, arte garaikidean egun egiten diren gauzei astindua ematearena. Aldi berean, zantzak sortzen ditu orain arte inork ezagutu ez duen kolektibo honen agerpenak. Hona hemen, kolektiboari eginiko elkarriketan, hauek argitzeko pista batzuk.

■ **Komunikabideetan ugari agertu zireten arren oraindik ez dugu argi nor/nortzuk diren Mike Nedo...**

Mike Nedo kolektibo ireki bat da eta hamabi pertsonak osatzen dute bere fundatzaile gunea. “Amodiozko Ziriflipa” Guggenheim Bilbao Museoan zintzilikatzeko Mike Nedo lau pertsonekin jarri zen kontaktuan. Koadroa beste pertsona batek margotua zen. Helburua edozein artista izan daitekeela frogatzea zen eta zabaltzeko medio egokiak izanez gero, bere lana garrantzitsua izatera iritsi daitekeela. Obra hura zintzilikatzean sortu zen Mike Nedoren sostengu taldea, Mike Nedori gizarte hau barregarria dela frogatzen laguntzeko.

■ **Urtarrilaren 21ean Guggenheim Museoan sartu eta margolana zintzilikatzea lortu zenuten. Nola moldatu zireten segurtasun sistema ekiditeko?**

Margolana segurtasunekoak begira ez

■ **Goian, “Amodiozko Ziriflipa” lana. Behean, hura askatzeko dioen kamiseta.**

zeudenean zintzilikatu genuen. Inoiz ez gaitu arduratu Guggenheimeko segurtasunak. Dorre bikiak erori ostean, ez dut uste gure ekintzak garrantzi gehiegi duenik.

■ **Nork sortu zuen margolana?**

Anonimatuan egon nahi duen pertsona batek. Margotu duen bakarra da eta hama bost minutu igaro zituen zeregin horretan.

■ **“Museo gehienak egia finkatu nahi duten elizak bezalakoak direla”, adierazi duzue. Salbuespenik ba al dago?**

Arte garaikidea deskalkifikatu nahi dugula entzun dut eta ez da egia. Mike Nedok ez du inoiz bere burua artea juzgatzeko gai ikusi. Hori egitea maitasuna katalogatzen

saiatzea bezain arriskutsua litzateke. Hori da gure kexa nagusia museoeekiko eta kritikoeekiko. Tristura sorrazten digu baita ere arte lanak babestuta eta giltzaperatuta egoteak. Hala ere, museoei eta elizek egia zehaztearen benetako erruduna, bere sentimenduari entzun gabe egi hori irensteko prest dagoen ikuslea dela uste dugu.

■ **Esan duzuenaren arabera, medio egokiak izanez gero, edozein izan daiteke artista. Horrela dela uste duzue benetan? Edozer izan daiteke arte lan?** Gizarte honetan arrakasta, fama eta diruaren arabera neurtzen da. Ni ideia horren antipodetan nago. Ez naiz arteaz ari, gizarte honek espresatzeko dituen modu guztietaz ari naiz. Horregatik uste dut gizarte hau barregarria dela.

■ **Zuen web gune eta foroak arrakasta izan dute. Zergatik uste duzue dela?**

Guggenheimen aurkeztu genuen lehenengo obrak arrakasta handia izan zuen. Komunikabideei erantzuten saiatu ginen, baina ez genuen hauetan atrapatuta geratu nahi, beraz, gure web gunean iraun, eta handik beste guztia antolatzen dugu.

Orain margolana askatu nahi dugu. Autoreak gutuna bidali du Guggenheimera obra itzultzeko eskatuz. Baina ez diote erantzun. Arcon gure bigarren lana aurkeztu genuen: “Amodiozko Ziriflipa Askatu” izeneko plantilarekin margotutako 100 kamisetako serie numeratua. Gure kolaboratzaileek eskutatik kendu dizkigute.

■ **Beste ekintzarik egingo duzue?**

Hilaren 20an Amodiozko Zirifliparen askatasunerako Festa Mundiala egingo dugu Berangoko Image aretoan. Festa irekia da. Musika, dantza eta ikuskizunak egongo dira. Guggenheimekin negoziaketak nola doazen ere azalduko dugu ●

■ **IZASKUN JAUREGI**

EMAKUMEAK XX. MENDEKO HISTORIAN

(Pertsonaiak, gaiak, gertaerak)

Hellen Keller, Marie Curie, Rosa Luxemburg, Gertrude Bell, Virginia Wolf, Anna Freud, Maria Maeztukoa, Simone de Beauvoir, Hannad Arendt, Eva Duarte, Frida Kahlo, Indira Gandhi, Angela Davis, Winnie Mandela, Marija Gimbutas, Rigoberta Menchú, ... (pertsonaiak); Martxoaren 8a, Emakumeak greban, lesbianismoa, Espainako estatua eta emakumeen eskubideak, Emakume Abertzale Batzarra, emakume alemaniarra nazismoaren garaian, etxean erditzea eta bularra ematea?, antisorgailuak, Ama Birjinaren zeruratzea, klitori orgasmoa, mugimendu feminista Euskal Herrian, Nairoibiko biltzarra, superwomanak, gerra denborako bortxaketak, ezkontza barneko biolentzia, ... (gaiak). (2002ko Emakunde Saria!!)

EMAKUNDE SARIA

HEZKUNTZA ARLOA

— OINARRIZKO LIBURUTEGIA —

EMAKUMEAK XX. MENDEKO HISTORIAN

(PERTSONAIK, GAIK, GERTAERAK)

EUSKAL HERRIKO PERTSONAIK

— OINARRIZKO LIBURUTEGIA —

EUSKAL HERRIKO PERTSONAIK

Xalbador, Miguel Amilibia, Antso VI.a, Jakituna, Luis Arana Goiri, Rikardo Arregi, Josemiel Barandiaran, Joxe Migel Beñaran (Argala), Indalezio Bizkarrondo (Bilintx), Santi Brouard, Joan Jose Elhuyar, Kepa Enbeita, Xabi Etxebarrieta, Bernart Etxepare, Julian Gaiarre, Eli Gallastegi, Bitoriano Gandiaga, Inessa de Gaxen, Dolores Ibarruri, Manuel Irujo, Lazkao Txiki, Arturo Kanpion, Federiko Krutwig, Patxi Larrainzar, Piarres Lartzabal, Joannes Leizarraga, Felix Likiniano, Tomas Meabe, Jon Mirande, Telesforo Monzon, Frantzisko Navarro Villoslada, Jon Paredes Manot (Txiki), Maurice Ravel, Pablo Sarasate, Etxahun, Benjamin Tuterakoa, Pedro Urtsua, Luis Villasante, Tomas Zumalakarregi, ... Gure herriaren historia ezagutzeko ezinbesteko liburua

GAIAK

ARGITALDARIA

Jadanik
salgai zure
liburudendan!!!

A S T E K O L I B U R U A

ZEGAMAR BATEN GEZURREN XARMA

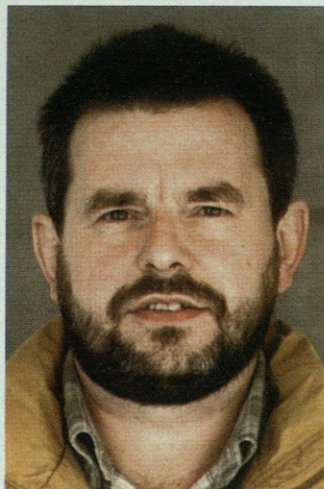
**ANTONIO
BOLAS**
Joxantonio
Ormazabal
ELKAR
164 orrialde
8,50 euro

Gezurrak esateko artearen jabe zen, dudarik gabe, Antonio Irigoras Agirre zegamarra, ezizenez “Gezurti”, “Gezurtero” edota “Bolas” bezala ezagunagoa. Eta Joxantonio Ormazabalek ilusio handiz jaso ditu bere jaioterriko gizon berezi horren ateraldi xelebreak. Horretarako, etxez etxe ibili zen Zegaman, Antonio “Bolas”ek esan zituen gezurren bila, eta baita pila ederra jaso ere. Gero, gezurrak politagoak lirakeela marrazkiekin eta, Jesus Lucasi eskatu zion haiek irudikatzea. Izan ere, Antonio Irigoras Agirre “Bolas”ek asmatzen zituenak ez ziren txantxetakoak!

Adibidez, hark serio-serio esaten zuenez, bazuen seme bera baino zaharragoa. Eta urte batean hiru uda pasa zituen frantsesa ikasten. Etxeko ganbaran gordeta zeukan hegazkina, eta halako batean hegazkin horrek umeak egin zizkion. Afrikan soldadu ibili zenean, paraxutik ez eta aterkia zabaldua salto egin zuen hegazkinetik. Noiz-bait lanean aritu zen ere: Ordiziako igerilekuan baldosak jartzen... baina igerilekuari urik kendu gabe. Gauza harrigarriagorik ere egina zuen gizonak, halere, erreka su hartu zuen batean, gasolinarekin itzali baitzuen! Beste behin...

▼ Egileari Galdezka

“Artista zen ‘Bolas’ gezurrak egiaren kolorez esaten”

Joxantonio Ormazabal

EUSKAL KULTURA GAUR/ AIITOR BAYO

■ Ezagutu al zenuen zuk Antonio “Bolas”?

Jakina. Biak zegamarra ginen, adinak adin, oso lagunak, bera baino hogeita bost urte geroago jaioa banintzen ere. Izan ere, Antonio 1923ko urriaren 20an sortu zen, eta 1999ko ekainaren 14an joan zitzaigun, munduan 76 urte igaro ondoren. Bizi izan zen bitartean nahiko barre eta algara eragin zion jendeari, gorputzez txikia izanik irudimenez erraldoia baitzen. Igeltseroa langintzaz, etxez etxe ibili zen urte askotan zehar, beti irribarretsu. Oso gizon berezia zen, originala inor izatekotan, baina ez egiten zituen gauzengatik, esaten zituenengatik baizik. Egia esan, gezurrak esateko artearen jabe zen hura.

■ Nolakoak ziren haren gezurrak?

Oso politak, finak, irudimentsuak, denak barrez lehertzen jartzeko modukoak. Antonio artista zen gezurrak egiaren kolorez esaten. Antonio, untxiak hankaz gora jarri eta jeztan zituen baserritarra baitzen, adibidez, baina baita pijamarekin lo egin ordez, galtzei buelta emanda lo egiten zuen “señoritoa” ere...

■ Zerk bultzatu zaitu “Antonio Bolas” liburua egitera?

Askotan esan ohi zidaten Zegaman Antoniok merezi zuela liburu bat egitea, bere gezurrak eta asmazioak kontatuz. Eta, egia esan, neuk ere horixe pentsatzen nuen. Beraz, asmo horrekin hasi nintzen han eta hemen Antonioren pasadizoak jasotzen. Bai Antonioren etxean, bai herritarren artean, harrera ezin hobea egin didate, eta hori ez nuke utzi nahi eskertu gabe. Bestelakoan, nik nahi dudana da liburu hau haurrek, gazteek eta helduek irakurtzeko modukoa izatea. Lan zail samarra hartuko nuen, agian. Ez dakit gauza onik egin ote dudan. Saiatu bai, behintzat.

L I B U R U A K

ZORTZI KONTAKIZUN

Isaac Bashevis
Singer

ALBERDANIA/
ELKAR

225 orrialde

11,20 euro

YIDDISHEZ IDAZTEN ZUEN NOBEL SARIA

Isaac Bashevis Singer, 1978ko literatur Nobel saria, XX. mendeko kontalari lhoberenetako bat da, eta yiddishez mintzo den herri baten istorioak jaso zituen, idazle poloniar judu honek desagertutako mundu baten berri eman nahi baitzuen. Hain zuzen ere bere "Zortzi kontakizun" euskaratu ditu Koro Navarrok. Yiddisha, Singerek bere idazlanetarako hautatu zuen hizkuntza, Europako Ekialdeko komunitate juduen hizkuntza da, goi-alemanieraren aldaera, hebreerazko hitz asko ere badituena. Oharkabean hiltzen ari zen hizkuntza eta kultura hau, holokaustoaren eta baita Stalinen biktima ere izan zelako. Halaber, Israelgo estatuaren biktima ere izan zen, hebreera hautatu zelako israeldarren batasunaren hizkuntza izateko.

JAKIN, 134

Batzuen artean

JAKIN

142 orrialde

8,40 euro

2001EKO EUSKAL LIBURUGINTZA AZTERGAI

Hogeita bost urteko eskarmentua du Joan Mari Torrealdaik urtero euskal liburugintzaren azterketa egite kontu horretan. Eta "Jakín" aldizkariaren 134. zenbakian, besteak beste, 2001. urtean euskaraz argitaratutako liburuen katalogoa eskaintzeaz gain, urte horretan sortu ziren euskal liburuen ekoizpenaren azterketa eta balorazioa ere osatu du, honako alderdi hauek landuz: argitalgintzari dagokionez, liburu ekoizleen aniztasuna eta argitaletxe emankorrenen aipamena; argitalpen zifren inguruan, argitaratutako tituluen zifrak, nobedadeak eta berrargitalpenak, jatorrizko eta itzulitako liburuak; eta, azkenik, gai multzoen sailkapenari buruzko datuak eta azterketa.

TXARA TXIKIA

Antton Kazabon

IBAIZABAL

66 orrialde

7,81 euro

OINUTSIK IBILTZEA GUSTUKO ZUEN NESKA

Oinutsik eta galtza motzetan ibiltzea gustuko zuen neska txikiaren istorioa kontatzen du Antton Kazabonek "Txara txikia" liburuan, Arrastaluk eginitako marrazkiak lagun dituela. Armairuak lehertzeko zorian zituen, oinetakoz gainezka, eta kolore, neurri, marka, eta mota guztietako pirata galtzak ere bai, baina Txarak, janztekotan, gehienez ere abarkak ipiniko zituen, eta galtza luzeak janzten bazituen, behetik gora igoko zituen berehala. Amonarekin bizi zen neskato hori, bere gurasoak beti lanpetuegi zebiltzalako, eta baita ama eta amona ez zirelako ondo konpontzen, ama-alabak baziren ere. Berak izugarri maite zituen bai amona eta bai gurasoak, eta irrikitan zegoen elkarrekin noiz joango ote ziren bizitzera. Itsasoak arazoaren konponbidea eman zion arte.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantzi handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarek handieneko — **MultiOpticas** — profesionalengan konfiantza izan duzulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - **DONOSTIA**

LIBURUAK

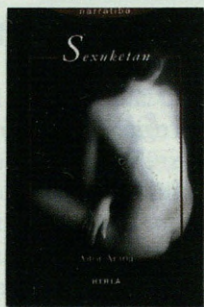
**EUSKAL
KRITIKA, GAUR**
Batzuen artean
EUSKO
IKASKUNTZA
306 orrialde
14 euro

EUSKAL KRITIKAREN INGURUKO LANAK

Mari Jose Olaziregi eta Aurelia Arkotxak zuzendutako edizioan Eusko Ikaskuntzak euskaraz, gazteleraz eta frantsesez plazaratu duen liburua honetan, euskal literatur kritika eta honen garapenaren hausnarketa egin asmoz 2000. urtean egindako jardunaldietara aurkeztu ziren zortzi ponentziak bilduta daude. Orduan, literaturaren eta kritikaren irakaskuntza Euskal Herrian izan zuten hizpide, batetik, eta hor, Jesús María Lasagabaster, Mari Jose Olaziregi eta Patri Urkizuren ekarpenak eman ziren. Bestetik, literatura genero edo modalitate desberdinen inguruko unibertsitate-ikerketak ere aztertu ziren, Jon Casenave, Xabier Etxaniz, Jon Kortazar, Ana Toledo eta Patri Urkizu unibertsitate irakasleen diagnostia zela bide.

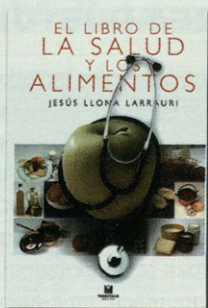
SEXUKETAN
Aitor Arana
HIRIA
104 orrialde
10,75 euro

SEXU JOLASAK GAI DITUZTEN NARRAZIOAK

Sexu jolasak dauzkate oinarri Aitor Aranak "Sexuketan" izenburuko liburuan azaltzen dituen bederatzi narrazioek, baina bere alde lizuna baduten arren, gehiago dute fantasiazko egoeretatik. Esan nahi da, narrazio bilduman agertzen diren sexu jardun, maitemintze eta bizipen sexualak fantasiaren alorrean kokaturik daudela. Aitor Aranak, testu erotikoak eta are pornografikoak idazten dituenean, ez du gogoko testuinguru jakin batean mugatuta ibiltzea (beti larrujotzeak azalduz, kasu), zerbait berria eskaintzea baizik. Adibidez, amona maitagarri baten ezusteko mendekua, bere burua baino maite ez duen gaztearen amarruak, jende ikustezinarekin sexu harremanak dituenaren gozamen, mamu bilakatu ostean irakasle zahar batek egiten dituenak...

**EL LIBRO DE LA
SALUD Y LOS
ALIMENTOS**
Jesús Llona
Larrauri
TTARTTALO
204 orrialde
19,40 euro

OSASUNTSU BIZI AHAL IZATEKO JAKIAK

Zer jan eta edan beharko genuke osasuntsu bizi ahal izateko? Galdera horri zematzen dio erantzuna Jesús Llona Larraurik Ttarttalo argitaletxearen bidez plazaratu duen "El libro de la salud y los alimentos" liburuan. Sabela betetzeko erabili ohi dugun janariak gure osagarririk onena izan behar duelako, osasunean eta elikaduran aditu den gizon honek gai hauek azaltzen ditu: besteak beste, giza gorputza nolakoa den, diabetes izanik zer jan, baratxuriaren eta beste elikagai batzuren onurak, euskal sukaldaritzako hainbat plater gozo, hanburgesa osasuntsuak, ogitarteko bikain eta osasuntsuak egiteko ideiak, minbiziari aurre hartzeko jan beharko genituzkeenak, eta 55 urte bete eta gero osasuntsu ibiltzeko egitea komeni dena.

DISKOA

ITXAROTEN
Iluna bar
KUMA
12 kanta
14 euro

POP ROCK BANDA BERRI BATEN DOINUAK

Gorka Hermosa akordeoilariak osatutako pop rock banda berria dugu Iluna Bar. Nolanahi ere, oso ezagunak dira bertan parte hartzen duten lagunak: Hemendik At-eko abeslariak izandako Eurne Arizu eta Stella Bernal, kasu. Edota Jesus Prieto "Pitti", Celtas Cortoseko gitarrajole ohia; César Díaz, Carlos Segarra eta besteren baxujolea izandakoa eta Oscar Astruga, Mecano,

Sabina, Burning eta La Barbería del Sur taldetako bateria. Gauza da, denak elkartu eta hamabi kantu hauek eskaintzen dizkigutela: "Ispiluen bestaldean", "Zure begirada batek", "Galderen erantzunak", "Hemendik At", "Hire kabuz pentsa!", "Mara mara", "Amalurraren Oihua", "Noraezean", "Gaur goizean", "Ahaztu ezin", "Itxaroten" eta "Jefedad".

Informazio gehiago: www.gureagenda.com**BILBO, martxoak 13****Musika**

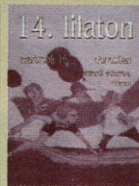
Les Luthiers izenez ezaguna den boskotea, ikasle garaian elkartutako lagun talde bat bezala hasi zen ikuskizun komiko-musikalak egiten eta egun, ia 40 urte igaro direnean, horretan jarraitzen dute. Azken lanaren izenburua "Todo porque rías" da.

Euskalduna jauregia
23:30

EIBAR, martxoak 17**Antzerkia**

Antzerki topaketetan, unibertsitateok ere beren tarteak izan ohi dute. Aurtengoan lau konpainia izango dira aukera hori izango dutenak. Besteak beste, Narruzko Zezen taldea "Los ochenta son nuestros" lanarekin izango da.

20:30
Unibertsitatea

DONOSTIA, martxoak 16**Lasterketa berrikoa**

Hamalau garrenez Lilatona egingo dute, Lilaton taldearen eskutik. Alderdi Ederetik hasita, emakumeenizako lasterketa honek bost kilometrotako ibilbidea egingo du. Izena emateko, bidali mezu bat hona: lilaton@euskaltel.net.

11:00

BIARRITZ, martxoak 14**Antzerkia**

Jean Michel Ribes da "Théâtre sans animaux" komediaren zuzendaria. Bertan, Annie Grégorio, Lionel Abelanski, Sara Haxaire, Philippe Maganan eta Christian Pereirak hartzen dute parte.

21:00
Kasinoa

BASAURI, martxoak 16**Opera**

Pucciniren opera onenetarikoa dugu "La Bohème". Euskal Herriko hainbat eszenatokitan izango da hilabete guztian zehar, bertsio diferentetan.

20:00
Social antzokia

ZORNOTZA, martxoaren 31 arte**Erakusketa**

Andres Nagel nazioartean ezagunetako den euskal artistetako bat da. "Constructor de ideas" erakusketa eskultura eta erliebeak jasotzen ditu, guztira 30 bat pieza.

Zornotza aretoa

GASTEIZ, martxoak 15**Kontzertua**

Gatibu talde gernikarrak "Zoramena" diskoa aurkeztuko du, non Extremoduro taldeko Robek eta Platero y tú taldeko Fitok ere parte hartzen duten.

Azkena aretoa
21:00

IRUNEA, martxoak 18**Dantza**

Gesc Gelabert, Espainiako dantza garaikidearen dantzari eta koreografo esanguratsuenetakoa, Euskal Herria dator berriro ere. "Prefudis" ikuskizuna aurkeztara.

20:00
Gaiarre antzokia

VILLABONA, martxoak 15**Antzerkia**

Euskal literaturan aski ezaguna den Joxean Sagastizabalen "Kutsidazu bidea, Ixabel" egokitu eta taularatu du Gorringo konpainiak. Egokitzena Nagore Aranburuk egin du eta zuzendari lanak Anartz Zuazuak.

22:30
Gurea aretoa

ARANGUREN, martxoak 16**Txotxongiloak**

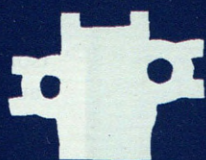
Txotxongiloez baliaturik, Gorakada taldeak "Ahatetxo itsusia" ren ipuina bi bertsiotan dakar, gaztelaniaz (17:00etan), eta euskaraz (18:30etan).

Kultur etxea

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 943 37 34 03 faxera

Agenda: KATIXA GARATE

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

Ez da garai ona oraingoa ezer landatzeko. Orain landatzen denaren loraldiak ez du etorkizun handirik. Hori ongi jakinda egin dute erasoa Hegoaldeko gurutzatu bananeroek.

TROPIKALA EZ DA BANANEROA

Euskadi deitzen zioten mendeko poetek siouxu nahi izan zuten Euskal Herria, baino, behingoz jabetu gaitezten: gu, geurez, tropikoan bizi gara. Metereologoen udaberria kazetariak iragarriko digutena baino dezente aurreratuagoa zetorrenaren beroa aitzakiatzat hartuz euskararen bizkarra ederki berotu digute hegoaldeko gurutzatuek.

Giroa bero, euskaldunon mina loretan, ardo kolorez, odolez malkotzen ari da haltzaren begietan.

Giroa bero, suilaka eroritako ura, epel, gozo sartu da zain dituen zainek betetzen duten zirikitua besterik ez den

lurrean. Eta zainek, elkar hartuz, areago errotu eta negua amaitutzat jo dute.

Berandutxo da. Zuhaitzak, zuhaixkak, belarrak... ia edozer landatzeko, berandutxo. Orain landatzen dugunaren aurtengo loraldia zapuzteko arrisku ederra... ez ordea datozen udaberrietan harro loratu asmoz lur bero hezean itsasteko. Ez da berandu.

Hegoaldeko gurutzatu bananeroek herra deliberatu

dute erasoaren sasoia ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Hirugarren Munduan hainbat espedizio egin du Munduko Begiak GKEak. Ikusmen arazoak dituzten pertsonei laguntza eskaintzea da erakunde honen helburua.

MUNDUKO BEGIAK

Rafael Ribó politikari katalanak eta Borja Corcostegui oftalmologoak Munduko Begiak Fundazioa Gobernuaz Kanpoko Erakundeak sortu dute, Hirugarren Munduko biztanleek eduki ditzaketen ikusmen arazoak konpontzeko asmoz lanean ari dena. Iaz sortutako GKE horrek 250 inguru profesional dauka, oftalmologiaren mundukoak, eta herrialde behartsu batera espedizio bat antolatzen duenean berrehun kontsulta eta berrogei bat interbentzio oftalmologiko burutzen ditu batez beste.

Fundazioak nahiko finkatuak dauka Sahara eta Mozambiken jarduteko programak, eta Bolivia eta Bosnian ere lanean hasteko bere asmoak plazaratu ditu, Bilbon egindako aurkezpenean. Baina ez dira

hor geratzen GKE honen proiektuak, beste hainbat herrialdetara ere (Honduras, Nika-

ragua, El Salvador, Brasil, Ekuador, Peru, Ginea eta Ghana, Nepal ahaztu gabe) espedizioak antolatzeko asmoa azaldu baitzuten.

Munduko Begiak Fundazioa Saharako errefuxiatuen guneetara egindako lehen bisitaldi baten ondotik sortu zen. Eta geroztik, 2001. eta 2002. urteetan, bederatziz espedizio egin ditu Sahara aldera, eta bertan 1.810 gaixo ikusi ondoren, 362 pertsona operatu ditu. Kataratak (edo begi-lausoak), glaukoma, erretinako arazoak edo trakoma izeneko konjuntibitis kutsakor gaiztoa (Hirugarren Munduan itsutasuna eragitera ere irits daitekeena) dira normalean lurralde horietan GKE honek gehien ikusi eta tratatzen dituen gaitzak ●

◆ JABIER AGIRRE

Larrun mendira bentaz benta

Pirinioek, Kantauri itsasoaren ertzean bukatu baino lehen, badute Lapurdi eta Nafarroaren arteko muga egiten duen talaia paregabe bat: Larrun mendia. Ikuspegi oso zabalak eskaintzen dituen gailur airoso honetatik, Kantauri itsasoa, Landak, Pirinioetako mendiak, Nafarroako barrualdea eta euskal kostaldea ikus daitezke. Kostalde honek aspalditik izan duen erakarpen turistikoa zela eta, 1909an Larrunen tontorreraino igoko zen kremlera-tren bat egitea aztertzen hasi ziren, turistak goraino eramateko. Orain martxotik azarora ibili ohi den tren txiki honek egin zutenetik aldaketa gutxi izan ditu. I. Mundu Gerrak behartutako parentesia eta gero, 1924ko ekainaren 30ean inauguratu zen. Geroago, Espainiako Gerra Zibilean eta II. Mundu Gerran, tontorra komunikazioetarako gune gisa erabili zuten armadek; eta gaur errepikagailu handi batek eta inguruan dituen eraikuntza itzelek zatartzen dute begiraleku eder hau.

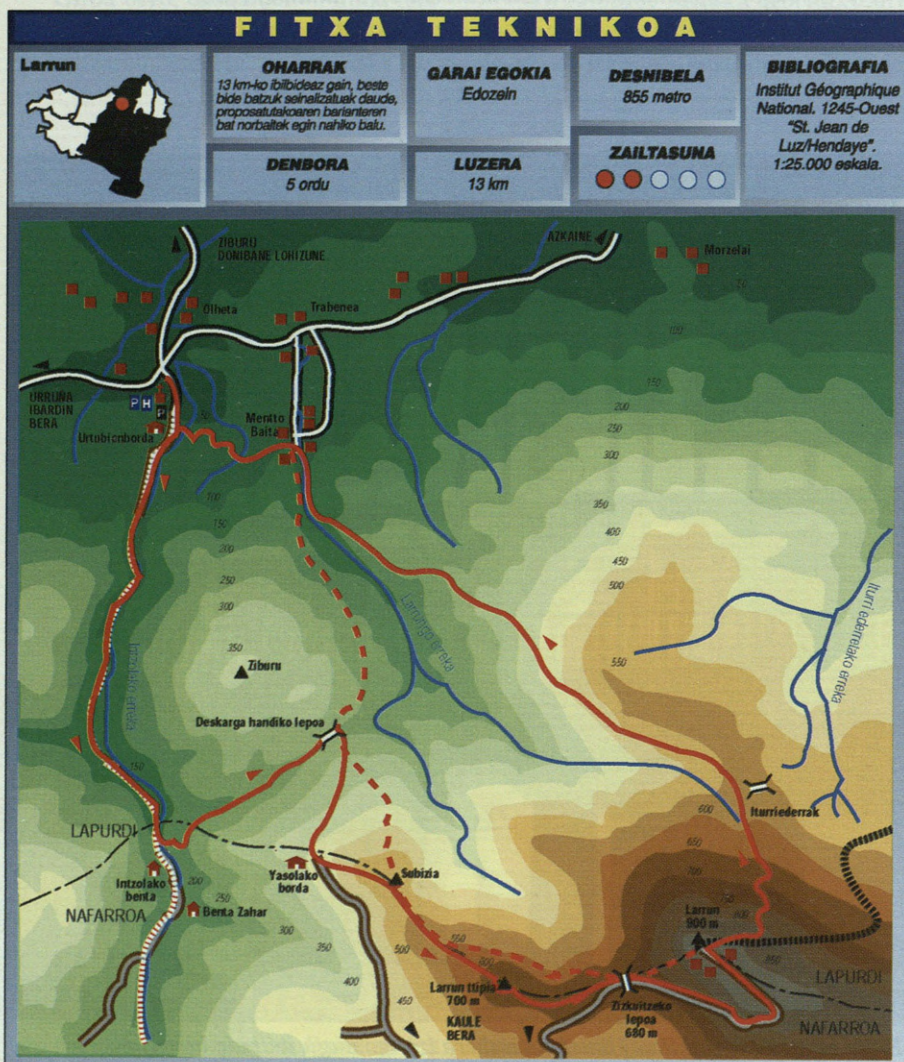

■ Yasola, Intzola, Benta Zahar eta Mentto Baita bentak (argazkikoa) ikusteko aukera izango dugu ibilbide honetan.

Urruñatik Azkainerako bidean dagoen Olheta auzoko ermitaren ondoan hasi gara oinez, errepidearen ondoan bertan (44 m). Neguko eguzki atsegina dugu gaur lagun eta laino mazkal batzuk daude hemendik ederki ikusten den Larrunen gailurrari erantsita. Mendi-rantz zuzen-zuzen doan pista bakarretik abiatu gara eta berehala Urtubienborda baserriaren ondotik pasa gara, zakurrak zaunka bizian jarritz. Asfalto bukatu denean bide hau zen galtzadaren harriak ikusi ahal izan ditugu. Bera alde-rantz zihotan galtzada honek eramango gaitu, ibil-laldiaren puska handi

■ Larrun mendiari bisita egingo diogu.

batean, mugaren inguruan dauden bentetarraino. Bidearen ezkerrean "Gîte d'etape" dioen seinale bat ikusi dugu ezkerre-rantz xenda txiki bat adieraziz; hortik bueltatuko gara gero. Galtzadari segituz, erreka beti ezkerrean dugula joan gara zuhaitz artean konglomeratuzko bloke handi bitxiei begira. Bidea laua da eta oso erabilia. Bidegurutze batera heldu gara: eskuinera eta gora doana da galtzadaren jarraipena, hemendik joanez gero ongi kontserbatutako tarte ede-

Larrun mendia
"antolatze" proiektua
1996an hasi zen gauzatzen,
herriar askoren
haserrearekin. Baina,
Larrun gune babestua
izanik, lanak geldiarazi
behar izan zituzten orduan.

rrak ikusi ahal izango ditugu; ezkerre-koa hartuz gero, minutu gutxiren buruan berriro eskuinekoarekin elkartuko gara eta leku berera iritsiko, erreka ondoan dauden haritz eder batzuetara (115 m).

Haritz hauetan geldiduna egin eta gero, ezkerre egin dugu erreka gurutatuz. Bide garbitik berehala heldu

ASIER AGIRRESAROBÉ

■ Benta Zahar etxe berritu ederra da, erreka ondoan eta taberna terraza ederrarekin.

gara Intzolako bentara. Erreka zuloan kokatua, fatxadan letra handiz idatzita dauka "Souvenirs d'Espagne" lotsagabe bat. Frantsesak "sevillana"z jantzitako panpin txikiak oroigarri moduan erostera erakartzeko izango da... Tabernak terrazatxo bat dauka atarian, eta turistak dabilta inguruan, hona kotxez irits baitaiteke Ibardin aldetik datorren pistatik. Benta Zahar ezagutzeagatik bakarrik, galtzadaren antzinako trazatua segitu dugu (orain hartxintzarrez estalia). Berehala heldu gara Benta Zaharrera, etxe berritu ederra, erreka ondo-ondoan

hau ere, eta aurrekoak bezalako taberna-terrazza batekin. Hemendik aurrera segitzen du galtzada zaharrak, erreka ezkerrean duela, zubia pasa gabe, Bera aldera. Intzolaraz itzuli gara eta etxe ondoan GR10 ibilbidearen seinale baten ondoan dagoen zubi txikitik beste aldera pasa.

Bukatu da tarte laua, eta bidexka maldatsuari heldu diogu honela, pintura zurigorritz markatua. Pirinioak estatu frantsesetik alderik alde igarotzen dituen GR10 ibilbidearen marka da honakoa. Ibilbide bera, baina mugaren beste aldetik egiteko

■ Azkaineko Udalaren asmoak Larrunen

Larrun mendia "antolatzeko" proiektua 1996an hasi zen gauzatzen, herritar askoren haserrearekin. Baina, Larrun gune babestua izanik, lanak geldiarazi behar izan zituzten orduan. Garai hartan, Azkaineko auzapezak publiko adintsuarentzat mendiaren igotzea erraztu behar zela adierazi zuen. Eraikin berriak, otoitzegi bat eta beste instalazio batzuk eraikitzea da proiektua. Udalaren arabera, baserritarrak laguntzeko ona litzateke egitasmoa, aterpeak izateko eta bazka lekuak antolatzeko. Baina proiektu turistiko hutsa besterik ez ote den susmoa ezin dute saihezi asmo honen aurkakoek. 300.000 lagunek igotzen dute urtero mendi hau, eta oraindik jende gehiago ekartzea erokeria litzatekeela iritzi dute. Ekologistek uste zuten Larrun gune babestu izendatzerakoan legeak ondare naturala babestea ziurtatuko zuela, baina ez da horrela. Laster, Larrun parke urbano antolatu bat izan daiteke ●

ASIER AGIRRESAROBÉ

■ Yasolako benta borda txiki bat da, udako hilabeteetan kanpoaldeko mahaiak jendez gainezka izaten dituenak. Jendea oinez iristen da bertaraino.

beste bide bat dago, GR11. Biak interesgarriak bezain ilogikoak, mendiaren formek ez baitute mugarik ezagutzen... Zigi-zaga, Deskargahandiko leporaino iritsiko gara bidexka honetatik, Ziburu mendia eta Subizia mendien artera (273 m). Bazkan dagoen ganaduaren atzean, Larrunen gailurra agertu zaigu bat-batean harro-harro. Mendi handi garrantzitsu bat dirudi hemendik ikusita. Lepoan harrespila bat dago, pinturazko seinaleekin zikindua gaixoa, eta GR10 bidearen beste panel bat. Ezkerrean jaitzen den bidea Mentto Baitara doa. Guk kontrako norabidea hartu dugu gorantz Yasola aldera. Yasolako benta Subiziaren mendebaldeko aldapetan kokatutako borda txiki bat da, udako hilabeteetan kanpoaldeko mahaiak jendez gainezka izaten dituenak, bertan edozein edari hartu eta bazkaldu ere egin baitaiteke. Jendea oinez iristen da bertaraino. Bertakoek, benta hornitzeko, Bera aldetik datorren lurrezko pista erabiltzen

■ Miarritze eta Montijoko Eugenia

Larrun mendiaren oinetan dago Sara herri txikia, urte luzeetan kontrabandoaren gune nagusia izan bide zena. Saran idatzi zuen Pedro Agirre, "Axular" apaizak, 1643an, "Gero" euskal obra garrantzitsua. Hala-ber, hementxe pasa zituen Joxe Migel Barandiaranek erbesteko urteak, eta Atauna itzultzean, dakigunez, herri honen izenaz deitu zuen bere baserria. Gainera, hemendik pasa dira beste hainbat pertsonaia ezagun, Winston Churchill, Luis Mariano, Napoleon hirugarrena...

Montijo-ko Eugenia, Napoleon III.aren emaztea, Miarritzeko giroan aspertu egiten omen zen, kokoteraino zegoen printze eta bestelako pertsonaien festetaz. 1859ko irailaren 30ean, bere gortea bildu eta Larruneko gailurrera ibilaldi bat antolatu zuen. Batek baino gehiagok beren gona zatiak utzi zituzten sastraketan trabatuta... Eugenia liluratu- ta gelditu omen zen mendiari itsasten zitzaizkion lainoei begira. Nanou Saint Lèbe-k "Viajeras por los Pirineos" liburuan kontatzen duenez, enperatriza eta bere segizioak Hiru Iturrietako lepoan geldiuena egin zuten bazkaltzeko. Gero, oinez egin zuten gailurreraino heltzeko falta zitzaien tarte maldatsua, eta goian,

meza izan zen. Azkenik, bertan bildu zen nonzeberri ikusle andanak lagunduta, gorte inperiala Azkaine aldera jaitsi zen. Eugenia gona beltz motz batekin eta franelazko alkandora gorri batekin jantzita igo omen zen Larrunera; eta buruan kapela bat zeraman. Horrela jantzita dantzatu omen zuen fandangoa Hiru Iturrietako lepoko belazean, Bera-ko dantzari eta musikariek lagunduta.

Montijo-ko Eugeniak ospea eman zion Miarritze herriari, horrela hartu zuen orain arte gorde duen itxura turistiko-aristokratikoa. Frantziako enperatriza hain gustura egoten omen zen Miarritzen, udak pasatzeko etxe bat eraikitzea bururatu zitzaiola. Honela eraiki zen "Villa Eugénie" Miarritzeko itsasertzean, eta han hartzen zituzten politiko, ministro edo erregeak. Miarritze printze, printzesa, erregin eta antzeko pertsonaietara ohitu zen honela, uda pasatzeko modako lekua bihurtu baitzen. Ingalaterrako Eduardo VII.a erregeak eta Victoria erreginak denboraldi luzeak igaro zituzten hemen. Itsasoan bainuak hartzea modan jartzen hasi zen, kanpotarrak herri hau bisitatzen hasi ziren, eta lehen arrantzale portu txiki bat zena, turismorako gune garrantzitsua izatera iritsi zen ●

dute. Urtarileko asteburu honetan, irekita topatu dugu (395 m).

Borda ondotik abiatzen den pistatik joan daiteke galerarik gabe Larruneraino, baina luzea eta aspergarria litzateke. Yasola gainean dagoen Subizia tontorrera igo, eta gailurreria ederra jarraituko dugu guk, Larruneraino. Oso ikusmira ederreko ibilbidea da. Subizia zorrotza hegomendebaldetik inguratu dugu, ezkerrean mendia eta eskuinean basoa dugula, eta belardietatik muinoz muino, Larrun Ttipiaren parera heldu. Arrozkazko hormak erakutsi dizkigu; guk eskuinetik ekin diogu, bide errazena hortik baita. Larrunen beste ikuspegi bat gozatu ahal izan dugu gailurretik (700 m). Larrun Ttipia aurrean dugu- nean, berau igo gabe posible da Zizkuitzeko lepora zuzenean bidexka batetik joatea.

Larrun Ttipitik malda leunetatik jaitsi gara Zizkuitzeko lepora (680 m). Hemen, pistari heldu edo zuzenean igo daiteke mugalerroa jarraituz. Gainean errepikagailu itzela eta eraikuntza erraldoiak ikusten dira. Gainera, tontorrean nafar mendi elkarte batzuen postontziak daude, benta handiak, San Ignazio lepotik datorren kremailera-trena eta bere geltokia, hemendik ikusten diren leku guztiak identifikatzen lagunduko digun orientazio-mahai bat... Udako Etxea benta handiak 150 lagunentzako jate-txea dauka, eta imajinatu ahal diren mota guztietako oroigarrien salmentarako denda handi bat. Udako egunetan, tren dabilenean, jendetzak pilatzen dira hemen; gaur, antza denez, haize hotzak uxatu ditu denak, ez dago trenik eta benta guztiak itxita daude (900 m).

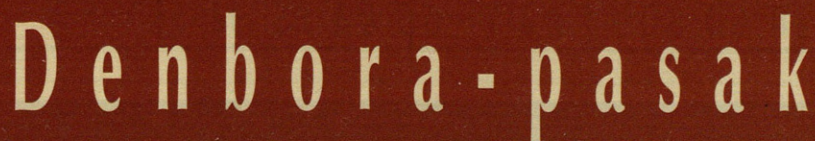
Trenbidea gurutzatu eta berehala senda on bat hartu dugu beherantz, Hiru Iturrietako edo Hiru Iturri Ederren lepora jaisteko (593 m). Hemendik metro gutxira, harrespila multzo baten aztar- nak ikus daitezke. Lepo zabaletik bide ona segitu dugu behera, Ihizelaia ingur- ratuz, Mentto Baita deitu baserriraino, GR10 ibilbideko etapa-ostatua (90 m). Honen aparkalekutik, seinalatutako bidexka bat jaisten da gure abiapuntu- rantz, baina lehengo pistara atera baino lehen, etzanda jarritako bi zuhaitz enbo- rrez egindako zubitik pasa beharko dugu erreka ●

ASIER AGIRRESAROBÉ

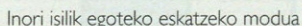
■ Intzolako bentan "Souvenirs d'Espagne" lotsagabe bat irakur daiteke fatxadan letra handiz idatzita.

◆ ASIER AGIRRESAROBÉ
◆ MUSKILDA TELLABIDE

于及毛×毛×毛

ONDO MOKOR KONTATU

Cállate! / Tais-toi / Shut your trap, on your bike

Den-dena zehatz-mehatz salatu

ONDO MOKOR KONTATU ZIZKION, KONTATU
ERE, GURE BARTEKO EROKERIAK, ANGULA
JATEAK ETA URRATS ERRATUAK

Contar con todo detalle. / Raconter par le menu /
To tell the knitty-gritty

2A2PIAK
BATMAN

GAILETAK

- Gailetak gara! Gailetak gara!

- Erroskilak gara! Erroskilak gara!

GIZON TXIKIA

- Lurra nirea da.

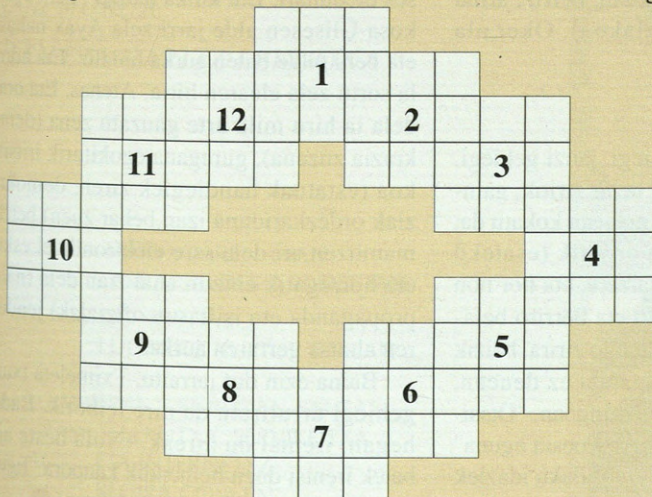
Hitza Gezidunak

	Ipar., berritsua	▼	Laborantza gai	▼	Landare mota	▼	Hangoak	▼	Ugaztun mota
	Sagardiak		Labore mota		Sufrea		Irungo		
	Sindikatu abertzale	►			Sustrai	►			
	Barik				Partitura euskarriak				
Oskoldu- nek dituzte	▼	Iratzea, ira	► ▼		▼	Ezeztza	►		
Kaiku		* Herria				E birritan			
►		▼				▼		50	►
								Metal garestia	
Kobazulo	►			Jarrai- bidea	►				
Ravelena, ezagunena				Ogi, hitz elkarketan					
►				▼	Iodoa	►	Ez eme	►	
					Burdinola		Argona		Beldur, ikara
Gauero e- giten dugu	►		Itomen	►	▼		▼		▼
Hasitakoa			2						
►		▼			Sobera	►		Ukatzeko	►
					Uranioa			Kontso- nantea	
Ergelak	►			▼			Bi gehi bi	► ▼	

Irudia: Inauteri ezagunak ospatzen dira bertan.

8ko Txikia

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Izan daitekeena
- 2.- Armiamaren sarea
- 3.- Gorotza
- 4.- Fruitu arbol bat
- 5.- Euritakoak
- 6.- Zaintzaile
- 7.- Artean
- 8.- Aski iritzi
- 9.- Idigai
- 10.- Edalea
- 11.- Etsaiak, aurkariak
- 12.- Arabako herria

JOSEBA OLALDE

BERNARDO ATXAGA

TXIMELETAK, PARENTESIAK

Antzinako greziarrek izen berbera ematen omen zioten giza gogotari eta tximeletari (psykhé), zeren parekotasunak aurkitzen baitzituzten bataren zein bestearen mugitzeko moduen artean. Nola egin hegan Vanessa gorriek eta bere kideek, hala pentsatuko genuke guk: lerro zuzenik gabe, zalantza, airean. Eta nik ere, orain, irudipen berbera daukat. Leihoan jarri, tximeleta bat ikusi -txuria da: aurtengo lehena- eta nire gogoeta berarekin hasten dela.

Tximeleta txuria belar ziri batean pausatu da, lehen ideia datorkit burura. "Hitzaren garrantziaz ari gara etengabe", diot, "baina Hitza larri dabil. Oraingo gerra kontuarekin ikusten da garbi. Logika militarra da nagusi, eta Irak erasotzearen aldeko jarrerak nonahi dauzka laguntzaileak. Batzuk, Europako egunkari gehienek, ezezkoa diote merkeko orrialdeetan, baina nagusietan, azalean eta, argazki faboragarri eta erretorikoak argitaratzen dituzte su eta kolore: "soldadu amerikarraren adioa" sartzen digute begietatik (emazteak negar egiten du, umeak ere bai; soldaduak berak, ez dakigu, bizkarra emanda dago eta). Batzuetan, hori bai, okertu egiten dira argazkiz (hainbeste iristen dira erredakziora Washington alde horretatik!) eta andretto batena kokatzen dute "Irak gerrarako prestatzen" mezuaren azpian (painenlue darama andrettoak buruan, eta eskuan, berriz, arma itzel hori, "fregona" delakoa). Oker ala zuzen, alde.

BAINA parentesi gehiegi, jauzi gehiegi, eta tximeleta joan da jada belar ziritik, gainditu du horma, auto baten gainean kokatu da. Ba nindoan ni ere haren orpotik (esateko modua da, noski) gaia aldatzera, eta hor non tximeletak itzulbidea hartu eta berriro belarretara jo duen; ez justu lehengo zirira, baizik eta albokora. "Eta propaganda ez denean, ixiltasuna", pentsatzen dut oraingoan. "Otsailaren 12an "Gerraren aurkako Poesia eguna" izan zen Estatu Batuetan, eta milaka idazlek hartu zuten bertan parte (Ferlinghettik esan

zuen: "Eta paranoia latz bat dabil munduan / eta Amerikak Hirugarren Gerra mundialaren hasiera / bihurtu du Dorre Bikien aurkako eraso / Hirugarren Munduaren aurkako gerra/eta terroristak Washingtonen / gazte guztiak erreklutatzen ari dira / Eta inork ez du ezer esaten"). Ez, ez du inork ezer esaten, lagun bati esker izan dugu irakurketaren berri.

Tximeleta txuria ez dago eroso bigarren belar zirian, eta lehengora itzultzen da. Eta nire pentsamenduek, berdin. "Batzuk esango dute European ez dela Ameriketan bezala", diot. "Litekeena. Halere, non daude gerraren aurkako arrazoiak? Oro har, giza eskubideak aipatzen dira (bizitza da handiena...), baina apenas egiten den historiari, ekonomia analisirik, politika konparaturik (Robert Fisk-ek, bai, aldiz: "Bushek bake-gizon deitzen dio Sharoni. Baina Sharon beldur da ez ote duten gerra kriminalizat epaituko Sabra eta Chatilangen gertatutakoagatik, eta horregatik erretiratu du bere enbaxadorea Belgikatik"). Jendeak ez daki ezer kontu hauei buruz. Bere informazio iturri nagusiak (telebistak) modu humanistameteorologikoan azaltzen du gaia.

ALTXA da tximeleta txuria belar ziritik, zabuka abiatu da airean barrena. Leihoa zabaldu eta, halabeharrez, Greziarekin gogoratzen naiz. Akiles hil zenean eztaba da bortitza sortu zela, nori ote zegokion bere ezkutu miresgarria, Ajax gerlariari ala Ulises eledunari. Eta kinka hartan Atena jainkosa Ulisesen alde jarri zela Ajax nahastu eta behi talde baten aurka bidaliz. Eta horrela sortu zela elearen hiria, Atenas. Eta orain dela ia hiru mila urte gauzatu zena (demokrazia zuzena), guregana egokiturik iritsitakoa (estatuak handiegi ziren, demokraziak ordezkariak izan behar zuten) berriro mamitzen ari dela sare elektronikoei esker, eta horregatik entzun ahal izan dela (nahiz propaganda eta isiltasun ofizialak) jendearen ahotsa gerraren aurka.

Baina ezin dut jarraitu. Tximeleta txuria gehiegi urrutiratu da nire leihotik. Badoa hegan, irentsi du aireak. (Nola beste aire batek irentsi duen hemendik kanpora "Egun-karia"ren itxierari buruzko albistea) ●

**"Ferlinghettik esan
zuen:**

**'Eta paranoia latz bat
dabil munduan /
eta Amerikak
Hirugarren Gerra
mundialaren hasiera /
bihurtu du Dorre
Bikien aurkako eraso /
Hirugarren Munduaren
aurkako gerra /
eta terroristak
Washingtonen /
gazte guztiak
erreklutatzen ari dira /
Eta inork ez du ezer
esaten'"**

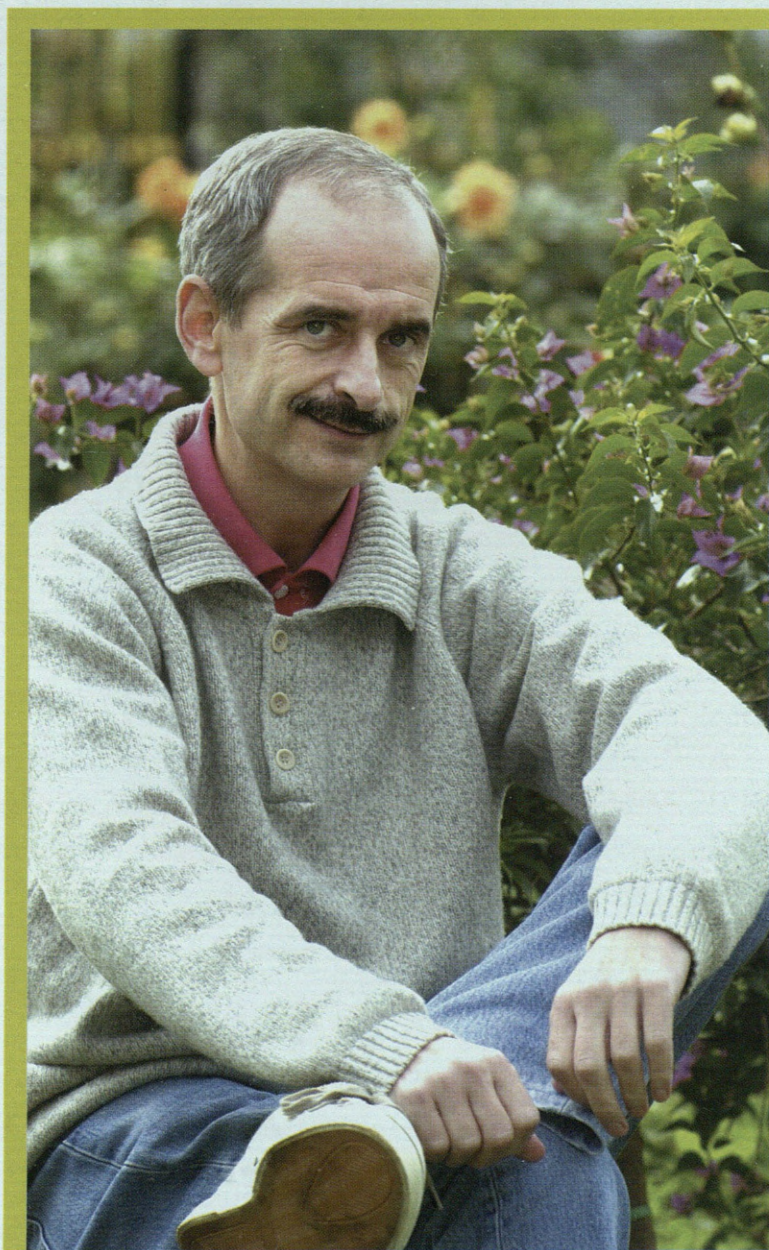
O, PELLO, PELLO!

ADISKIDETASUN EKITALDIA

Argiako kolaboratzaile eta adiskideek Pello Zubiriaren
omenez antolatutako ekitaldia

*Txistua, Musika, Poesia, Dantza... izango dira
eta eszena gainean honakoak:*

IÑAKI MENDIGUREN
JUANMA ZALDUA
OLATZ KORTA
MIKEL GARIKOITZ
JAKOBA ERREKONDO
TERE IRASTORTZA
JABIER AGIRRE
EMILIO LOPEZ ADAN
XABIER OTAEGI
PITER ANSORENA
TXEMA VITORIA
JON ALONSO
ARANTXA ITURBE
IÑAKI MURUA
JULEN ETA HARITZ LEKUONA

Noiz: MARTXOAREN 14AN,
ARRATSALDEKO 20:00ETAN

Non: DONOSTIAKO
LUGARITZ KULTUR ETXEAN

SARRERAK 5 EUROTAN SALGAI

Non: TELEKUTXA, SERVIKUTXA
ETA INTERNETEZ
BEGIRA.COM-EN.

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12

☎ 37 03 04

20160 Lasarte-Oria